

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Επίλυση επί του συνόλου των σχέσεων

Η Ειρηνευτική Διαδικασία στη
Βόρεια Ιρλανδία

Με τη χρηματοδότηση της
Ευρωπαϊκής Ένωσης

CYPRUS
DIALOGUE | REPORTS
FORUM

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Επίλυση επί του συνόλου των σχέσεων

Η Ειρηνευτική Διαδικασία στη
Βόρεια Ιρλανδία

Με τη χρηματοδότηση της
Ευρωπαϊκής Ένωσης

CYPRUS
DIALOGUE FORUM
REPORTS

Περιεχόμενα

<i>Πρόλογος από τον Tim O'Connor</i>	I
<i>Εισαγωγή</i>	01
<i>Ρίζες της Σύγκρουσης</i>	02
<i>Η Βόρεια Ιρλανδία μετά τη Διχοτόμηση</i>	07
<i>Θεμέλια για την Ειρηνευτική Διαδικασία: Αποτυχημένες Πρωτοβουλίες</i>	11
<i>Εκεχειρία και Νέα Ώθηση</i>	17
<i>Θεμέλια: Διαδικαστικές Συνομιλίες και η Εναρκτήρια Ολομέλεια</i>	24
<i>Επίτευξη Συμφωνίας: Ουσιαστικές Συνομιλίες και Δημοψηφίσματα</i>	31
<i>Υλοποίηση και Επόμενα Βήματα</i>	37
<i>Επίλογος</i>	41

Πρόλογος

TIM O'CONNOR

Ανώτερο μέλος της διαπραγματευτικής ομάδας της Ιρλανδικής κυβέρνησης, Συμφωνία του Μπέλφαστ/ Μεγάλης Παρασκευής

Τον Νοέμβριο του 2023, είχα την ιδιαίτερη τιμή να περάσω μια ημέρα στο Δουβλίνο με μια υψηλόβαθμη αντιπροσωπεία του Κυπριακού Φόρουμ Διαλόγου και της Γραμματείας του. Για εμένα, ως άνθρωπο που επί περισσότερο από τέσσερις δεκαετίες υπηρέτησε, με διάφορους τρόπους, την Ειρηνευτική Διαδικασία της Βόρειας Ιρλανδίας, ήταν μια ημέρα γεμάτη νόημα – μια αυθεντική ανταλλαγή εμπειριών και διδαγμάτων. Χρησιμοποιώ συνειδητά τον όρο «ανταλλαγή», γιατί, παρότι ο ρόλος μου ήταν να ενημερώσω για την εμπειρία της Βόρειας Ιρλανδίας, ωφελήθηκα ουσιαστικά από τη συζήτηση και έμαθα πολλά ακούγοντας για την πορεία της Κύπρου. Εκείνη η μέρα μου υπενθύμισε κάτι που έχω διαπιστώσει ξανά και ξανά: πως οι συγκρούσεις ανά τον κόσμο παρουσιάζουν ένα παράδοξο μείγμα ομοιότητας και διαφοράς. Είναι κοινότυπη διαπίστωση πως κάθε σύγκρουση είναι μοναδική – και, από τη δική μου εμπειρία, αυτό ισχύει απολύτως. Όμως, όσο εμβαθύνει κανείς, τόσο πιο καθαρά αναδύονται κοινά χαρακτηριστικά μοτίβα.

Καθώς αναλογίζομαι εκείνη τη μέρα — αλλά και τη θαυμάσια σύνοψη της ειρηνευτικής διαδρομής της Βόρειας Ιρλανδίας που προετοίμασε η Γραμματεία του Φόρουμ για αυτή την έκδοση — νιώθω ότι αναδεικνύονται τρία βασικά χαρακτηριστικά που καθορίζουν, κατά τη γνώμη μου, την ανατομία μιας επιτυχημένης ειρηνευτικής διαδικασίας.

Πρώτον, η καθοριστική σημασία της ηγεσίας στην επίτευξη συναίνεσης. Στην καρδιά κάθε σύγκρουσης βρίσκεται ακριβώς αυτό — η σύγκρουση. Σύγκρουση για την επικράτεια· για την ταυτότητα και την κυριαρχία· για την ασφάλεια, τους φυσικούς πόρους και πολλά ακόμη. Στην ουσία, δύο ή περισσότερες ομάδες ανθρώπων ανταγωνίζονται, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, για την κυριότητα ενός τόπου. Πολύ συχνά, ο ανταγωνισμός αυτός εκφράζεται με βία. Η πορεία προς την ειρηνική επίλυση ξεκινά όταν οι ηγέτες των αντιμαχόμενων πλευρών φτάσουν στο σημείο να αναγνωρίσουν ότι η συμφωνία — δηλαδή ο συμβιβασμός — είναι η καλύτερη δυνατή διέξοδος. Αυτό λέγεται εύκολα, αλλά στην πράξη είναι εξαιρετικά δύσκολο να επιτευχθεί.

Τη δεκαετία του 1990, υπηρέτησα ως Αναπληρωτής Γραμματέας στο Φόρουμ για την Ειρήνη και τη Συμφιλίωση, έναν θεσμό που δημιούργησε η Ιρλανδική Κυβέρνηση μετά την εκεχειρία του IRA τον Αύγουστο του 1994, για την προώθηση πολιτικού διαλόγου πριν τις επίσημες διαπραγματεύσεις. Θυμάμαι έντονα μια αξέχαστη επίσκεψη στο Φόρουμ, του πρώην Προέδρου της Νότιας Αφρικής, Φρεντερίκ ντε Κλερκ (FW de Klerk) ο οποίος σημείωσε πως στις διαπραγματεύσεις, οι πιο σκληρές μάχες δίνονται όχι με τον αντίπαλο, αλλά εντός της ίδιας της πλευράς σου. Πόσο αληθινό είναι αυτό. Οι περισσότεροι ηγέτες που εμπλέκονται σε συγκρούσεις λειτουργούν ως φωνές ή Εκπρόσωποι της παράταξής τους, ενισχύοντας την ανάγκη για σκληρή στάση, αρνούμενοι κάθε υποχώρηση και περιμένοντας τη «νίκη». Οι αληθινοί Ηγέτες όμως αντιλαμβάνονται πως η «νίκη» με την απόλυτη έννοια είναι ουτοπική και πως το μόνο πραγματικά εφικτό και βιώσιμο αποτέλεσμα προς όφελος του λαού τους και των μελλοντικών γενεών είναι εκείνο που βασίζεται σε αμοιβαίες υποχωρήσεις και τον συμβιβασμό – ένα αποτέλεσμα όπου κανείς δεν τα παίρνει ή δεν τα

κερδίζει όλα, αλλά όλοι κερδίζουν κάτι ουσιώδες, κάτι που χρειάζονται. Το δυσκολότερο έργο τους ως Ηγέτες, όμως, είναι να πείσουν τη δική τους κοινότητα για αυτή τη πραγματικότητα.

Στην περίπτωση της Ιρλανδίας, πριν από περίπου 30 χρόνια, είχαμε την τύχη να υπάρχουν αρκετοί τέτοιοι ηγέτες — σε πολιτικό, κοινωνικό και κυβερνητικό επίπεδο — που κατανόησαν πως αυτό που χρειαζόταν ήταν Ηγέτες με διορατικότητα και θάρρος — και όχι απλώς Εκπρόσωποι, που περιορίζονται στην υπεράσπιση της θέσης της κάθε πλευράς. Το αποτέλεσμα ήταν η ιστορική Συμφωνία του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής – μια εξέλιξη που συνεχίζει να αποφέρει καρπούς, και ελπίζω, θα συνεχίσει για πολλές γενιές ακόμη.

Πριν κλείσω το θέμα της ηγεσίας, θα ήθελα να προσθέσω — από τη δική μου οπτική, ως μέλος της Ιρλανδικής Κυβερνητικής Αντιπροσωπείας στις συνομιλίες που οδήγησαν στη Συμφωνία — ότι σε καταστάσεις σύγκρουσης, μια επιπλέον ευθύνη βαραίνει τις πολιτικές ηγεσίες των κυρίαρχων κυβερνήσεων. Είδα με τα μάτια μου τον καθοριστικό ρόλο που διαδραμάτισαν οι πολιτικοί ηγέτες των δύο εμπλεκόμενων κυβερνήσεων — ο Βρετανός Πρωθυπουργός Τόνι Μπλερ και ο Ιρλανδός Πρωθυπουργός Μπέρτι Άχερν. Ήταν κεντρικές μορφές για την επίτευξη ενός αποτελέσματος που ήταν δίκαιο και ισορροπημένο. Προσθέτω τον βαθύ σεβασμό και τον θαυμασμό μου για τις ηγεσίες των πολιτικών κομμάτων της Βόρειας Ιρλανδίας, καθεμία από τις οποίες χρειάστηκε να λάβει δύσκολες αποφάσεις, ώστε να διασφαλίσει στήριξη στον συμβιβασμό που τελικά επετεύχθη.

Δεύτερον, η αξία της ανθεκτικότητας σε μια Ειρηνευτική Διαδικασία. Οι περισσότερες συγκρούσεις ανα την υφήλιο έχουν βαθιές ρίζες στον χρόνο. Στην Ιρλανδία, έχει γίνει αντικείμενο μαύρου χιούμορ να μιλάμε για «800 χρόνια καταπίεσης» όταν αναφερόμαστε στη σχέση με τους κοντινότερους γείτονές μας! Καταλαβαίνω πως δεν πρόκειται για αστείο ζήτημα· όμως η αλήθεια είναι ότι το υπόβαθρο αυτό είναι ουσιώδες. Κανείς δεν μπορεί να κατανοήσει τις σημερινές πραγματικότητες χωρίς να αναγνωρίσει τη σύνδεσή τους με γεγονότα που εκτείνονται πίσω πολλές γενιές — ακόμη και αιώνες. Και πάλι, αυτό αναδεικνύεται εξαιρετικά σε αυτό το κείμενο.

Κατ' επέκταση, η επίλυση συγκρούσεων με τόσο βαθιές ρίζες είναι ένας μαραθώνιος — όχι μια κούρσα ταχύτητας. Στον κόσμο του σήμερα, με τους αδιάκοπους κύκλους ειδήσεων και την επίμονη απαίτηση για άμεσα αποτελέσματα, αυτό το μήνυμα δύσκολα γίνεται αποδεκτό. Κι όμως, παραμένει αληθινό. Γι' αυτό και η ανθεκτικότητα είναι ένα απολύτως κρίσιμο χαρακτηριστικό κάθε βιώσιμης ειρηνευτικής διαδικασίας. Χρειάζεται στιβαρότητα, τόσο στις δομές όσο και στο ίδιο το «DNA» της διαδικασίας — και μάλιστα όχι μόνο κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, αλλά και μετά τη συμφωνία — ώστε να μπορεί να απορροφά τους κραδασμούς, τις αναταράξεις, τα πισωγυρίσματα και τις διακοπές που, αναπόφευκτα, θα προκύψουν. Αν κοιτούσα σήμερα πίσω, στη Συμφωνία του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής, και αναρωτιόμουν τι πραγματικά περιμέναμε τότε ότι θα ακολουθούσε, η ευλικρινής απάντηση είναι: δεν ξέραμε. Δεν υπήρχε προηγούμενο, στη σύγχρονη ιστορία, μιας επιτυχημένης συμφωνίας που να έχει εξασφαλίσει ευρεία αποδοχή και υποστήριξη. Στην πραγματικότητα, δεν ήμασταν βέβαιοι πώς ακριβώς θα έμοιαζε η επιτυχία. Σε ένα μόνο σημείο υπήρχε καθολική συμφωνία: στην ανάγκη να σταματήσει η αιματοχυσία. Με βάση αυτό το κριτήριο, η Συμφωνία πέτυχε βαθιά και ουσιαστικά. Σε άλλα επίπεδα, η εικόνα δεν ήταν ούτε λευκή ούτε μαύρη — αλλά συχνά γκρίζα. Θα έλεγα πως οι πιο αισιόδοξοι ανάμεσά μας πίστευαν ότι, με τις συμφωνημένες πολιτικές δομές, θα γεννιόταν μια νέα δυναμική συνεργασίας, εμπιστοσύνης και οικοδόμησης σχέσεων σε όλα τα επίπεδα. Το Νέο Ξεκίνημα, όπως το περιέγραφε η Συμφωνία του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής.

Τα πράγματα, ωστόσο, δεν εξελίχθηκαν ακριβώς όπως περιμέναμε. Με την εμπειρία των 26 ετών που μεσολάβησαν, μπορώ να πω σήμερα πως εκείνες οι αρχικές προσδοκίες δεν ήταν ρεαλιστικές. Στην

πραγματικότητα, παρότι η ένοπλη σύγκρουση έχει —ελπίζουμε— τερματιστεί, η βαθύτερη *αντιπαράθεση* δεν έπαψε να υπάρχει. Συνεχίζεται — αλλά πλέον όχι ως ένοπλη σύγκρουση· συνεχίζεται ως αναμέτρηση πολιτικών ιδεών και αφηγήσεων: ότι η Βόρεια Ιρλανδία παραμένει βρετανική· ότι πορεύεται προς ένταξη σε μια «Νέα Ιρλανδία»· και ούτω καθεξής. Τα ρήγματα της ιστορίας παραμένουν παρόντα. Όμως, ευτυχώς, πάνω σε αυτά δεν ακούγονται πια πυροβολισμοί — και σιγά-σιγά, χτίζονται γέφυρες.

Το πιο σημαντικό απ' όλα είναι ότι, αν και κατά καιρούς υπήρξαν περιστατικά, δεν υπήρξε επιστροφή στη γενικευμένη βία των Ταραχών. Και είναι επίσης ενθαρρυντικό ότι, παρά τις εντάσεις και τις πιέσεις των τελευταίων 26 ετών — ιδιαίτερα εκείνες που προκάλεσε το Brexit, με τις πολιτικές αναταράξεις που έφερε εντός της Βόρειας Ιρλανδίας, στο νησί συνολικά και στις σχέσεις Βρετανίας-Ιρλανδίας — η Συμφωνία του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής, κάπως —έστω και οριακά κάποιες φορές— κατάφερε να αντέξει. Και έχει δείξει αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα. Η παρούσα έκδοση περιγράφει εξαιρετικά το πώς και το γιατί αυτό κατέστη εφικτό.

Κι έτσι φτάνω στο τρίτο και τελευταίο δίδαγμα από τη μέρα μου με το Κυπριακό Φόρουμ Διαλόγου — τη σημασία της Διαδικασίας και των Θεσμικών Δομών. Θα ξεκινήσω αυτό το σημείο με μια αρνητική διαπίστωση: η ύπαρξη καλών διαδικασιών και θεσμών δεν εγγυάται από μόνη της την επιτυχία, ούτε μπορεί να υποκαταστήσει την απουσία πραγματικής πολιτικής βούλησης για συμφωνία ανάμεσα σε αντιπάλους. Χωρίς αυτή τη βούληση, κανένας μηχανισμός δεν επαρκεί. Όμως χωρίς διαδικασία και θεσμούς, η βιώσιμη επιτυχία είναι σχεδόν αδύνατη — όσο καλή διάθεση κι αν υπάρχει. Με άλλα λόγια, η διαδικασία και οι θεσμοί είναι αναγκαία, αλλά όχι επαρκή προϋπόθεση για βιώσιμη ειρήνη. Ένα ενδιαφέρον χαρακτηριστικό της Ειρηνευτικής Διαδικασίας στη Βόρεια Ιρλανδία — και αυτό αναδεικνύεται πολύ εύστοχα και σε αυτή την έκδοση — είναι το γεγονός ότι η Συμφωνία του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής ήταν το αποτέλεσμα σωρευμένων διδαγμάτων από μια σειρά προηγούμενων, αποτυχημένων προσπαθειών. Ένας από τους πιο εκτιμημένους συναδέλφους μου, ο Νόελ Ντορ, έχει περιγράψει αυτή την πορεία ως «διαδοχικές προσεγγίσεις» — και νομίζω πως είναι μια πολύ εύστοχη διατύπωση. Με άλλα λόγια, για να παραφράσω και τον Σάμιουελ Μπέκετ: κάθε φορά που αποτυγχάναμε, αποτυγχάναμε καλύτερα. Κάθε νέα διαδικασία χτιζόταν πάνω στα μαθήματα των προηγούμενων. Και όταν φτάσαμε στις διαπραγματεύσεις που οδήγησαν στη Συμφωνία το 1998, είχαμε ήδη στη διάθεσή μας ένα ολόκληρο θεσμικό και εννοιολογικό πλαίσιο, με ώριμες έννοιες και γλώσσα, που μπορούσαμε να αξιοποιήσουμε τόσο στις συζητήσεις όσο και —σε κάποιες περιπτώσεις— στο ίδιο το κείμενο της συμφωνίας.

Αυτή η σημασία της διαδικασίας και των θεσμών φάνηκε ξεκάθαρα στο πώς δομήθηκε η ίδια η Συμφωνία. Όπως επισημαίνεται και σε αυτή την έκδοση, η ιδέα των τριών «Αξόνων» — που αντανakλούσαν τις τρεις βασικές σχέσεις στο επίκεντρο της σύγκρουσης: εντός της Βόρειας Ιρλανδίας, μεταξύ Βορρά και Νότου στο νησί και μεταξύ Ιρλανδίας και Βρετανίας — είχε διαμορφωθεί εδώ και αρκετό καιρό. Την αρχική σύλληψη της ιδέας την οφείλουμε στον Τζον Χιουμ, βραβευμένο με Νόμπελ Ειρήνης. Η λογική δημιουργίας θεσμών για την έκφραση αυτών των σχέσεων άντλησε ισχυρές επιρροές από το ευρωπαϊκό μοντέλο. Όμως, ταυτόχρονα, ελήφθησαν υπόψη και τα μαθήματα του παρελθόντος, και έγιναν αναγκαίες προσαρμογές, ώστε να αποφευχθεί η επανάληψη προηγούμενων αποτυχιών.

Για παράδειγμα, ήταν ευρέως αποδεκτό πως μία από τις αιτίες που οδήγησαν στην κατάρρευση της Συμφωνίας του Σάνινγκντεϊλ το 1974 ήταν η πρόβλεψη για Διασυννοριακούς Φορείς με εκτελεστικές εξουσίες — κάτι που οι Ενωτικοί θεώρησαν υπερβολικό και μη αποδεκτό. Ωστόσο, για τους Εθνικιστές, ήταν ουσιώδες να υπάρχει ένας θεσμικός τρόπος έκφρασης της Ιρλανδικής τους ταυτότητας. Έτσι, τα διασυννοριακά όργανα που συμφωνήθηκαν τη Μεγάλη Παρασκευή του 1998 ονομάστηκαν «Όργανα Υλοποίησης» — υλοποιούσαν πολιτικές που είχαν ήδη συμφωνηθεί από μια διοίκηση της Βόρειας Ιρλανδίας, στην οποία και οι δύο

κοινότητες, περιλαμβανομένων των Ενωτικών, διέθεταν δικαίωμα αρνησικυρίας. Είχε γίνει ξεκάθαρα κατανοητό τι δεν έπρεπε να επαναληφθεί.

Από τη δική μου πλευρά, είχα το προνόμιο να υπηρετήσω ως ο πρώτος Κοινός Γραμματέας από τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας στο Υπουργικό Συμβούλιο Βορρά-Νότου — έναν θεσμό που δημιουργήθηκε με τη Συμφωνία του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής για να εποπτεύει τη διασυννοριακή συνεργασία, περιλαμβανομένων των Οργάνων Υλοποίησης. Διατήρησα αυτόν τον ρόλο από τα τέλη του 1999 μέχρι το καλοκαίρι του 2005. Ήμασταν μια ομάδα περίπου 30 δημοσίων λειτουργών, μοιρασμένοι σχεδόν ισότιμα μεταξύ Βόρειας και Νότιας Ιρλανδίας, και αποστολή μας ήταν να διασφαλίζουμε την ομαλή λειτουργία του Συμβουλίου. Έζησα έτσι από πρώτο χέρι την αξία που έχει μια καλοσχεδιασμένη δομή και μια σταθερή διαδικασία — όχι μόνο για να εφαρμόζεται η συνεργασία, αλλά και για να ξεπερνιούνται τα προβλήματα. Δεν χωρά αμφιβολία πως η ανθεκτικότητα των θεσμών και οι ενσωματωμένοι μηχανισμοί ισορροπίας και ελέγχου βοήθησαν αποφασιστικά. Ναι, οι προσωπικές σχέσεις εμπιστοσύνης ήταν πολύτιμες στην καθημερινή λειτουργία· όμως χωρίς τις θεσμικές βάσεις και τις διαδικασίες που είχαν συμφωνηθεί με πολιτική νομιμοποίηση, καμία καλή πρόθεση δεν θα μπορούσε από μόνη της να διασφαλίσει σταθερά και διαρκή αποτελέσματα.

Μια τελευταία παρατήρηση για τις διαδικασίες και τους θεσμούς: είναι κρίσιμο να προετοιμάζονται σωστά. Η παρούσα έκδοση αναδεικνύει ξεκάθαρα τον καθοριστικό ρόλο που διαδραμάτισε αυτό που ονομάζει «θεμελιακή πλατφόρμα» — κείμενα όπως η Διακήρυξη της Ντάουνινγκ Στριτ του Δεκεμβρίου 1993 και το Πλαίσιο του Φεβρουαρίου 1995. Τα δύο αυτά έγγραφα είχαν συμφωνηθεί από τις δύο κυβερνήσεις και διαμόρφωσαν μια κοινή βάση κατανόησης της φύσης του προβλήματος, καθώς και των βασικών αρχών και στοιχείων που έπρεπε να περιλαμβάνει η λύση. Είναι κάτι που τονίζω διαρκώς όταν μιλάω με ανθρώπους από άλλες περιοχές σύγκρουσης — όπως συνέβη και εκείνη τη μέρα του Νοεμβρίου, μιλώντας στο Κυπριακό Φόρουμ Διαλόγου. Το συνοψίζω πάντα με την εξής ερώτηση: «Πώς μπορείτε να ελπίζετε σε μια βιώσιμη λύση, αν δεν έχετε πρώτα συμφωνήσει στον ορισμό του προβλήματος που θέλετε να λύσετε;»

Αυτή, λοιπόν, υπήρξε η ιρλανδική εμπειρία. Είμαι βαθιά χαρούμενος που μου δόθηκε η ευκαιρία να συμμετάσχω σε αυτή την ανταλλαγή μεταξύ Κύπρου και Ιρλανδίας. Όπως είπα εξαρχής, έμαθα πολλά από εκείνη τη μέρα με τους σοφούς Κυπρίους φίλους μου — και από τις δύο πλευρές! Χαιρετίζω με θερμή την πρωτοβουλία του Κυπριακού Φόρουμ Διαλόγου να παρουσιάσει τρεις μελέτες περίπτωσης — Νότια Αφρική, Βοσνία και Βόρεια Ιρλανδία. Θέλω επίσης να επαναλάβω τον θαυμασμό μου για την ποιότητα της μελέτης της Βόρειας Ιρλανδίας, και να εκφράσω την ελπίδα ότι, μαζί με τον παρόντα πρόλογο, θα φανεί χρήσιμη σε ανθρώπους καλής θέλησης που επιδιώκουν να προχωρήσουν την υπόθεση της ειρήνης στην Κύπρο.

Κι αν μου επιτρεπόταν μια τελευταία φράση, για το τι κρατώ τελικά από τη Διαδικασία της Βόρειας Ιρλανδίας, με όλα της τα σκαμπανεβάσματα και τις αντιφάσεις, θα έλεγα: **«Αυτό είναι το πρόσωπο μιας αληθινής, ζώσας ειρηνευτικής διαδικασίας — με όλες τις αντιφάσεις και την πολυπλοκότητά της, 26 χρόνια μετά τη Συμφωνία.»**

Δουβλίνο, Ιρλανδία, Σεπτέμβριος 2024

Εισαγωγή

Για πολλά χρόνια, η περίπτωση της Βόρειας Ιρλανδία θεωρούνταν μια δυσεπίλυτη σύγκρουση με εδαφικές, εθνοτικές και θρησκευτικές πτυχές. Η ειρηνευτική διαδικασία της Βόρειας Ιρλανδίας μπορεί να θεωρηθεί στο σύνολό της ως μια συνεχής διαδικασία. Αντί να γίνεται αναφορά στην ειρηνευτική διαδικασία ως μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή που συνδέεται με τις διαπραγματεύσεις για την επίτευξη συμφωνίας, τα μέρη αντιλαμβάνονται την ειρηνευτική διαδικασία ως το ταξίδι που οδηγεί στην επίτευξη μιας συμφωνίας, η οποία πραγματοποιήθηκε μετά από χρόνια διαπραγματεύσεων με την υπογραφή της συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής/Μπέλφαστ¹, και το στάδιο εφαρμογής της συμφωνίας αυτής που συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Αυτό που έκανε την ειρηνευτική διαδικασία μοναδική ήταν η αναδιαμόρφωση της σύγκρουσης από μια σύγκρουση επικεντρωμένη αποκλειστικά στο εδαφικό καθεστώς της Βόρειας Ιρλανδίας σε μια σύγκρουση που επικεντρώθηκε στο σύνολο των σχέσεων που διέπουν τη σύγκρουση: (α) τη σχέση μεταξύ Εθνικιστών/Ρεπουμπλικανών και Ενωτικών/Νομιμόφρονων εντός της Βόρειας Ιρλανδίας, (β) τη σχέση μεταξύ του Βορρά και του Νότου της Ιρλανδίας και (γ) τη σχέση μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας. Αυτή ακριβώς η διαμόρφωση της σύγκρουσης αποτέλεσε τον θεμελιώδη πυρήνα για όλα όσα ακολούθησαν.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Κόμμα Συμμαχίας	: Κόμμα Συμμαχίας της Βόρειας Ιρλανδίας	NIWC	: Συνασπισμός Γυναικών της Βόρειας Ιρλανδίας
AIA	: Αγγλο-ιρλανδική συμφωνία (1985)	B.I.	: Βόρεια Ιρλανδία (από το 1920)
AiIC	: Αγγλο-ιρλανδική διακυβερνητική διάσκεψη στο πλαίσιο της AIA	Φόρουμ της B.I.	: Φόρουμ της Βόρειας Ιρλανδίας για τον πολιτικό διάλογο
B/GF-A	: Συμφωνία του Μπέλφαστ / της Μεγάλης Παρασκευής	NSMC	: Υπουργικό Συμβούλιο Βορρά-Νότου
BIC	: Βρετανο-ιρλανδικό Συμβούλιο	PSNI	: Αστυνομική υπηρεσία της Βόρειας Ιρλανδίας
BIIGC	: Βρετανο-ιρλανδική διακυβερνητική διάσκεψη	PUP	: Προοδευτικό Ενωτικό Κόμμα
MOE	: Μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης	RUC	: Βασιλική Χωροφυλακή του Ούλστερ
CLMC	: Συνδυασμένη Στρατιωτική Διοίκηση των Νομιμόφρονων	SDLP	: Σοσιαλδημοκρατικό και Εργατικό Κόμμα
DUP	: Δημοκρατικό Ενωτικό Κόμμα	UDA	: Ένωση Άμυνας του Ούλστερ
EOK	: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα	UDP	: Δημοκρατικό Κόμμα του Ούλστερ
EE	: Ευρωπαϊκή Ένωση	H.B.	: Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας
IBD	: Διεθνές σώμα για τον παροπλισμό	UKUP	: Ενωτικό Κόμμα του Ηνωμένου Βασιλείου
IICD	: Ανεξάρτητη Διεθνής Επιτροπή για τον παροπλισμό	UUP	: Ενωτικό Κόμμα του Ούλστερ
IRA	: Ιρλανδικός Δημοκρατικός Στρατός	UVF	: Εθελοντική δύναμη του Ούλστερ

¹ Η συμφωνία που επιτεύχθηκε είναι γνωστή εναλλακτικά ως Συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής από την εθνικιστική κοινότητα ή ως Συμφωνία του Μπέλφαστ από την ενωτική κοινότητα. Στην παρούσα έκθεση θα χρησιμοποιείται εφεξής ο όρος Συμφωνία του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής.

Ρίζες της Σύγκρουσης

Οι ρίζες της σύγκρουσης στη Βόρεια Ιρλανδία είναι βαθιές και εκτείνονται σε αιώνες πολύπλοκων ιστορικών εξελίξεων και πολιτικών ανακατατάξεων. Από τις πρώτες επαφές μεταξύ των κελτικών λαών και των αγγλικών δυνάμεων, έως την κατάκτηση των Τυδώρ και τη μετέπειτα Φύτευση του Ούλστερ, η ιστορία της περιοχής διαμορφώθηκε από μια ακολουθία καθοριστικών γεγονότων που αφορούν τα νησιά της Ιρλανδίας και της Βρετανίας, και τα οποία επηρέασαν βαθιά το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό τοπίο της περιοχής. Ο αγώνας για την ανεξαρτησία από τη βρετανική κυριαρχία πυροδότησε εντάσεις, με αποκορύφωμα τη διαίρεση της Ιρλανδίας στα δύο: με τη Βόρεια Ιρλανδία να καθίσταται ξεχωριστή πολιτική οντότητα εντός του Ηνωμένου Βασιλείου το 1920, και το Νότιο τμήμα να ιδρύει το δικό του ανεξάρτητο κράτος.

Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Η σύγκρουση στη Βόρεια Ιρλανδία έχει βαθιές ιστορικές ρίζες που φτάνουν αιώνες πίσω. Πριν από την εμπλοκή των Άγγλων στην Ιρλανδία, το νησί κατοικούνταν από κελτικούς λαούς, κυρίως Γάελους, οι οποίοι είχαν συγκροτήσει μια πολύπλοκη κοινωνία οργανωμένη σε βασιλεία και φυλές. Οι γηγενείς ιρλανδικές κοινότητες διέθεταν τον δικό τους μοναδικό πολιτισμό, γλώσσα, παραδόσεις και πολιτικά συστήματα. Η πλειονότητα του κελτικού πληθυσμού είχε ασπαστεί τον καθολικισμό ως θρησκευτική πίστη. Από τον 12ο αιώνα και εξής, η Ιρλανδία γνώρισε σταδιακή αύξηση της αγγλικής επιρροής και ελέγχου. Ο Πάπας Αδριανός Δ΄, ο μόνος Άγγλος Πάπας στην ιστορία, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο εκδίδοντας το 1155 την παπική βούλα γνωστή ως *Laudabiliter*, με την οποία παραχωρούσε στον βασιλιά Ερρίκο Β΄ της Αγγλίας το δικαίωμα να εισβάλει και να κυβερνήσει την Ιρλανδία. Αγγλονορμανδοί ιππότες, οι οποίοι προσκλήθηκαν από Ιρλανδούς αρχηγούς για να συμβάλουν στην επίλυση των τοπικών συγκρούσεων, άρχισαν να εγκαθιδρύουν τον έλεγχό τους σε τμήματα της Ιρλανδίας — ιδιαίτερα στις ανατολικές και νότιες περιοχές. Από τον 12ο αιώνα και μετά, οι Άγγλοι μονάρχες επιδίωκαν τη διεύρυνση του ελέγχου περισσότερων εδαφών εντός της Ιρλανδίας, μέσω στρατιωτικών κατακτήσεων και συστηματικών αποικιστικών προσπαθειών.

Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΩΝ ΤΥΔΩΡ ΚΑΙ Η ΦΥΤΕΥΣΗ ΤΟΥ ΟΥΛΣΤΕΡ

Κατά τη διάρκεια του 14ου αιώνα, η έκταση της αγγλικής εξουσίας στην Ιρλανδία συρρικνώθηκε σημαντικά, καθώς το μεγαλύτερο μέρος του νησιού περιήλθε υπό τον έλεγχο γηγενών γαελικών αρχηγείων, τα οποία ουδέποτε αναγνωρίστηκαν επίσημα ως υπήκοοι του αγγλικού Στέμματος. Το αγγλικό Στέμμα επιδίωξε να ενισχύσει την επιρροή και τον έλεγχό του στην Ιρλανδία, ιδίως έπειτα από περιόδους αναταραχής ή αμφισβήτησης της εξουσίας του. Στο πλαίσιο αυτό, το 1541, ο βασιλιάς Ερρίκος Η΄ αυτοανακηρύχθηκε Βασιλιάς της Ιρλανδίας, εγκαινιάζοντας την κατάκτηση των Τυδώρ — μια διαδικασία που στόχευε στην ενοποίηση της εξουσίας και στον περιορισμό της επιρροής τόσο των γαελικών Ιρλανδών αρχόντων όσο και των Αγγλονορμανδών ευγενών. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι επί βασιλείας του Ερρίκου Η΄ έλαβε χώρα η Αγγλική Μεταρρύθμιση, η οποία σηματοδότησε τη μετάβαση της Αγγλίας από τον καθολικισμό στον προτεσταντισμό. Η στρατηγική της κατάκτησης περιλάμβανε σειρά μέτρων, όπως η επιβολή του αγγλικού δικαίου και της αγγλικής γλώσσας, καθώς και η καθιέρωση του αγγλικανικού προτεσταντισμού ως κρατικής θρησκείας, συνοδευόμενη από την καταστολή του καθολικισμού και τη διάλυση των μοναστηριών. Η κατάκτηση των Τυδώρ συνάντησε αντίσταση από γηγενείς Ιρλανδούς και καθολικούς ηγέτες, οδηγώντας σε

πολυάριθμες εξεγέρσεις κατά της αγγλικής κυριαρχίας — όλες οι οποίες τελικά καταπνίγηκαν. Μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 17ου αιώνα, η αγγλική κυριαρχία είχε πλέον επεκταθεί σε ολόκληρη την Ιρλανδία.

Κατά την πρώτη δεκαετία του 17ου αιώνα, η ηγετική γαελική αριστοκρατία, που ασκούσε κυριαρχία κυρίως στην επαρχία του Ούλστερ στο βόρειο τμήμα του νησιού, αποφάσισε να εγκαταλείψει την Ιρλανδία, παίρνοντας μαζί τις οικογένειες και τους υποστηρικτές της, και να αναζητήσει καταφύγιο στην καθολική Ευρώπη. Το γεγονός αυτό έμεινε στην ιστορία ως «η Φυγή των Κόμηδων» και σηματοδότησε το τέλος της αντίστασης των Γαελικών ευγενών στην αγγλική κυριαρχία. Τα εδάφη της εξόριστης γαελικής αριστοκρατίας στο Ούλστερ κατασχέθηκαν από τους Άγγλους ηγεμόνες και παραχωρήθηκαν σε εμπορικές εταιρείες του Λονδίνου, οι οποίες εκπόνησαν ένα σχέδιο εποίκισμού — γνωστό ως «Φύτευση του Ούλστερ» — προσφέροντας μισθώματα σε Άγγλους και Σκωτσέζους εποίκους, κυρίως Προτεστάντες. Η εγκατάσταση των εποίκων επέφερε βαθιές αλλαγές στον δημογραφικό χάρτη της περιοχής: η μαζική εισροή προτεστάντων εποίκων μετέτρεψε τον καθολικό πληθυσμό σε μειοψηφία. Οι έποικοι αυτοπροσδιορίζονταν ως διαφορετικοί από τους γηγενείς Ιρλανδούς, τους οποίους έβλεπαν ως απειλή για τον τρόπο ζωής τους, και επιδίωκαν να επιβάλουν και να εδραιώσουν την κυριαρχία τους επί του καθολικού πληθυσμού. Με τον χρόνο, η καχυποψία και η αντιπαλότητα μεταξύ των δύο κοινοτήτων εξελίχθηκαν σε θρησκευτικές και πολιτικές εντάσεις, που κατά τη διάρκεια της αλληλένδετης ιστορίας τους εκφράζονταν μέσα από πράξεις βίας. Πολλοί ιστορικοί θεωρούν την εποχή αυτή καθοριστική για την κατανόηση των ριζών των Ταραχών του 20ού αιώνα.

ΠΡΟΣΑΡΤΗΣΗ, ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΛΙΜΟΣ

Ο 18ος και 19ος αιώνας υπήρξαν καθοριστικές περίοδοι για την πορεία της Ιρλανδίας, σηματοδεδιμένοι από γεγονότα που επηρέασαν βαθιά τη μελλοντική της μοίρα. Κατά τη διάρκεια του 18ου αιώνα, η Ιρλανδία εξακολουθούσε να αποτελεί ξεχωριστό βασίλειο με ανεξάρτητο Κοινοβούλιο, υπό την κυριαρχία του Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας, το οποίο δημιουργήθηκε με τις Πράξεις της Ένωσης του 1707 μέσω της συγχώνευσης του Βασιλείου της Αγγλίας (που περιλάμβανε και την Ουαλία) με εκείνο της Σκωτίας σε μία ενιαία πολιτική οντότητα. Εκείνη την εποχή, το ιρλανδικό Κοινοβούλιο κυριαρχούνταν από προτεστάντες γαιοκτήμονες. Ο καθολικός πληθυσμός — αν και πλειοψηφικός — βρισκόταν στο περιθώριο της πολιτικής και κοινωνικής ζωής, ως αποτέλεσμα της θεσμικής του αποκλεισμού και των διακρίσεων που επέβαλλαν οι νόμοι της εποχής. Αυτό το καθεστώς αποτέλεσε καταλύτη για εκτεταμένη κοινωνική δυσарέσκεια και οργανωμένη αντίδραση.

Η αντιπολίτευση ενισχύθηκε, διατυπώνοντας όλο και πιο έντονα αιτήματα για μεγαλύτερη αυτοδιοίκηση, ιδίως μετά την Αμερικανική Επανάσταση, και κορυφώθηκε με την Ιρλανδική Εξέγερση του 1798, η οποία καταπνίγηκε από τις βρετανικές δυνάμεις. Μετά την αποτυχία της εξέγερσης, ψηφίστηκε η Πράξη της Ένωσης του 1800, η οποία προσάρτησε το Βασίλειο της Ιρλανδίας στο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας, δημιουργώντας έτσι το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Ιρλανδίας. Το ιρλανδικό Κοινοβούλιο καταργήθηκε και η νομοθετική εξουσία μεταφέρθηκε στο Ουεστμίνστερ. Η ένωση προκάλεσε πικρία και έντονη αντίδραση στους κόλπους της καθολικής κοινότητας, πυροδοτώντας την ανάπτυξη εθνικιστικών κινήματων και αιτημάτων υπέρ της αυτονομίας και τελικά της ανεξαρτησίας της Ιρλανδίας.

Κατά τον 19ο αιώνα, εμφανίστηκαν στην Ιρλανδία διάφορα εθνικιστικά κινήματα, μεταξύ των οποίων η Ένωση για την Κατάργηση της Πράξης της Ένωσης (Repeal Association), το Κίνημα της Νέας Ιρλανδίας (Young Ireland Movement) και το Κίνημα των Φένιαν (Fenian Movement). Αν και διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην καλλιέργεια πολιτικής δυναμικής, δεν κατόρθωσαν τελικά να επιτύχουν την αυτοδιάθεση του ιρλανδικού λαού, παρά τις ποικίλες μεθόδους που ακολούθησαν — από τη συνταγματική διεκδίκηση έως

την ένοπλη εξέγερση. Ιδιαίτερη σημασία είχε το Κίνημα για την Αυτοκυβέρνηση (Home Rule Movement), το οποίο διεκδίκησε την ίδρυση αποκεντρωμένου ιρλανδικού κοινοβουλίου εντός του Ηνωμένου Βασιλείου. Αν και δεν υποστήριζε ρητά την πλήρη ανεξαρτησία, επεδίωξε την εξασφάλιση ευρύτερης πολιτικής αυτονομίας και νομοθετικής αρμοδιότητας για την Ιρλανδία. Το κίνημα απέκτησε δυναμική στα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα, με αποκορύφωμα την εισαγωγή διαδοχικών νομοσχεδίων για το ζήτημα της Αυτοκυβέρνησης (Home Rule) στο βρετανικό κοινοβούλιο.

Ο 19ος αιώνας σφραγίστηκε επίσης από τον Μεγάλο Ιρλανδικό Λιμό — γνωστό και ως Λιμό της Πατάτας — που έπληξε τη χώρα μεταξύ 1845 και 1852 και άφησε βαθύ αποτύπωμα στις συλλογικές μνήμες και στη μετέπειτα ιστορική της πορεία. Ο λιμός προκάλεσε μαζικό λιμό, υποσιτισμό και εξάπλωση ασθενειών, με τις εκτιμήσεις να κάνουν λόγο για περισσότερους από ένα εκατομμύριο θανάτους από πείνα και συναφείς ασθένειες. Η αντίδραση της βρετανικής κυβέρνησης στην κρίση επικρίθηκε ως ανεπαρκής και αργή, με περιορισμένες και καθυστερημένες παρεμβάσεις ανακούφισης στους πληγέντες, γεγονός που όξυνε τις ήδη υφιστάμενες κοινωνικές εντάσεις και ενίσχυσε τα εθνικιστικά αισθήματα υπέρ της ανεξαρτησίας της Ιρλανδίας. Ο λιμός, παράλληλα, ώθησε εκατομμύρια Ιρλανδούς να αναζητήσουν καταφύγιο στο εξωτερικό, με πολλούς να επιλέγουν τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, προσβλέποντας σε καλύτερες οικονομικές ευκαιρίες και ανακούφιση από τη φτώχεια και την πείνα. Ακόμη και πριν από την κρίση του λιμού, οι χρόνιες οικονομικές στερήσεις, η απουσία προοπτικών, αλλά και οι διώξεις και διακρίσεις κατά των καθολικών, είχαν οδηγήσει σημαντικό αριθμό Ιρλανδών να μεταναστεύσουν προς τη Βόρεια Αμερική. Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τη διάρκεια αυτών των αιώνων μετανάστευσης, η ιρλανδική κοινότητα στις Ηνωμένες Πολιτείες διατήρησε την ταυτότητά της και συγκρότησε ένα από τα πιο ισχυρά και επιδραστικά λόμπι στην αμερικανική πολιτική σκηνή. Ο ρόλος αυτής της διασποράς επρόκειτο να αποβεί καθοριστικός για την εξέλιξη της ιστορίας της Ιρλανδίας του 20ού αιώνα.

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΧΟΤΟΜΗΣΗ

Κατά τον 19ο αιώνα, η προτεσταντική κοινότητα του Ούλστερ (ουσιαστικά στη σημερινή Βόρεια Ιρλανδία — και με αυτόν τον όρο θα αναφερόμαστε εφεξής, αν και η Βόρεια Ιρλανδία ως αυτόνομη πολιτική οντότητα δεν ιδρύθηκε επίσημα παρά μόνο το 1920) βρέθηκε σε ευνοϊκή θέση να επωφεληθεί από τις ραγδαίες εξελίξεις της Βιομηχανικής Επανάστασης. Διαθέτοντας δυσανάλογα μεγάλες εκτάσεις γης και ελέγχοντας τους βασικούς θεσμούς εξουσίας και διοίκησης της περιοχής, οι Προτεστάντες κατόρθωσαν να κυριαρχήσουν στο αναδυόμενο βιομηχανικό τοπίο. Η εκβιομηχάνιση μεταμόρφωσε το Μπέλφαστ και τα περίξ του σε οικονομικό κέντρο δυναμικής ανάπτυξης, οδηγώντας στην ανάδυση μιας εύπορης αστικής μεσαίας τάξης. Σε αντιδιαστολή, η Νότια Ιρλανδία, με κυρίαρχα αγροτικό και γεωργικό προσανατολισμό, παρέμεινε πίσω από τις εξελίξεις, παραμένοντας σε μεγάλο βαθμό έξω από την τροχιά της βιομηχανικής προόδου. Έτσι διαμορφώθηκαν αποκλίνουσες κοινωνικές και οικονομικές προτεραιότητες, με τη Βόρεια Ιρλανδία να ενισχύει τους δεσμούς της με τη Βρετανία προκειμένου να διαφυλάξει την ευημερία και το καθεστώς πλειοψηφίας της. Την ώρα που το υπόλοιπο νησί στρεφόταν προς την ανεξαρτησία, η προτεσταντική κοινότητα του Βορρά αντιλαμβανόταν την κοινωνική και οικονομική της σταθερότητα ως αδιάρρηκτα συνδεδεμένη με το Ηνωμένο Βασίλειο και ήταν πρόθυμη να υπερασπιστεί αυτή τη σχέση. Η πολιτική τους ταυτότητα διαμορφώθηκε γύρω από τον ενωτισμό, αντανakλώντας τη δέσμευσή τους για τη διατήρηση της ένωσης με τη Βρετανία — μια στάση που, στην πιο αδιάλλακτη της εκδοχή, εκφράστηκε από τους αποκαλούμενους «νομιμόφρονες» (loyalists), με τη νομιμοφροσύνη προς τον Βρετανό μονάρχη να αποτελεί το κοινό για όλους τους Ενωτικούς.

Η εισαγωγή των νομοσχεδίων για την αυτοκυβέρνηση (Home Rule) στο βρετανικό κοινοβούλιο πυροδότησε κρίση στη Βόρεια Ιρλανδία, καθώς οι Ενωτικοί αντιτάχθηκαν σθεναρά σε κάθε μέτρο που θα μπορούσε να οδηγήσει σε ιρλανδική αυτοκυβέρνηση. Ο φόβος τους ότι η αυτοκυβέρνηση θα ενίσχυε την καθολική πλειοψηφία και θα απειλούσε τα πολιτικά και οικονομικά τους προνόμια, κινητοποίησε μια βαθιά αντίδραση. Το 1912, οι Ενωτικοί διοργάνωσαν την υπογραφή του Συμφώνου του Ούλστερ, ενός ψηφίσματος που καταδίκασε την αυτοκυβέρνηση και δεσμευόταν σε αντίσταση με κάθε μέσο. Πολλοί υπέγραψαν με το ίδιο τους το αίμα – και ήταν σαφές ότι ο όρκος αυτός περιελάμβανε και την προσφυγή στη βία. Ως απάντηση στην απειλή που θεωρούσαν ότι συνιστούσε η αυτοκυβέρνηση, οι Ενωτικοί ίδρυσαν την Εθελοντική Δύναμη του Ούλστερ (UVF), μια παραστρατιωτική οργάνωση αποφασισμένη να αντισταθεί ένοπλα στην εφαρμογή της. Η Βρετανική κυβέρνηση βρέθηκε μπροστά σε ένα δίλημμα: πώς να διαχειριστεί την έντονη ενωτική αντίδραση, την ίδια στιγμή που προσπαθούσε να ανταποκριθεί στις εθνικιστικές αξιώσεις για αυτοκυβέρνηση.

Από την άλλη πλευρά, τα ιρλανδικά κινήματα ανεξαρτησίας άρχισαν επίσης να αποκτούν δυναμική. Κομβικό σημείο αποτέλεσε η Πασχαλινή Εξέγερση του 1916, η οποία οργανώθηκε από μια ομάδα Ιρλανδών ρεπουμπλικάνων — κυρίως μέλη της Ιρλανδικής Ρεπουμπλικανικής Αδελφότητας και των Ιρλανδών Εθελοντών — με στόχο την ίδρυση μιας ανεξάρτητης Ιρλανδικής Δημοκρατίας. Η εξέγερση διήρκεσε έξι ημέρες και η βρετανική κυβέρνηση κινήθηκε γρήγορα για να την καταστείλει, με αποκορύφωμα την εκτέλεση 16 ηγετών της. Παρά την αποτυχία της, η Πασχαλινή Εξέγερση είχε βαθύ και μακροχρόνιο αντίκτυπο στο εθνικιστικό κίνημα. Το Σιν Φέιν, ένα αρχικά μετριοπαθές εθνικιστικό κόμμα που είχε ιδρυθεί το 1905, υπέστη σημαντική ιδεολογική μεταστροφή — ιδιαίτερα μετά την Εξέγερση — και συνδέθηκε πλέον στενά με το ρεπουμπλικανικό κίνημα. Στις γενικές εκλογές του Δεκεμβρίου του 1918, το Σιν Φέιν κατήγαγε εκλογικό θρίαμβο, εξασφαλίζοντας την πλειοψηφία των ιρλανδικών εδρών.

Τον Ιανουάριο του 1919, το Σιν Φέιν ανακήρυξε την ανεξαρτησία της Ιρλανδικής Δημοκρατίας, γεγονός που προκάλεσε βίαιη αντίδραση από τις βρετανικές αρχές. Ιδρύθηκε το Ντάιλ Έιρεαν (Dáil Éireann), το Ιρλανδικό κοινοβούλιο, ωστόσο τα μέλη του αναγκάστηκαν να δρουν σε συνθήκες μυστικότητας για να αποφύγουν τη σύλληψη. Την ίδια στιγμή, ο Ιρλανδικός Ρεπουμπλικανικός Στρατός (IRA) ξεκίνησε ανταρτοπόλεμο κατά των βρετανικών δυνάμεων, σε έναν ένοπλο αγώνα που έμεινε γνωστός ως Ιρλανδικός Πόλεμος της Ανεξαρτησίας. Παράλληλα, το Βρετανικό κοινοβούλιο ψήφισε τον Νόμο περί Διακυβέρνησης της Ιρλανδίας του 1920, ο οποίος προέβλεπε τη δημιουργία δύο ξεχωριστών κοινοβουλίων: ενός για τη Βόρεια Ιρλανδία και ενός για τη Νότια Ιρλανδία. Ο νόμος αποσκοπούσε να ικανοποιήσει την αυξανόμενη απαίτηση για ιρλανδική αυτοκυβέρνηση, ενώ ταυτόχρονα λάμβανε υπόψη τις ανησυχίες των Ενωτικών στο Ούλστερ.

Οι πρόνοιες του Νόμου περί Διακυβέρνησης της Ιρλανδίας που αφορούσαν τη Νότια Ιρλανδία δεν τέθηκαν ποτέ σε εφαρμογή, λόγω της συνεχιζόμενης σύγκρουσης. Μέχρι το 1921, και οι δύο πλευρές είχαν εξαντληθεί από τον παρατεταμένο πόλεμο, και ξεκίνησαν ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις στο Λονδίνο. Οι συνομιλίες οδήγησαν στην υπογραφή της **Αγγλοϊρλανδικής Συνθήκης** τον Δεκέμβριο του 1921. Η Συνθήκη αναγνώριζε την Ιρλανδία ως κράτος με καθεστώς αυτοκυβέρνησης εντός της Βρετανικής Κοινοπολιτείας, υπό την ονομασία Ιρλανδικό Ελεύθερο Κράτος. Η συμφωνία προκάλεσε έντονη αντιπαράθεση στο εσωτερικό της Ιρλανδίας: οι υποστηρικτές της τη θεωρούσαν βήμα προς την ειρήνη και την αυτοκυβέρνηση· οι αντίπαλοί της την έβλεπαν ως προδοσία του ρεπουμπλικανικού αγώνα. Η διαμάχη αυτή οδήγησε στον Ιρλανδικό Εμφύλιο Πόλεμο (γνωστό και ως «Πόλεμος των Αδελφών»), την περίοδο 1922–1923. Οι δυνάμεις υπέρ της συνθήκης προχώρησαν στην ίδρυση του Ιρλανδικού Ελεύθερου Κράτους, ενώ οι πολέμιοί της, με την υποστήριξη του IRA, επιδίωκαν την εγκαθίδρυση πλήρους ανεξαρτησίας. Παρά τη σθεναρή αντίσταση — με ανταρτοπόλεμο και πολιorkίες — οι δυνάμεις κατά της Συνθήκης τελικά υπέκυψαν. Το 1949, η Ιρλανδία τερμάτισε επίσημα τους δεσμούς της με το Βρετανικό Στέμμα και ανακηρύχθηκε Δημοκρατία της Ιρλανδίας, με το νέο Σύνταγμα να υποδηλώνει αξίωση κυριαρχίας επί ολόκληρου του νησιού.

Στη Βόρεια Ιρλανδία, ο Νόμος περί Διακυβέρνησης της Ιρλανδίας του 1920 έτυχε σθεναρής υποστήριξης από τους Ενωτικούς, που αντιτάσσονταν στις εθνικιστικές διεκδικήσεις για ανεξαρτησία και επεδίωκαν τη διατήρηση της Βόρειας Ιρλανδίας εντός του Ηνωμένου Βασιλείου. Ο νόμος οδήγησε στη δημιουργία της Βόρειας Ιρλανδίας ως ξεχωριστής πολιτικής οντότητας στο πλαίσιο του Ηνωμένου Βασιλείου, με δική της αποκεντρωμένη κυβέρνηση και κοινοβούλιο. Το κοινοβούλιο εδρεύει στο κάστρο Στόρμοντ του Μπέλφαστ και είναι αρμόδιο για τη νομοθέτηση σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η υγεία και η τοπική διακυβέρνηση. Λειτουργήσε με σύστημα πλειοψηφίας, με τα ενωτικά κόμματα να κυριαρχούν στην πολιτική εκπροσώπηση.

Η Βόρεια Ιρλανδία μετά τη Διχοτόμηση

Η ιστορία των πρώτων δεκαετιών της Βόρειας Ιρλανδίας μετά τη Διχοτόμηση είναι σύνθετη και διατρέχεται από αντικρουόμενες αφηγήσεις. Αδιαμφισβήτητο, ωστόσο, παραμένει το γεγονός ότι οι Ενωτικοί αποτελούσαν ισχυρή πλειοψηφία — περίπου το 65% του πληθυσμού — γεγονός που αντανάκλατο στην πολιτική και οικονομική ζωή της περιοχής, με τους Εθνικιστές να περιορίζονται σε μειονοτικό ρόλο, χωρίς καμία συμμετοχή στη διακυβέρνηση. Αυτό συνιστούσε σκόπιμη στρατηγική της ενωτικής κυβέρνησης στο Μπέλφαστ, όπως μαρτυρά μια συχνά επικαλούμενη φράση του πρώτου πρωθυπουργού της Βόρειας Ιρλανδίας, Τζέιμς Κρεγκ, το 1934: «Το μόνο για το οποίο υπερηφανεύομαι είναι ότι έχουμε ένα προτεσταντικό κοινοβούλιο και ένα προτεσταντικό κράτος». Αυτή η πολιτική προσέγγιση οδήγησε σε εκτεταμένες και συστηματικές διακρίσεις εις βάρος των Καθολικών, όσον αφορά την ψήφο, τη στέγαση, την εργασία και άλλους τομείς. Παρά τις δυσμενείς αυτές πολιτικές συνθήκες, οι εκρήξεις βίας ήταν λίγες, και κατά τις πρώτες αυτές δεκαετίες επικρατούσε, σε γενικές γραμμές, μια ανήσυχη ειρήνη. Πέρα από τις κακές σχέσεις μεταξύ των ενωτικών και εθνικιστικών κοινοτήτων, δεν υπήρχε σχεδόν καμία θεσμική αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο δικαιοδοσιών στο νησί μέχρι τη δεκαετία του 1960. Ωστόσο, εκείνη την περίοδο, οι άνεμοι της αλλαγής και της διαμαρτυρίας έπνεαν σε ολόκληρο τον κόσμο — από το Κίνημα Πολιτικών Δικαιωμάτων στις ΗΠΑ έως το φοιτητικό κίνημα στη Γαλλία — και η ένταση στη Βόρεια Ιρλανδία άρχισε να κλιμακώνεται. Στα τέλη της δεκαετίας του 1960, αναδύθηκε το δικό της Κίνημα Πολιτικών Δικαιωμάτων και, λίγο αργότερα, ξέσπασε μια μακρά περίοδος σύγκρουσης, γνωστή ως **Οι Ταραχές**, με έξαρση πολιτικής βίας.

ΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ: ΕΘΝΙΚΙΣΤΕΣ ΚΑΙ ΡΕΠΟΥΜΠΛΙΚΑΝΟΙ — ΕΝΩΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΝΟΜΙΜΟΦΡΟΝΕΣ

Οι θέσεις των αντιμαχόμενων μέρων στη Βόρεια Ιρλανδία ήταν ξεκάθαρες και αλληλοαποκλειόμενες: ενιαία Ιρλανδία ή ένωση με τη Βρετανία. Οι αντικρουόμενες επιδιώξεις των δύο «παραδόσεων» στο νησί αποτέλεσαν το επίκεντρο της εθνοτικής, πολιτικής και θρησκευτικής σύγκρουσης.

Οι **Εθνικιστές** ήταν κυρίως καθολικοί που αυτοπροσδιορίζονταν ως Ιρλανδοί και επιδίωκαν την επανένωση της Βόρειας Ιρλανδίας με τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας, με στόχο τη δημιουργία ενός ενιαίου και ανεξάρτητου ιρλανδικού κράτους. Απέρριπταν τη βρετανική κυριαρχία στη Βόρεια Ιρλανδία και υποστήριζαν το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση και την αναγνώριση της ιρλανδικής εθνικής ταυτότητας. Τις πολιτικές τους θέσεις εξέφραζαν κόμματα όπως το Σοσιαλδημοκρατικό και Εργατικό Κόμμα (SDLP). Οι **Ρεπουμπλικάνοι** αποτελούσαν ένα υποσύνολο των Εθνικιστών, που συνδέονταν συχνά με την επιδίωξη της ιρλανδικής επανένωσης μέσω ένοπλου αγώνα, συνήθως μέσω παραστρατιωτικών οργανώσεων όπως ο IRA. Η ιδεολογία τους βασιζόταν στην ίδρυση μιας ενιαίας ιρλανδικής δημοκρατίας, απαλλαγμένης από τη βρετανική παρουσία. Το ρεπουμπλικανικό κίνημα συνδέθηκε κατά κύριο λόγο με το Σιν Φέιν και τον IRA.

Οι **Ενωτικοί** ήταν στην πλειονότητά τους προτεστάντες που αυτοπροσδιορίζονταν ως Βρετανοί και υποστήριζαν τη διατήρηση της Βόρειας Ιρλανδίας εντός του Ηνωμένου Βασιλείου. Αντιτάσσονταν στην προοπτική ιρλανδικής επανένωσης και αγωνίζονταν για τη διατήρηση του καθεστώτος της περιοχής. Τα κόμματα που εξέφραζαν τις θέσεις τους ήταν, μεταξύ άλλων, το Ενωτικό Κόμμα του Ούλστερ (UUP) και το

Δημοκρατικό Ενωτικό Κόμμα (DUP). Οι *Νομιμόφρονες* ήταν ένα υποσύνολο των Ενωτικών που συνδέονταν με την υπεράσπιση της Ένωσης μέσω ένοπλων μέσων, συνήθως μέσω παραστρατιωτικών οργανώσεων όπως η Εθελοντική Δύναμη του Ούλστερ (UVF) και η Ένωση Άμυνας του Ούλστερ (UDA). Υποστήριζαν σθεναρά τη διατήρηση του δεσμού της Βόρειας Ιρλανδίας με τη Βρετανία και εναντιώνονταν σε οποιαδήποτε παραχώρηση προς Εθνικιστές ή Ρεπουμπλικάνους. Η ιδεολογία τους καθοριζόταν από την νομιμοφροσύνη προς στο βρετανικό Στέμμα και τη διατήρηση της βρετανικής κυριαρχίας στη Βόρεια Ιρλανδία.

ΦΟΒΟΙ, ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ

Για το μεγαλύτερο μέρος της ύπαρξής της, η Βόρεια Ιρλανδία διοικούνταν από ενωτικά πολιτικά κόμματα, τα οποία κατείχαν την εξουσία και εφαρμόζαν πολιτικές που ευνοούσαν την προτεσταντική πλειοψηφία. Οι ενωτικές κυβερνήσεις ακολουθούσαν πολιτικές που αποσκοπούσαν να διατηρήσουν την ένωση με τη Βρετανία και το υπάρχον status quo, συχνά εις βάρος της καθολικής εθνικιστικής μειονότητας. Από την άλλη πλευρά, για μεγάλο μέρος των πενήντα ετών που ακολούθησαν την ίδρυση του Κοινοβουλίου του Στόρμοντ, οι Εθνικιστές/Ρεπουμπλικάνοι απείχαν από τις κοινοβουλευτικές τους έδρες, σε ένδειξη διαμαρτυρίας για τις διακρίσεις και το αίσθημα περιθωριοποίησης που βίωναν. Ο ενωτισμός και ο εθνικισμός εδραίωσαν παραδοσιακές στάσεις, καθιστώντας δύσκολη την προώθηση μιας πιο συμπεριληπτικής πολιτικής. Οι πολιτικοί εμφανίζονταν απρόθυμοι να αμφισβητήσουν το status quo, καθώς ο λαϊκιστικός, θρησκευτικά φορτισμένος λόγος εξασφάλιζε πάντοτε εκλογική επιτυχία. Ως εκ τούτου, οι προοπτικές για μετριοπαθείς φωνές και θέσεις ήταν περιορισμένες.

Η έννοια της «διπλής μειονότητας» προσφέρει σημαντική ερμηνευτική οπτική για την κατανόηση της μακροχρόνιας σύγκρουσης στη Βόρεια Ιρλανδία. Οι Εθνικιστές αντιλαμβάνονται τους εαυτούς τους ως περιθωριοποιημένη μειονότητα εντός της Βόρειας Ιρλανδίας, ενώ οι Ενωτικοί αναγνωρίζουν τη δική τους μειονοτική θέση εντός του πληθυσμού του νησιού στο σύνολό του, δυναμική που έχει συμβάλει στην καλλιέργεια μιας «νοοτροπίας πολιορκίας» ανάμεσα στους Ενωτικούς. Από την άλλη πλευρά, οι Ιρλανδοί Εθνικιστές ανησυχούν επίσης για τη δική τους μειονοτική θέση εντός των Βρετανικών Νήσων στο σύνολό τους. Η σύγκρουση εντείνει τους φόβους κάθε κοινότητας για αποδυνάμωση και αφομοίωση από την άλλη. Μικρές πράξεις λαμβάνουν μεγάλη συμβολική σημασία, όπως η επιθετική προβολή σημαίων και συνθημάτων, καθώς και η οργάνωση παρελάσεων και πορειών. Οι κοινότητες ζούσαν σε άμεση γειτνίαση, συχνά σε μικτές συνοικίες. Σε περιόδους βίας, οι περιοχές αυτές τείνουν να γίνονται πιο ομοιογενείς, είτε μέσω εξαναγκασμένης απομάκρυνσης είτε μέσω εκούσιας αποχώρησης. Ορισμένες αστικές περιοχές φέρουν τα πιο εμφανή σημάδια θρησκευτικής έντασης, συχνά διαχωρισμένες με τείχη, γνωστά ως «τείχη ειρήνης» (peace walls).

Η ΕΠΟΧΗ ΣΤΟΡΜΟΝΤ: ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ, ΚΙΝΗΜΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΩΝ ΤΑΡΑΧΩΝ

Η εύθραυστη ισορροπία μεταξύ των δύο κοινοτήτων διαταράχθηκε συχνά από συγκρούσεις, κυρίως λόγω της απαίτησης των Εθνικιστών για μεγαλύτερη ισότητα και επανένωση του νησιού. Οι οικονομικές προκλήσεις, οι οποίες επιδεινώθηκαν από τη Μεγάλη Ύφεση, επηρέασαν αρνητικά τους βιομηχανικούς και αγροτικούς τομείς της Βόρειας Ιρλανδίας. Τις δεκαετίες του 1940 και του 1950 καταγράφηκαν εκστρατείες βίας από τον IRA. Το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου οδήγησε στη δημιουργία του Κράτους Πρόνοιας, βελτιώνοντας τις συνθήκες διαβίωσης, ιδίως για την εθνικιστική κοινότητα. Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση

του 1947 αποσκοπούσε στην αντιμετώπιση μακροχρόνιων ανισοτήτων στην παροχή εκπαίδευσης και στην οικοδόμηση ενός πιο εκπαιδευτικού συστήματος χωρίς αποκλεισμούς που θα ωφελούσε την εθνικιστική κοινότητα. Στη δεκαετία του 1960, ο πρωθυπουργός και Ενωτικός Τέρενς Ο'Νιλ προώθησε κοινωνικές, εκπαιδευτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις με στόχο τον εκσυγχρονισμό της περιοχής και επιδίωξε πρωτοβουλίες συμφιλίωσης σε μια προσπάθεια απομάκρυνσης από παραδοσιακές σεκταριστικές στάσεις. Ωστόσο, οι πρωτοβουλίες του συνάντησαν έντονη αντίδραση τόσο στο εσωτερικό του κόμματός του όσο και στους κόλπους της ευρύτερης ενωτικής κοινότητας, οδηγώντας τελικά στην παραίτησή του.

Το Κίνημα Πολιτικών Δικαιωμάτων εμφανίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1960, αντλώντας έμπνευση από τα κινήματα για τα πολιτικά δικαιώματα στις Ηνωμένες Πολιτείες και αλλού, βασιζόμενο στην πεποίθηση ότι η Βόρεια Ιρλανδία θα μπορούσε να εξελιχθεί σε μια κοινωνία στην οποία τα πολιτικά δικαιώματα όλων των πολιτών θα προστατεύονταν και όλοι θα απολάμβαναν ίσες ευκαιρίες. Το κίνημα επιδίωξε να αμφισβητήσει την εδραιωμένη διάκριση και ανισότητα που βίωνε η εθνικιστική κοινότητα, μέσω ειρηνικών διαδηλώσεων. Ωστόσο, οι διαμαρτυρίες αυτές συχνά αντιμετωπίζονταν με βία και καταστολή από τις αρχές, ιδίως από τη Βασιλική Αστυνομία του Ούλστερ (RUC), η οποία αποτελούνταν κυρίως από μέλη της προτεσταντικής κοινότητας. Πολλοί Ενωτικοί ήταν καχύποπτοι απέναντι στο κίνημα· για εκείνους, το ζήτημα δεν αφορούσε τόσο τα πολιτικά δικαιώματα όσο την αντιληπτή απειλή απώλειας ελέγχου υπέρ μιας πληθυσμιακής μειονότητας.

Η άνοδος του Κινήματος Πολιτικών Δικαιωμάτων και η αντίδραση σε αυτό κορυφώθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 1970 με το ξέσπασμα μιας μακράς περιόδου σύγκρουσης και πολιτικής βίας, γνωστής ως οι «Ταραχές». Η σύγκρουση περιλάμβανε παραστρατιωτικές οργανώσεις ρεπουμπλικανών και νομιμοφρόνων, καθώς και τις βρετανικές δυνάμεις ασφαλείας, και χαρακτηρίστηκε από βομβιστικές επιθέσεις, πυροβολισμούς, και άλλες πράξεις βίας. Κατά τη διάρκεια σχεδόν τριών δεκαετιών, περισσότεροι από 3.600 άνθρωποι —συμπεριλαμβανομένων και αμάχων— σκοτώθηκαν και χιλιάδες τραυματίστηκαν. Ένα από τα πιο διαβόητα περιστατικά ήταν η «Ματωμένη Κυριακή», τον Ιανουάριο του 1972, όταν Βρετανοί στρατιώτες άνοιξαν πυρ εναντίον άοπλων σε μια διαδήλωση υπέρ των πολιτικών δικαιωμάτων στο Ντέρι / Λόντοντερι, σκοτώνοντας 13 πολίτες και τραυματίζοντας πολλούς άλλους. Επιπλέον, μια σειρά απεργιών πείνας από ρεπουμπλικάνους κρατούμενους —με πιο γνωστή αυτή του 1981, κατά την οποία πέθαναν ο Μπόμπι Σαντς και ακόμη εννέα— προσέλκυσαν διεθνή προσοχή στο ζήτημα του πολιτικού καθεστώτος των κρατουμένων. Αυτά τα γεγονότα ενίσχυσαν βραχυπρόθεσμα τη στήριξη προς τον ρεπουμπλικανικό αγώνα.

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990, κάθε απόπειρα εξεύρεσης συμβιβασμού για τον τερματισμό της σύγκρουσης κατέληγε σε αδιέξοδο, ενώ οι παραστρατιωτικές εκστρατείες και η πολιτική βία συνεχίζονταν. Οι μετριοπαθείς Εθνικιστές, κυρίως μέσω του Σοσιαλδημοκρατικού και Εργατικού Κόμματος (SDLP), επεδίωκαν μια συμφωνία κατανομής της εξουσίας μεταξύ Ενωτικών και Εθνικιστών, την ώρα που πολλοί Ενωτικοί αντιμετώπιζαν τους Εθνικιστές με καχυποψία. Παρότι πολλοί στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας συμμερίζονταν τις ανησυχίες των Εθνικιστών, ένιωθαν αδύναμοι να επιφέρουν ουσιαστική αλλαγή και φοβούνταν τη εξάπλωση της αστάθειας στο δικό τους κράτος. Παρ' όλα αυτά, οι προσπάθειες για την επίτευξη συμφωνίας δεν ήταν μάταιες, καθώς έθεσαν τις βάσεις για το μέλλον.

ΆΜΕΣΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΕΟΚ

Στο πλαίσιο της Βόρειας Ιρλανδίας, ο όρος «άμεση διακυβέρνηση» (direct rule) αναφέρεται στις περιόδους κατά τις οποίες η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου αναλάμβανε απευθείας τον έλεγχο της διακυβέρνησης της περιοχής, αντί της εκχώρησης εξουσιών στα θεσμικά όργανα της Βορείου Ιρλανδίας. Η άμεση διακυβέρνηση εφαρμόστηκε αρκετές φορές, κυρίως σε περιόδους πολιτικής αστάθειας ή

κατάρρευσης των συμφωνιών διαμοιρασμού εξουσίας. Η πιο χαρακτηριστική περίοδος άμεσης διακυβέρνησης ήταν από το 1972 έως το 1999, ως απάντηση στην κλιμακούμενη βία και αναταραχή κατά τη διάρκεια των Ταραχών. Το Κοινοβούλιο της Βόρειας Ιρλανδίας ανεστάλη και η διακυβέρνηση πέρασε στην ευθύνη της κυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου μέσω του Υπουργού για τη Βόρεια Ιρλανδία.

Την ίδια περίπου περίοδο, το 1973, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία εντάχθηκαν στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ). Η προοπτική ένταξης στην ΕΟΚ προσέφερε ένα νέο πλαίσιο για την προώθηση της πολιτικής σταθερότητας και της συμφιλίωσης, ιδίως στο πλαίσιο της Βόρειας Ιρλανδίας. Η ΕΟΚ εξέφραζε ανησυχία για την αστάθεια και τις συγκρούσεις εντός των συνόρων της, καθώς η σύγκρουση στη Βόρεια Ιρλανδία θεωρούνταν απειλή για την περιφερειακή σταθερότητα και πηγή ανθρωπιστικής κρίσης. Στο πλαίσιο αυτό, το Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την Κατάσταση στη Βόρεια Ιρλανδία (γνωστό και ως Έκθεση Haagerup) του 1984 πρότεινε την ενισχυμένη εμπλοκή της ΕΟΚ στην προώθηση της κατανομής εξουσίας και της διακυβερνητικής συνεργασίας στη Βόρεια Ιρλανδία. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χορήγησε σημαντική οικονομική ενίσχυση με σκοπό τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και την αποκατάσταση ενός αισθήματος κανονικότητας στην περιοχή.

Θεμέλια για την Ειρηνευτική Διαδικασία: Αποτυχημένες Πρωτοβουλίες

Η *Συμφωνία του Σάνινγκντεϊλ* (Sunningdale) του 1973 υπήρξε η πρώτη ουσιαστική προσπάθεια για διαμοιρασμό της εξουσίας στη Βόρεια Ιρλανδία. Παρά το αρχικό κλίμα αισιοδοξίας, συνάντησε έντονη αντίσταση από τις ενωτικές και νομιμόφρονες παρατάξεις, γεγονός που οδήγησε στην κατάρρευσή της μέσα σε λίγους μόλις μήνες. Η *Αγγλοϊρλανδική Συμφωνία* (Anglo-Irish Agreement) του 1985 αποτέλεσε μια νέα προσπάθεια για την αντιμετώπιση της συνεχιζόμενης σύγκρουσης, όμως και αυτή προσέκρουσε στην έντονη αντίδραση των Ενωτικών. Υπό την ηγεσία των Υπουργών για τη Βόρεια Ιρλανδία, Πίτερ Μπρουκ και Πάτρικ Μέιχιου, οι συνομιλίες της περιόδου 1991–92 ξεκίνησαν ως απάντηση στο αδιέξοδο που είχε προκύψει από την απόρριψη της προηγούμενης συμφωνίας. Αν και δεν οδήγησαν σε τελική συμφωνία, οι συνομιλίες αυτές έθεσαν τα θεμέλια για τις μετέπειτα ειρηνευτικές προσπάθειες. Εισήγαγαν, μεταξύ άλλων, την προσέγγιση των «τριών αξόνων» (three-strand approach), η οποία αναδιατύπωνε τη σύγκρουση ως ζήτημα διαρρηγμένων σχέσεων και προσέφερε ένα διαπραγματευτικό πλαίσιο επικεντρωμένο στην αποκατάστασή τους.

Η ΠΡΩΤΗ ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΔΙΑΜΟΙΡΑΣΜΟ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ: Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΟΥ ΣΑΝΙΝΓΚΝΤΕΪΛ (1973)

Τον Μάρτιο του 1973, δημοσιεύθηκε η Λευκή Βίβλος της κυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου με τίτλο «Συνταγματικές προτάσεις για τη Βόρεια Ιρλανδία», η οποία πρότεινε τη δημιουργία μιας αποκεντρωμένης Συνέλευσης 78 μελών που προνοεί των διαμοιρασμό εξουσιών μεταξύ των κοινοτήτων στη Βόρεια Ιρλανδία, καθώς και ενός διασυννοριακού Συμβουλίου της Ιρλανδίας. Οι προτάσεις αυτές βασίστηκαν σε προηγούμενο έγγραφο διαβούλευσης που είχε εκδοθεί τον Οκτώβριο του 1972 με τίτλο «Το Μέλλον της Βόρειας Ιρλανδίας». Τον Μάιο του 1973, η βρετανική κυβέρνηση θέσπισε τον Νόμο για τη Συνέλευση της Βόρειας Ιρλανδίας και προκήρυξε εκλογές για το νέο σώμα. Τα κόμματα που στήριξαν τη Λευκή Βίβλο εξασφάλισαν 52 έδρες, ενώ εκείνα που την καταψήφισαν έλαβαν 26. Η νέα Συνέλευση συνεδρίασε για πρώτη φορά τον Ιούλιο του 1973.

Τον Οκτώβριο του 1973, ο Υπουργός για τη Βόρεια Ιρλανδία προήδρευσε μιας σειράς συνομιλιών στο Στόρμοντ με αντικείμενο τη σύσταση Εκτελεστικής Εξουσίας για τη διακυβέρνηση της περιοχής. Στις συνομιλίες συμμετείχαν εκπρόσωποι του Ενωτικού Κόμματος του Όλστερ (UUP), του Σοσιαλδημοκρατικού και Εργατικού Κόμματος (SDLP) — των μεγαλύτερων ενωτικών και εθνικιστικών κομμάτων αντίστοιχα — καθώς και του Κόμματος Συμμαχίας της Βόρειας Ιρλανδίας (Alliance). Το Κόμμα Συμμαχίας ιδρύθηκε το 1970, μέσα στη συγκυρία των Ταραχών, ως απάντηση στην εντεινόμενη θρησκευτική πόλωση στη Βόρεια Ιρλανδία, επιδιώκοντας έναν μη-σεχταριστικό πολιτικό λόγο και μη υιοθετώντας ταυτότητα ως καθολικό ή προτεσταντικό κόμμα. Τον Νοέμβριο του 1973, επετεύχθη συμφωνία μεταξύ των πολιτικών κομμάτων η οποία εγκαθίδρισε την Εκτελεστική Εξουσία και η οποία προβλέπει τον διαμοιρασμό των εξουσιών μεταξύ των κοινοτήτων. Βάση της συμφωνίας η Εκτελεστική Εξουσία θα αποτελείτο από 11 μέλη (6 ενωτικούς, 4 εθνικιστές και 1 εκπρόσωπο του Κόμματος Συμμαχίας).

Για την επίλυση ζητημάτων που αφορούσαν τη νέα Εκτελεστική Εξουσία, διοργανώθηκε διάσκεψη στο Σάνινγκντεϊλ της Αγγλίας — η πρώτη φορά από το 1925 κατά την οποία συμμετείχαν από κοινού στις ίδιες συνομιλίες για το μέλλον της Βόρειας Ιρλανδίας, ο Πρωθυπουργός του Ηνωμένου Βασιλείου, ο Ιρλανδός Πρωθυπουργός (Taoiseach) και η υπό διαμόρφωση κυβέρνηση της Βόρειας Ιρλανδίας (με εκπροσώπους από τα κόμματα UUP, SDLP και Alliance). Οι διαπραγματεύσεις επικεντρώθηκαν στη σχέση μεταξύ Βόρειας Ιρλανδίας και Δημοκρατίας της Ιρλανδίας, και επετεύχθη συμφωνία για τη συγκρότηση Συμβουλίου της Ιρλανδίας (Council of Ireland). Το όργανο αυτό θα αποτελείτο από ένα Συμβούλιο Υπουργών — με επτά μέλη από την κυβέρνηση της Βόρειας Ιρλανδίας και επτά από την ιρλανδική κυβέρνηση — με εκτελεστικές αρμοδιότητες, καθώς και από μια Συμβουλευτική Συνέλευση — με 15 μέλη από τη Συνέλευση της Βόρειας Ιρλανδίας και 15 από το Κοινοβούλιο της Ιρλανδίας — η οποία θα είχε γνωμοδοτικό ρόλο. Συμφωνήθηκε ότι οι εκτελεστικές αρμοδιότητες του Συμβουλίου θα περιορίζονταν σε θέματα όπως ο τουρισμός, η διαχείριση και διατήρηση φυσικών πόρων (conservation) και ζητήματα υγείας των ζώων. Η συμφωνία επιβεβαίωνε επίσης ότι το συνταγματικό καθεστώς της Βόρειας Ιρλανδίας μπορεί να αλλάξει μόνο με τη συναίνεση της πλειοψηφίας των κατοίκων της. Η Εκτελεστική Εξουσία ανέλαβε επίσημα καθήκοντα την 1η Ιανουαρίου 1974.

Η Συμφωνία του Σάνινγκντεϊλ προκάλεσε έντονες αντιδράσεις από την πλευρά των Ενωτικών, των Νομιμοφρόνων και των Ρεπουμπλικάνων. Οι Νομιμόφρονες ανακοίνωσαν τη σύσταση του Στρατιωτικού Συμβουλίου του Ούλστερ (Ulster Army Council), ενός οργάνου-ομπρέλα που συντόνιζε τις κυριότερες παραστρατιωτικές οργανώσεις τους — μεταξύ αυτών, την Ένωση Άμυνας του Ούλστερ (UDA) και την Εθελοντική Δύναμη του Ούλστερ (UVF) — με στόχο την αντίσταση απέναντι στο προτεινόμενο Συμβούλιο της Ιρλανδίας. Τον Ιανουάριο του 1974, το Συμβούλιο του Ενωτικού Κόμματος του Ούλστερ (UUP) ψήφισε υπέρ της απόρριψης της συμμετοχής στο Συμβούλιο της Ιρλανδίας, γεγονός που οδήγησε στην παραίτηση του ηγέτη του κόμματος. Η αντίδραση των Ενωτικών και των Νομιμοφρόνων κορυφώθηκε με τη γενική απεργία του Συμβουλίου Εργαζομένων του Ούλστερ (Ulster Workers' Council) τον Μάιο, η οποία αποδείχθηκε ιδιαίτερα αποτελεσματική, αναγκάζοντας τους Ενωτικούς να αποσυρθούν από την Εκτελεστική Εξουσία της Βόρειας Ιρλανδίας — γεγονός που ουσιαστικά οδήγησε στην κατάρρευση της Συμφωνίας του Σάνινγκντεϊλ και στην επαναφορά της άμεσης διακυβέρνησης από το Λονδίνο.

ΑΓΓΛΟ-ΙΡΛΑΝΔΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΟΥ 1985: ΈΝΑΥΣΜΑ;

Ενώ η βία συνεχιζόταν στη Βόρεια Ιρλανδία, σημειώθηκε μια σημαντική πρόοδος στις τεταμένες σχέσεις μεταξύ της βρετανικής και της ιρλανδικής κυβέρνησης, μέσω της Αγγλοϊρλανδικής Συμφωνίας (Anglo-Irish Agreement - AIA). Μέχρι τη δεκαετία του 1980, η σχέση μεταξύ Ιρλανδίας και Ηνωμένου Βασιλείου είχε αποκτήσει έναν πιο ισορροπημένο χαρακτήρα, εν μέρει λόγω της κοινής τους συμμετοχής στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ). Η οικονομία της Ιρλανδίας άνθισε, ενώ η διεθνής επιρροή της Βρετανίας μειώθηκε από τα αυτοκρατορικά της ύψη. Αυτές οι αλλαγές επηρέασαν καθοριστικά τις αγγλοϊρλανδικές σχέσεις, ενθαρρύνοντας και τις δύο χώρες να επανεκτιμήσουν τις προηγούμενες θέσεις τους και να συνεργαστούν για την αναζήτηση λύσεων στη σύγκρουση. Μετά τη Συμφωνία του Σάνινγκντεϊλ, η Ιρλανδία ανέλαβε πιο ενεργό ρόλο σε ζητήματα που αφορούσαν τη Βόρεια Ιρλανδία. Το 1983, η ιρλανδική κυβέρνηση εγκαίνιασε μια πολιτική πρωτοβουλία με τη δημιουργία του Φόρουμ για μια Νέα Ιρλανδία (New Ireland Forum), με στόχο την εξέταση και την υποβολή προτάσεων για τα συνταγματικά ζητήματα που αφορούσαν τη Βόρεια Ιρλανδία, φέρνοντας σε επαφή πολιτικά κόμματα από τη Βόρεια Ιρλανδία και την Ιρλανδία, καθώς και ανεξάρτητα μέλη.

Η Αγγλο-ιρλανδική συμφωνία προέβλεπε ένα πλαίσιο για τις σχέσεις μεταξύ της βρετανικής και της ιρλανδικής κυβέρνησης σε θέματα που αφορούν τη Βόρεια Ιρλανδία, συμπεριλαμβανομένων θεμάτων που σχετίζονται με την ασφάλεια και την προώθηση της διασυννοριακής συνεργασίας. Περαιτέρω, καθιέρωσε την Αγγλο-Ιρλανδική Διακυβερνητική Διάσκεψη (AIIIC), όπου οι εκπρόσωποι των δύο κυβερνήσεων θα συζητούσαν και θα συντόνιζαν πολιτικές που αφορούσαν τη Βόρεια Ιρλανδία, θέτοντας έτσι τις αγγλοϊρλανδικές σχέσεις σε θεσμική βάση. Στην πραγματικότητα, η Αγγλο-ιρλανδική συμφωνία έδωσε στην ιρλανδική κυβέρνηση έναν επίσημο συμβουλευτικό ρόλο στη διαχείριση των υποθέσεων της Βόρειας Ιρλανδίας, αν και η εκτελεστική εξουσία παρέμενε αποκλειστικά στη δικαιοδοσία της βρετανικής κυβέρνησης. Οι Ενωτικοί αντιτάχθηκαν στην συμφωνία (AIA), θεωρώντας την ως παραχώρηση προς την Ιρλανδία, και αντιλαμβάνονταν την ανάμειξη του Δουβλίνου στις υποθέσεις της Βόρειας Ιρλανδίας ως ανεπιθύμητη παρέμβαση και απειλή για τη βρετανική τους ταυτότητα. Οι Ρεπουμπλικάνοι είδαν επίσης τη Συμφωνία ως απειλή, καθώς θεωρούσαν ότι εδραίωνε τη διχοτόμηση αντί να την καταργήσει. Πολλοί Εθνικιστές, ωστόσο, καλωσόρισαν τη συμφωνία με επιφυλακτική αισιοδοξία.

Τα εμπλεκόμενα κόμματα άρχισαν να αναγνωρίζουν την ανάγκη διαμόρφωσης νέων στρατηγικών, υπό την αυξανόμενη πίεση από την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Σε αυτό το πλαίσιο, η Αγγλοϊρλανδική Συμφωνία μπορεί να λειτούργησε ως καταλύτης. Οι Ενωτικοί διαπίστωναν ότι η θέση τους διαβρωνόταν σταδιακά, μεταξύ άλλων εξαιτίας των δημογραφικών αλλαγών στη Βόρεια Ιρλανδία υπέρ των Καθολικών. Οι Ρεπουμπλικάνοι άρχισαν να αντιλαμβάνονται ότι οι επιθέσεις του IRA κατά μελών των προτεσταντικών σωμάτων ασφαλείας ενίσχυαν την εξάρτησή τους από το βρετανικό κράτος. Αντιμέτωπο με περιορισμένες προοπτικές εκλογικής επιτυχίας χωρίς ειρηνευτική στρατηγική, το Σιν Φέιν συνειδητοποίησε την ανάγκη να εξέλθει από την πολιτική απομόνωση και επιδίωξε να συγκροτήσει ένα πανεθνικιστικό μέτωπο ενίσχυσης των αιτημάτων του, χωρίς να εγκαταλείψει πλήρως τον ένοπλο αγώνα. Από την άλλη πλευρά, οι προσπάθειες των συνταγματικών κομμάτων, όπως του SDLP, να διαμορφώσουν και να διατηρήσουν μια πολιτική συμφωνία οδηγούνταν σε αδιέξοδο εξαιτίας της αποσταθεροποιητικής επιρροής των παραστρατιωτικών οργανώσεων. Αν και η επίσημη θέση ήταν ότι δεν πρέπει να υπάρξουν απευθείας διαπραγματεύσεις με το Σιν Φέιν λόγω των δεσμών του με τον IRA, κατέστη προφανές ότι η εμπλοκή του Σιν Φέιν ήταν αναγκαία για τη διακοπή του φαύλου κύκλου. Καταλυτικός αποδείχθηκε ο τραγικός βομβαρδισμός στο Ένισκιλεν την Ημέρα Μνήμης, τον Νοέμβριο του 1987, ο οποίος σηματοδότησε την απαρχή του διαλόγου μεταξύ SDLP και Σιν Φέιν και, κατ' επέκταση, την έναρξη της ειρηνευτικής διαδικασίας. Μετά την επίθεση στο Ένισκιλεν, άρχισε να διαμορφώνεται η αντίληψη ότι είχε έρθει η ώρα για διάλογο, αν και η βία συνεχίστηκε και τα επόμενα χρόνια.

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ ΤΩΝ ΣΥΝΟΜΙΛΙΩΝ: ΜΠΡΟΥΚ-ΜΕΙΧΙΟΥ (1991-1992)

Σε αντίθεση με τις προσδοκίες των κυβερνήσεων της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, η Αγγλοϊρλανδική Συμφωνία (AIA) οδήγησε σε περαιτέρω εδραίωση των θέσεων των Ενωτικών. Αυτοί εξαπέλυσαν δριμύεια εκστρατεία εναντίον της συμφωνίας, αρνήθηκαν να εμπλακούν σε διάλογο με τη βρετανική κυβέρνηση και επέμειναν στην αναστολή της συμφωνίας πριν εισέλθουν σε οποιαδήποτε διαπραγμάτευση. Προκειμένου να ξεπεραστεί αυτό το αδιέξοδο, οι Υπουργοί για τη Βόρεια Ιρλανδία Τομ Κινγκ και Πίτερ Μπρουκ διεξήγαγαν από το 1988 έως το 1991 τις λεγόμενες «προκαταρκτικές συνομιλίες» (talks about talks) με κόμματα της Βορείου Ιρλανδίας, με τον Μπρουκ να επικεντρώνεται κυρίως στην κατανόηση και ικανοποίηση των προϋποθέσεων που έθεταν τα κόμματα για την έναρξη ουσιαστικών διαπραγματεύσεων.

Η Θητεία του Μπρουκ - Δομή των συνομιλιών

Η προσέγγιση της σύγκρουσης της Βόρειας Ιρλανδίας μέσα από το πρίσμα των «διαρρηγμένων σχέσεων» αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1980 από τον ηγέτη του κόμματος SDLP, Τζον Χιουμ, και αποτέλεσε θεμέλιο για έναν δομημένο πολιτικό διάλογο γύρω από το μέλλον της περιοχής. Η προσέγγιση του Χιουμ εστίαζε σε τρεις αλληλένδετες διαστάσεις της σύγκρουσης: (α) τη σχέση στο εσωτερικό της Βόρειας Ιρλανδίας, (β) τη σχέση εντός του νησιού της Ιρλανδίας δηλαδή μεταξύ Βορρά και Νότου, και (γ) τη σχέση μεταξύ Ιρλανδίας και Βρετανίας. Η προσέγγιση αυτή ανέδειξε την ανάγκη αντιμετώπισης των βαθύτερων προβλημάτων και φόβων που συντηρούσαν την εχθρότητα και είχε τριπλό στόχο: (α) στην επαναπλαισίωση της σύγκρουσης, όχι πλέον αποκλειστικά ως ζήτημα κυριαρχίας ή ταυτότητας, αλλά ως πρόβλημα διαρρηγμένων σχέσεων, με τη λύση να διαμορφώνεται μέσα από την αποκατάσταση των τριών αυτών διαστάσεων· (β) στη δημιουργία των προϋποθέσεων για έναν ουσιαστικό και χωρίς αποκλεισμούς διάλογο, με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων μερών και (γ) στη διαμόρφωση και διάθρωση της διαπραγματευτικής διαδικασίας στη βάση της προσέγγισης των «τριών αξόνων» ως ακολούθως: ο Πρώτος Άξονας των διαπραγματεύσεων θα αφορούσε τις εσωτερικές σχέσεις εντός της Βόρειας Ιρλανδίας, ο Δεύτερος Άξονας τις σχέσεις στο εσωτερικό του νησιού (Βορράς-Νότος) και ο Τρίτος Άξονας τις σχέσεις μεταξύ Ιρλανδίας και Ηνωμένου Βασιλείου (Ανατολή-Δύση).

Πολλοί Ενωτικοί αντιμετώπισαν αρχικά με επιφυλακτικότητα την προσέγγιση των «τριών αξόνων», εκφράζοντας ανησυχίες για το εύρος της εμπλοκής του Δουβλίνου στις υποθέσεις της Βόρειας Ιρλανδίας. Ωστόσο, με την πάροδο του χρόνου, ορισμένοι ηγέτες του Ενωτικού χώρου αναγνώρισαν τα πιθανά οφέλη της συμμετοχής στον διάλογο με βάση αυτό το πλαίσιο, με το σκεπτικό ότι έπρεπε να γίνει κάτι ώστε να αρθεί η διαρκής απουσία επιρροής του Ενωτισμού στη βρετανική πολιτική για τη Βόρεια Ιρλανδία. Τελικά, οι Ενωτικοί αποδέχθηκαν την πρόταση του Χιουμ, αν και ζητούσαν τον επανακαθορισμό των σχέσεων μεταξύ Δουβλίνου και Λονδίνου που θα περιόριζε ή και θα εξάλειφε τον ρόλο της Ιρλανδίας στα ζητήματα της Βόρειας Ιρλανδίας. Αντίθετα, η Ιρλανδία και οι Εθνικιστές επιδίωκαν να διατηρήσουν —και ει δυνατόν να ενισχύσουν— το επίπεδο εμπλοκής που είχε διασφαλιστεί με την Αγγλοϊρλανδική Συμφωνία. Ένα ακόμη αίτημα των Ενωτικών ήταν οι συνομιλίες στον Πρώτο Άξονα να φτάσουν σε ένα συγκεκριμένο επίπεδο προόδου προτού ξεκινήσουν οι συνομιλίες του Δεύτερου Άξονα. Από την πλευρά τους, το SDLP και η ιρλανδική κυβέρνηση πρότειναν να προγραμματιστεί εκ των προτέρων ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο για την έναρξη των συνομιλιών του Δεύτερου Άξονα— όπως για παράδειγμα στο μέσον μιας συμφωνημένης παύσης στις συνεδριάσεις της Αγγλοϊρλανδικής Διακυβερνητικής Διάσκεψης — πρόταση που τελικά δεν έγινε αποδεκτή από τους Ενωτικούς. Μέχρι τον Ιούλιο του 1990, η πρωτοβουλία αυτή κινδύνευε να εγκαταλειφθεί.

Το θέμα διήρκεσε μέχρι το 1991 και για να σώσει την πρωτοβουλία του, ο Μπρουκ υπέβαλε ένα κείμενο θέσεων στο Δουβλίνο και στα κόμματα της Βόρειας Ιρλανδίας, προτείνοντας ότι ο ίδιος θα αποφάσιζε πότε θα ξεκινούσαν οι συνομιλίες του Δεύτερου Άξονα. Η πρόταση είχε χαρακτήρα τελεσιγράφου – είτε τα κόμματα θα συμφωνούσαν είτε εκείνος θα τερμάτιζε την πρωτοβουλία του. Η ταχεία αποδοχή της πρότασης από την ιρλανδική κυβέρνηση και το SDLP ανάγκασε τελικά και τους Ενωτικούς, μετά από πρόσθετες διευκρινίσεις, να την αποδεχθούν έστω και με επιφύλαξη. Στην ομιλία του στο Κοινοβούλιο τον Μάρτιο του 1991, ο Μπρουκ δήλωσε ότι πλέον υπάρχει βάση για επίσημες συνομιλίες και παρουσίασε τα βασικά στοιχεία της δομής και των αρχών, τα οποία συνοψίζονται ως εξής:

- **Προσέγγιση των Τριών Αξόνων:** Οι συνομιλίες θα διεξαχθούν με βάση την προσέγγιση των τριών αξόνων.
- **Αρχή της Συναίνεσης:** Το συνταγματικό καθεστώς της Βόρειας Ιρλανδίας δεν θα αλλάξει χωρίς τη συναίνεση της πλειοψηφίας του πληθυσμού της.

- **Τίποτα δεν συμφωνείται μέχρι να συμφωνηθούν όλα:** Καμία επιμέρους συμφωνία δεν θα θεωρείται οριστική έως ότου επιτευχθεί συνολική συμφωνία. Οποιαδήποτε συμφωνία θα πρέπει να γίνει αποδεκτή από τον λαό.
- **Αναστολή της Αγγλοϊρλανδικής Διακυβερνητικής Διάσκεψης (AIIC):** Οι κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας θα αναστείλουν τις συνεδριάσεις της Διάσκεψης για καθορισμένο χρονικό διάστημα, ώστε να διευκολυνθούν οι συνομιλίες.
- **Συμμετοχή των Ενωτικών:** Οι Ενωτικοί θα συμμετείχαν ως μέλη της βρετανικής διαπραγματευτικής ομάδας στις συνομιλίες του Τρίτου Άξονα, υπό την προϋπόθεση ότι θα ξεκινούσαν και οι συνομιλίες και στους τρεις άξονες των συνομιλιών με χρονική ακολουθία λίγων εβδομάδων μεταξύ τους.
- **Μορφή των Συνομιλιών:** Ο Μπρουκ θα εγκαινίαζε τις συνομιλίες με έναν πρώτο γύρο διμερών επαφών με τα εμπλεκόμενα μέρη, και ο ίδιος θα αποφάσιζε πότε θα ήταν δυνατή η μετάβαση των συνομιλιών στους άλλους δύο άξονες, που θα δρομολογούνταν εντός σύντομου χρονικού διαστήματος ο ένας από τον άλλο.

Ο προκαταρκτικός γύρος συνομιλιών, ο οποίος επικεντρωνόταν στις διαδικαστικές και οργανωτικές ρυθμίσεις της ειρηνευτικής διαδικασίας, ξεκίνησε στις 30 Απριλίου 1991, με τη συμμετοχή των τεσσάρων βασικών πολιτικών κομμάτων (UUP, DUP, SDLP και Alliance). Ο Μπρουκ χρειάστηκε να υποβάλει πρόσθετες προτάσεις για ζητήματα που έθεσαν οι Ενωτικοί σχετικά με τον τρόπο διεξαγωγής των συνομιλιών του Δεύτερου Άξονα και τον ανεξάρτητο προεδρεύοντα. Κατά συνέπεια, συμφωνήθηκε ότι οι συνομιλίες θα άνοιγαν στο Λονδίνο, θα συνεχίζονταν στη Βόρεια Ιρλανδία για το κύριο μέρος τους και η ολομέλεια θα πραγματοποιούνταν στο Δουβλίνο. Τα κόμματα συμφώνησαν επίσης στον ορισμό ανεξάρτητου προέδρου, του σερ Νίνιαν Στίβεν, πρώην γενικού κυβερνήτη της Αυστραλίας.

Οι πολιτικές συνομιλίες επί των ουσιαστικών θεμάτων ξεκίνησαν στις 17 Ιουνίου 1991, με εναρκτήριες τοποθετήσεις από όλες τις εμπλεκόμενες πλευρές. Ωστόσο, οι πιθανότητες για ουσιαστική πρόοδο κρίνονταν περιορισμένες, καθώς είχε προγραμματιστεί συνεδρίαση της Αγγλοϊρλανδικής Διακυβερνητικής Διάσκεψης για τα μέσα Ιουλίου, ενώ μία από τις βασικές προϋποθέσεις των Ενωτικών ήταν να μην διεξάγονται ειρηνευτικές συνομιλίες όταν βρίσκεται σε εξέλιξη η Διάσκεψη. Προκειμένου να αποφευχθεί η πλήρης κατάρρευση των διαπραγματεύσεων, ο Μπρουκ ανακοίνωσε στις 3 Ιουλίου 1991 τη λήξη της παρούσας φάσης των συνομιλιών. Ύστερα από περαιτέρω προσπάθειες, επιτεύχθηκε συμφωνία τον Μάρτιο του 1992 για την επανεκκίνηση της διαδικασίας μετά τις επερχόμενες βρετανικές εκλογές, οι οποίες τελικά προκηρύχθηκαν για τον Απρίλιο. Η παρατεταμένη αυτή διακοπή αποδόθηκε επίσης στην όξυνση της βίας στους δρόμους.

Κατά τη διάρκεια της θητείας του Πίτερ Μπρουκ σημειώθηκε μια ουσιαστική μετατόπιση στην πολιτική προσέγγιση του Ηνωμένου Βασιλείου. Τον Δεκέμβριο του 1990, ο Μπρουκ δήλωσε ότι η Βρετανία δεν είχε «κανένα εγωιστικό στρατηγικό ή οικονομικό συμφέρον» στη Βόρεια Ιρλανδία και ότι δεν θα παρεμπόδιζε την επιθυμία της πλειοψηφίας για ένωση με την Ιρλανδία, αν αυτή εκφραζόταν δημοκρατικά. Παράλληλα, διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην έναρξη διαλόγου μεταξύ της βρετανικής κυβέρνησης και παραστρατιωτικών οργανώσεων από τον ρεπουμπλικανικό και τον νομιμόφρονα χώρο. Σε ομιλία του τον Νοέμβριο του 1989, παραδέχτηκε δημόσια ότι ο IRA δεν μπορούσε να ηττηθεί με στρατιωτικά μέσα και δεν απέκλεισε το ενδεχόμενο διαλόγου με το Σιν Φέιν, υπό την προϋπόθεση ότι θα τερματιζόταν η ένοπλη δράση. Ο Μπρουκ συμμετείχε σε παρασκηνιακές διαπραγματεύσεις με στόχο την επίτευξη κατάπαυσης του πυρός και την προώθηση της ειρηνευτικής διαδικασίας. Τον Νοέμβριο του 1993, αποκαλύφθηκε ότι η βρετανική κυβέρνηση είχε ξεκινήσει μυστικές συνομιλίες με το Σιν Φέιν ήδη από το 1991.

Η ΘΗΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΙΧΙΟΥ - ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΟΥΣΙΑΣ

Όταν τα εμπλεκόμενα μέρη επέστρεψαν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων τον Απρίλιο του 1992, η ημερήσια διάταξη παρέμεινε αμετάβλητη, ωστόσο οι συνθέσεις των βρετανικών και ιρλανδικών αντιπροσωπειών είχαν μεταβληθεί ριζικά. Μετά τον ανασχηματισμό της βρετανικής κυβέρνησης, ο σερ Πάτρικ Μείχιου διαδέχθηκε τον Πίτερ Μπρουκ στη θέση του Υπουργού για τη Βόρεια Ιρλανδία, ενώ και η νέα κυβέρνηση στο Δουβλίνο διόρισε νέα πρόσωπα στην ιρλανδική αποστολή. Οι συνομιλίες ξεκίνησαν στις 29 Απριλίου και πραγματοποιούνταν τρεις φορές την εβδομάδα, με τρεις συνεδριάσεις ημερησίως και παράλληλες διαδικασίες που αφορούσαν διαφορετικές πτυχές της διαπραγματευτικής ημερήσιας διάταξης. Παρά την ανανέωση των αντιπροσωπειών, οι συνομιλίες για το Πρώτο Άξονα οδηγήθηκαν σύντομα σε αδιέξοδο, και η προσοχή στράφηκε στους Άξονες Δύο και Τρία. Κάθε αντιπροσωπία υπέβαλε μια εναρκτήρια πρόταση, την οποία στη συνέχεια καλείτο να υπερασπιστεί μέσω διαδικασίας αντεξέτασης. Στο τέλος αυτής της φάσης, όλα τα μέρη μπορούσαν να καταθέσουν νέα έγγραφα, γεγονός που επέτρεπε — και ταυτόχρονα απαιτούσε — την υποβολή απαντήσεων από όλους. Μέχρι τα μέσα του 1992, οι Ενωτικοί αναθεώρησαν τη στάση τους και συμφώνησαν να συνομιλήσουν με Ιρλανδούς αξιωματούχους στο πλαίσιο του Δεύτερου Άξονα των συνομιλιών. Ωστόσο, παρά τις εξελίξεις αυτές, μέχρι τον Νοέμβριο του 1992 δεν είχε σημειωθεί ουσιαστική πρόοδος. Οι Ενωτικοί αποχώρησαν από τις πολιτικές συνομιλίες, διαμαρτυρόμενοι για την επανέναρχη των εργασιών της γραμματείας της Αγγλοϊρλανδικής Διακυβερνητικής Διάσκεψης. Ως εκ τούτου, ο Μείχιου αποφάσισε να τερματίσει τη διαδικασία των συνομιλιών στις 10 Νοεμβρίου 1992.

Έκβαση της διαδικασίας

Παρότι η διαπραγμάτευση δεν κατέληξε σε τελική συμφωνία, τέθηκαν ουσιαστικά θεμέλια για τις μετέπειτα συνομιλίες. Όταν οι συνομιλίες μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών επανεκκινήθηκαν την περίοδο 1996–1998, αξιοποιήθηκαν τόσο η προσέγγιση των τριών αξόνων όσο και η βασική αρχή ότι «τίποτα δεν συμφωνείται, αν δεν συμφωνηθούν όλα». Στο Πρώτο Άξονα των συνομιλιών, εντοπίστηκαν κοινόι άξονες και θεμελιώδεις αρχές που θα μπορούσαν να στηρίξουν μια νέα πολιτική δομή για τη Βόρεια Ιρλανδία. Στο Δεύτερο Άξονα, για πρώτη φορά συζητήθηκαν σε βάθος οι βασικές πτυχές των σχέσεων εντός του νησιού, μεταξύ Βορρά και Νότου: συνταγματικά ζητήματα, ταυτότητα και πολιτική αφοσίωση, δυνατότητες ενισχυμένης συνεργασίας σε κοινωνικό, οικονομικό και τομέα ασφάλειας, καθώς και η φύση των θεσμών που θα μπορούσαν να υποστηρίξουν αποτελεσματικά αυτή τη συνεργασία. Στο Τρίτο Άξονα των συνομιλιών, εξετάστηκαν οι αρχές που θα μπορούσαν να θεμελιώσουν μια νέα, ευρύτερης βάσης συμφωνία μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου και Ιρλανδίας, καθώς και πιθανοί διακυβερνητικοί μηχανισμοί. Στην πράξη, τα περισσότερα –αν όχι όλα– από τα κρίσιμα ζητήματα μιας ενδεχόμενης συμφωνίας εξετάστηκαν εις βάθος ενισχύοντας την κατανόηση των θέσεων και των ανησυχιών όλων των εμπλεκόμενων πλευρών. Σημειώθηκαν επίσης ιστορικά γεγονότα: Ιρλανδοί υπουργοί μετέβησαν στο Στόρμοντ χωρίς να συναντήσουν διαμαρτυρίες, ενώ η ηγεσία του UUP ταξίδεψε στο Δουβλίνο για συνομιλίες — για πρώτη φορά μετά το 1922. Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου συνεχίστηκαν οι επιθέσεις και η βίαιη δραστηριότητα από παραστρατιωτικές ομάδες τόσο των Ρεπουμπλικάνων όσο και των Νομιμοφρόνων.

Εκεχειρία και Νέα Ώθηση

Το 1993, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία εξέφρασαν τη δέσμευσή τους για μια συνολική διαδικασία διαπραγματεύσεων με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων μερών, ανοίγοντας τον δρόμο για την εμπλοκή του Σιν Φέιν και αναγνωρίζοντας τις πολιτικές του επιδιώξεις. Αυτή η αλλαγή προσέγγισης προετοίμασε το έδαφος για τις επακόλουθες ανακοινώσεις κατάπαυσης του πυρός από παραστρατιωτικές οργανώσεις Ρεπουμπλικάνων και Νομιμοφρόνων το 1994. Ωστόσο, οι έντονες διαφωνίες γύρω από τον αφοπλισμό (decommissioning) των παραστρατιωτικών οργανώσεων οδήγησαν σε στασιμότητα ως προς την έναρξη των επίσημων διαπραγματεύσεων. Για να ξεπεραστεί το αδιέξοδο, υιοθετήθηκε μια παράλληλη στρατηγική (twin-track approach), που εστίαζε ταυτόχρονα τόσο στις πολιτικές συνομιλίες όσο και στο ζήτημα του αφοπλισμού. Στο πλαίσιο αυτό: (α) συγκροτήθηκε η Διεθνής Επιτροπή για τον Αφοπλισμό, με επικεφαλής τον Αμερικανό γερουσιαστή Τζορτζ Μίτσελ, και (β) ιδρύθηκε και εκλέχθηκε το Φόρουμ της Βόρειας Ιρλανδίας, από το οποίο θα προέκυπταν οι διαπραγματευτικές ομάδες των πολιτικών κομμάτων για τις πολυκομματικές συνομιλίες.

Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΝΤΑΟΥΝΙΝΓΚ ΣΤΡΙΤ: ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΡΕΠΟΥΜΠΛΙΚΑΝΩΝ ΣΤΟ ΔΙΑΛΟΓΟ

Η Κοινή Διακήρυξη για την Ειρήνη, γνωστή και ως Διακήρυξη της Ντάουνινγκ Στριτ, εκδόθηκε στις 15 Δεκεμβρίου 1993 από τον Βρετανό Πρωθυπουργό, Τζον Μέιτζορ, και τον Ιρλανδό Πρωθυπουργό (Taoiseach), Άλμπερτ Ρέινολντς. Η διακήρυξη ήταν το αποτέλεσμα μηνών εμπιστευτικών διαβουλεύσεων μεταξύ των κυβερνήσεων του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, καθώς και επαφών με πολιτικά κόμματα της Βόρειας Ιρλανδίας. Στη διακήρυξη, ο Μέιτζορ επανέλαβε τη θέση ότι η βρετανική κυβέρνηση δεν διατηρεί ιδιότελη στρατηγικά ή οικονομικά συμφέροντα στη Βόρεια Ιρλανδία, αλλά επιδιώκει μια συμφωνία που θα προκύψει με τη συναίνεση όλων των κατοίκων του νησιού. Δεσμεύτηκε να συνεργαστεί με το Δουβλίνο για την επίτευξη μιας συμφωνίας που θα καλύπτει το σύνολο των σχέσεων. Από την πλευρά του, ο Ρέινολντς επιβεβαίωσε ότι, σε περίπτωση συνολικής διευθέτησης, η ιρλανδική κυβέρνηση θα πρότεινε τροποποίηση του Συντάγματος ώστε να αντανάκλαται πλήρως η αρχή της συναίνεσης στη Βόρεια Ιρλανδία· δηλαδή, δέσμευση να μη γίνει ενοποίηση των δύο τμημάτων του νησιού χωρίς τη συγκατάθεση της πλειοψηφίας των κατοίκων της Βόρειας Ιρλανδίας. Ο Μέιτζορ και ο Ρέινολντς πρόσθεσαν ότι οι δύο κυβερνήσεις θα συνεργάζονταν με τα κόμματα της Βόρειας Ιρλανδίας για τη δημιουργία θεσμών και δομών που θα σέβονται την ποικιλομορφία του λαού της Ιρλανδίας και θα επιτρέπουν τη συνεργασία σε όλους τους τομείς κοινού ενδιαφέροντος. Οι δομές αυτές θα περιλάμβαναν επίσης θεσμικά όργανα που θα αντανάκλουν τους δεσμούς μεταξύ Βρετανίας και Ιρλανδίας, ως μέρος του συνόλου των σχέσεων.

Η Διακήρυξη αμφισβήτησε ριζικά τη βάση πάνω στην οποία στηριζόταν η συνέχιση του ένοπλου αγώνα από το Σιν Φέιν και τον IRA, καθώς αντιπροσώπευε μια ουσιαστική αναγνώριση των πολιτικών τους επιδιώξεων — της αυτοδιάθεσης και της αρχής της συναίνεσης — εκ μέρους της βρετανικής κυβέρνησης. Στο πλαίσιο ενός ανοίγματος προς το Σιν Φέιν, οι δύο ηγέτες ξεκαθάρισαν ότι κόμματα που θα εγκατέλειπαν πλήρως τη βία και θα δεσμεύονταν σε αποκλειστικά ειρηνικά μέσα, θα μπορούσαν να συμμετάσχουν στον επερχόμενο δημοκρατικό διάλογο ανάμεσα στις δύο κυβερνήσεις και τα πολιτικά κόμματα της Βόρειας Ιρλανδίας. Η Διακήρυξη σηματοδοτούσε μια σαφή αναγνώριση του αιτήματος για ιρλανδική επανένωση και του δικαιώματος να επιδιώκεται αυτό μέσα από ειρηνικά και δημοκρατικά μέσα.

ΚΑΤΑΠΑΥΣΗ ΤΟΥ ΠΥΡΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ IRA ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΝΟΜΙΜΟΦΡΟΝΕΣ

Οι θέσεις της ηγεσίας του Σιν Φέιν σχετικά με τη βία και τον πολιτικό διάλογο εξελίχθηκαν σημαντικά με την πάροδο του χρόνου και αποτέλεσαν βασικό παράγοντα για την επίτευξη της εκεχειρίας του IRA. Από την εκλογή του Τζέρι Άνταμς στην ηγεσία του κόμματος το 1983, ο προσανατολισμός του Σιν Φέιν μετατοπίστηκε σταδιακά από την ένοπλη δράση προς την πολιτική συμμετοχή και τον θεσμικό ακτιβισμό. Έκτοτε, η εσωτερική ισορροπία στο κόμμα άλλαξε σταθερά υπέρ όσων υποστήριζαν μια πολιτική στρατηγική για την επανένωση της Ιρλανδίας. Καθοριστική στιγμή αυτής της μεταστροφής αποτέλεσε η έναρξη των μυστικών συνομιλιών μεταξύ Τζον Χιουμ και Τζέρι Άνταμς το 1988. Ο Χιουμ, βλέποντας τη δυνατότητα μετάβασης των Ρεπουμπλικάνων σε έναν ειρηνικό και δημοκρατικό διάλογο με τη συμμετοχή όλων των βασικών εμπλεκομένων, πήρε την πρωτοβουλία για τις επαφές. Οι συνομιλίες έγιναν δημόσιες τον Απρίλιο του 1993, όταν οι δύο άνδρες εξέδωσαν κοινή δήλωση, τονίζοντας την ανάγκη εύρεσης μιας λύσης που να λαμβάνει υπόψη όλες τις σχέσεις που βρίσκονταν στον πυρήνα της σύγκρουσης. Στη δήλωση υπογραμμιζόταν το δικαίωμα του ιρλανδικού λαού στην αυτοδιάθεση, ενώ τονιζόταν ότι μια νέα συμφωνία θα μπορούσε να καταστεί βιώσιμη μόνο εφόσον εξασφάλιζε την αποδοχή των διαφορετικών παραδόσεων στο νησί. Μια δεύτερη κοινή δήλωση τον Σεπτέμβριο παρουσίασε την κοινή τους πρωτοβουλία για μια ειρηνευτική διαδικασία με τη συμμετοχή όλων των πλευρών, με σκοπό την επίτευξη συμφωνίας μεταξύ των διχασμένων κοινοτήτων της Ιρλανδίας, με σεβασμό προς την πολυμορφία και τη διαφορετικότητα των παραδόσεών τους.

Μέχρι το 1994, οι πιέσεις προς τον IRA να τερματίσει την εκστρατεία βίας είχαν ενταθεί σημαντικά. Η Διακήρυξη της Ντάουνινγκ Στριτ προσέφερε έναν σαφή δρόμο προς την πολιτική συμμετοχή, υπό την προϋπόθεση της οριστικής εγκατάλειψης της ένοπλης δράσης. Καθοριστικό ρόλο σε αυτή τη συγκυρία διαδραμάτισε η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ του Ιρλανδού Πρωθυπουργού Άλμπερτ Ρέινολντς (Τίσεχ στα ιρλανδικά) και του Βρετανού ομολόγου του Τζον Μέιτζορ, οι οποίοι είχαν μακρά γνωριμία από τη θητεία τους στα αντίστοιχα υπουργεία Οικονομικών. Ο Ρέινολντς θεωρούσε την κατάπαυση του πυρός από τον IRA ως απαραίτητο βήμα στον δρόμο για τις διαπραγματεύσεις και την ειρηνευτική διευθέτηση. Τον Ιανουάριο του 1994, ήρθη η απαγόρευση της ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης δηλώσεων στελεχών του Σιν Φέιν στην Ιρλανδία, ενώ ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Μπιλ Κλίντον —ο οποίος είχε εκλεγεί με ισχυρή στήριξη από την ιρλανδοαμερικανική κοινότητα και θα διαδραμάτιζε μετέπειτα κομβικό ρόλο στην ειρηνευτική διαδικασία— ενέκρινε τη χορήγηση θεώρησης εισόδου στον Τζέρι Άνταμς, ώστε να συμμετάσχει σε ειρηνευτική διάσκεψη στις Ηνωμένες Πολιτείες. Τον Αύγουστο του ίδιου έτους, ο Υπουργός για τη Βόρεια Ιρλανδία Πάτρικ Μέιχιου πραγματοποίησε μυστική συνάντηση με τον Άνταμς και τον αναπληρωτή πρόεδρο του Σιν Φέιν, Μάρτιν ΜακΓκίνες. Όλες αυτές οι εξελίξεις αύξησαν την πίεση προς τον IRA για την κήρυξη κατάπαυσης του πυρός.

Στις 31 Αυγούστου 1994, μετά από έντονες διαβουλεύσεις και συντονισμένη πίεση από τις κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, καθώς και ενθάρρυνση από την κυβέρνηση των ΗΠΑ, ο IRA ανακοίνωσε πλήρη παύση των στρατιωτικών επιχειρήσεων. Ως συμβολική επικύρωση της εκεχειρίας, ο Ρέινολντς, ο Χιουμ και ο Άνταμς αντάλλαξαν δημόσια χειραψία σε συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στο Δουβλίνο στις 6 Σεπτεμβρίου. Στη συνέχεια, η ιρλανδική κυβέρνηση δημιούργησε το Φόρουμ για την Ειρήνη και τη Συμφιλίωση, με συμμετοχή και του Σιν Φέιν. Αρκετοί κλειστοί συνοριακοί δρόμοι μεταξύ Βόρειας και Νότιας Ιρλανδίας άνοιξαν, ενώ το Σιν Φέιν πραγματοποίησε επίσημη συνάντηση με το Γραφείο Βόρειας Ιρλανδίας, το οποίο εκπροσωπούσε την κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου..

Μετά την ανακοίνωση της εκχειρίδας από τον IRA, η προσοχή στράφηκε στις παραστρατιωτικές ομάδες των Νομιμοφρόνων. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, οι ομάδες αυτές λειτουργούσαν υπό κοινό συντονιστικό όργανο, τη Συνδυασμένη Στρατιωτική Διοίκηση των Νομιμοφρόνων (Combined Loyalist Military Command – CLMC), στην οποία συμμετείχαν η Ένωση Άμυνας του Ούλστερ (UDA), η Εθελοντική δύναμη του Ούλστερ (UVF) και η παραστρατιωτική οργάνωση των Ενωτικών, Red Hand Commando. Στη σύνθεση της CLMC περιλαμβάνονταν τόσο μέλη από τις παραστρατιωτικές οργανώσεις, όσο και εκπρόσωποι των νομιμοφρόνων πολιτικών κομμάτων — του Δημοκρατικού Κόμματος του Ούλστερ (UDP) και του Προοδευτικού Ενωτικού Κόμματος (PUP). Υπό την πίεση πολιτικών ηγετών και διεθνών παραγόντων, καθώς και με τη σταδιακή αναγνώριση του αδιεξόδου της συνέχισης της βίας — ιδίως μετά την παύση των στρατιωτικών δραστηριοτήτων του IRA — η CLMC ανακοίνωσε εκχειρίδα στις 13 Οκτωβρίου 1994.

ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ-ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΙΝΟ ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ

Μέχρι το 1995, παρότι οι εκχειρίδες παρέμεναν σε ισχύ, δεν είχε επιτευχθεί συμφωνία ως προς τη βάση για συνομιλίες μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών. Ως αφετηρία για τη συζήτηση, οι κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας δημοσίευσαν, τον Φεβρουάριο του 1995, τα Έγγραφα Πλαισίου (Framework Documents), τα οποία αντανάκλουν μια συναντίληψη των ζητημάτων που έπρεπε να αντιμετωπιστούν, καθώς και τις παραμέτρους μιας πιθανής λύσης, με στόχο την προώθηση της ειρηνευτικής διαδικασίας (ο Τσάοισιχ Άλμπερτ Ρέινολντς είχε ήδη αντικατασταθεί από τον Τζον Μπρούτον τον Δεκέμβριο του 1994). Το Μέρος Ι, *Ένα πλαίσιο για μια υπεύθυνη κυβέρνηση στη Βόρεια Ιρλανδία*, ήταν έγγραφο της βρετανικής κυβέρνησης· το Μέρος ΙΙ, *Ένα Νέο Πλαίσιο για Συμφωνία*, ήταν κοινό έγγραφο των κυβερνήσεων Ηνωμένου Βασιλείου και Ιρλανδίας, το οποίο πρότεινε ρυθμίσεις για τις σχέσεις (α) εντός του νησιού της Ιρλανδίας και (β) μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου και Ιρλανδίας.

Το **Μέρος Ι** πρότεινε τη σύσταση μιας Συνέλευσης της Βόρειας Ιρλανδίας με περίπου 90 μέλη, τα οποία θα εκλέγονταν για σταθερή θητεία τεσσάρων ή πέντε ετών μέσω ενός συστήματος αναλογικής εκπροσώπησης· τη δημιουργία επιτροπών της Συνέλευσης για την εποπτεία του έργου των υπουργείων της Βόρειας Ιρλανδίας· καθώς νομοθετική και εκτελεστική αρμοδιότητα σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, με δυνατότητα περαιτέρω μεταβιβάσεων αρμοδιοτήτων από το Ηνωμένο Βασίλειο. Η ψήφιση επίμαχης νομοθεσίας θα απαιτούσε μορφή έγκρισης με σταθμισμένη πλειοψηφία ή την επίτευξη συγκεκριμένου ορίου αποδοχής. Το **Μέρος ΙΙ** παρουσίαζε μια συναντίληψη των κυβερνήσεων του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας αναφορικά με τα βασικά ζητήματα που έπρεπε να αντιμετωπιστούν και κατέγραφε τη δέσμευσή τους, καθώς και των πολιτικών κομμάτων τους, να καταλήξουν σε θεσμούς που να είναι αλληλοσυμπληρούμενοι και αλληλοενισχυόμενοι — περιλαμβανομένων των δομών στη Βόρεια Ιρλανδία, των διακοινοτικών θεσμών Βορρά-Νότου και των δομών Ανατολής-Δύσης.

Επιπλέον, η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου επιβεβαίωνε την πρόθεσή της να τροποποιήσει ή να αντικαταστήσει τον Νόμο για τη Διακυβέρνηση της Ιρλανδίας του 1920, ενώ η ιρλανδική κυβέρνηση επαναλάμβανε την πρόθεσή της να τροποποιήσει το Σύνταγμά της. Συνολικά, η σημαντικότερη συμβολή των Εγγράφων Πλαισίου ήταν ότι ενέταξαν οποιαδήποτε αναδυόμενη πολιτική διαδικασία σε μια ατζέντα που είχε από κοινού συμφωνηθεί από τις δύο κυβερνήσεις.

Ωστόσο, η όποια δυναμική είχε δημιουργηθεί από τη δημοσίευση των Εγγράφων Πλαισίου επιβραδύνθηκε σημαντικά όταν το ζήτημα του αφοπλισμού τέθηκε από τη βρετανική πλευρά. Κατά τη διάρκεια επίσκεψής του στην Ουάσινγκτον, τον Μάρτιο του 1995, ο υπουργός Βόρειας Ιρλανδίας, σερ Πάτρικ Μέιχιου, καθόρισε τρεις προϋποθέσεις για τη συμμετοχή των Ρεπουμπλικάνων σε ουσιαστικές διαπραγματεύσεις: (α) να επιδείξουν καταρχήν πρόθεση αφοπλισμού· (β) να υπάρξει συμφωνία επί των πρακτικών πτυχών της

διαδικασίας αφοπλισμού· και — το σημαντικότερο — (γ) να προηγηθεί παράδοση μέρους του οπλισμού πριν από την έναρξη των συνομιλιών. Οι προϋποθέσεις αυτές έγιναν γνωστές αργότερα ως οι «Ουάσιγκτον 3» (*Washington 3*). Η τελευταία εξ αυτών απορρίφθηκε άμεσα από το Σιν Φέιν, με αποτέλεσμα την πρόκληση νέου αδιεξόδου. Η κίνηση ερμηνεύθηκε ως προσπάθεια του Βρετανού Πρωθυπουργού να κατευνάσει τα ενωτικά αισθήματα, ώστε να διατηρήσει την εύθραυστη πλειοψηφία των Συντηρητικών στο βρετανικό κοινοβούλιο.

Για να ξεπεραστεί το μακροχρόνιο αδιέξοδο, οι ηγέτες του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας εξέδωσαν κοινό ανακοινωθέν τον Νοέμβριο του 1995, παρουσιάζοντας μια πρωτοβουλία διπλής κατεύθυνσης (*twin-track initiative*), με στόχο την παράλληλη πρόοδο σε δύο μέτωπα: (α) τις πολυμερείς συνομιλίες και (β) τον αφοπλισμό.

(α) Πολιτική κατεύθυνση: Οι δύο κυβερνήσεις συμφώνησαν να προσκαλέσουν τα κόμματα σε προκαταρκτικές συνομιλίες για τη βάση, τη συμμετοχή, τη δομή, τη μορφή και την ατζέντα των ουσιαστικών διαπραγματεύσεων, οι οποίες θα αντιμετωπίζαν με ολοκληρωμένο τρόπο όλες τις σχετικές σχέσεις, στο πλαίσιο μιας αλληλένδετης διαδικασίας **τριών αξόνων**. Οι συνομιλίες θα είχαν ανοιχτή θεματολογία, δίνοντας τη δυνατότητα σε κάθε κόμμα να θέσει οποιοδήποτε σχετικό ζήτημα αναφορικά με τη δομή και τη μορφή των διακομματικών διαπραγματεύσεων. Έγινε επίσης αναφορά στο ενδεχόμενο συμμετοχής ενός εκλεγμένου σώματος στις συνομιλίες.

(β) Κατεύθυνση για τον αφοπλισμό: Οι δύο κυβερνήσεις συμφώνησαν στη σύσταση μιας διεθνούς επιτροπής, με αποστολή την ανεξάρτητη αξιολόγηση του ζητήματος του αφοπλισμού. Πρόεδρος της επιτροπής ορίστηκε ο πρώην γερουσιαστής των ΗΠΑ Τζορτζ Μίτσελ, ο οποίος είχε τότε διοριστεί από τον Πρόεδρο Κλίντον ως ειδικός οικονομικός σύμβουλος για την Ιρλανδία. Η επιτροπή θα είχε δύο βασικές αρμοδιότητες: (i) να προτείνει μια κατάλληλη και αποδεκτή μεθοδολογία για τον πλήρη και επαληθεύσιμο αφοπλισμό, και (ii) να διαπιστώσει εάν υπάρχει σαφής δέσμευση εκ μέρους όσους κατέχουν όπλα να συνεργαστούν εποικοδομητικά προς την επίτευξη του στόχου αυτού.

Η διαδικασία έλαβε νέα ώθηση όταν ο Μπιλ Κλίντον επισκέφθηκε τη Βόρεια Ιρλανδία στις 30 Νοεμβρίου. Επρόκειτο για ένα γεγονός με υψηλό συμβολισμό, καθώς ήταν η πρώτη φορά που εν ενεργεία Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών επισκεπτόταν την περιοχή, γεγονός που ερμηνεύτηκε ως ισχυρή στήριξη προς την ειρηνευτική διαδικασία.

Ολοκληρώνοντας την ενότητα αυτή, αξίζει να υπογραμμιστεί η σημασία που είχαν κείμενα όπως η Διακήρυξη της Ντάουνινγκ Στριτ, τα Έγγραφα Πλαισίου και άλλες παρεμφερείς πρωτοβουλίες: διαδραμάτισαν θεμελιώδη ρόλο στις μετέπειτα διαπραγματεύσεις, λειτουργώντας ως προκαταρκτικό υπόβαθρο αρχών, αντιλήψεων και προτάσεων. Η Διακήρυξη της Ντάουνινγκ Στριτ, για παράδειγμα, καθόρισε τις βασικές αρχές που θα έπρεπε να διέπουν τη μετάβαση από τη σύγκρουση σε μια καθαρά πολιτική και δημοκρατική πορεία. Ακόμη πιο καθοριστικά, το Έγγραφο Πλαισίου του Φεβρουαρίου 1995, το οποίο συμφωνήθηκε μεταξύ των κυβερνήσεων του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, διαμόρφωσε μια κοινή βάση κατανόησης για τη φύση του προβλήματος και για τις θεσμικές ρυθμίσεις που θα απαιτούνταν στο πλαίσιο μιας βιώσιμης συμφωνίας. Κατά τις διαπραγματεύσεις που οδήγησαν τελικά στη Συμφωνία του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής, αυτή η κοινή θεώρηση και το εννοιολογικό πλαίσιο που είχε ήδη διαμορφωθεί λειτούργησαν ως σταθερή βάση πάνω στην οποία κατέστη εφικτή η οικοδόμηση μιας συνολικής συμφωνίας.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΥ: ΈΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΦΟΠΛΙΣΜΟ

Η Διεθνής Επιτροπή για τον Αφοπλισμό (International Body on Decommissioning – IBD), υπό την προεδρία του Αμερικανού γεροϋσιαστή Τζορτζ Μίτσελ, δημοσίευσε την πρώτη της έκθεση στις 24 Ιανουαρίου 1996. Στο πλαίσιο της σύνταξής της, η Επιτροπή έλαβε γραπτές και προφορικές καταθέσεις από δεκάδες κυβερνητικούς αξιωματούχους, πολιτικούς ηγέτες, εκπροσώπους εκκλησιών, οργανώσεων και θεσμών, καθώς και από πολίτες. Ο Μίτσελ επεσήμανε στην έκθεση ότι το ζήτημα του αφοπλισμού δεν ήταν παρά ένα σύμπτωμα της βαθιάς έλλειψης εμπιστοσύνης — έλλειψη που έχει τις ρίζες της στην ιστορία. Τόνισε επίσης ότι η βιώσιμη ειρήνη προϋποθέτει συμφιλίωση ακόμη και με εκείνους που προκάλεσαν πόνο και απώλειες.

Πριν προχωρήσει στην ανάλυση των ερωτημάτων που του είχαν τεθεί, η Επιτροπή διατύπωσε μια σειρά από θεμελιώδεις αρχές, στις οποίες οι συμμετέχοντες στις πολυμερείς συνομιλίες όφειλαν να δεσμευτούν πλήρως και ανεπιφύλακτα:

- (α) Προσήλωση σε δημοκρατικά και αποκλειστικά ειρηνικά μέσα για την επίλυση πολιτικών διαφορών·
- (β) Πλήρης και συνολικός αφοπλισμός όλων των παραστρατιωτικών οργανώσεων·
- (γ) Συμφωνία ότι ο αφοπλισμός θα πρέπει να είναι επαληθεύσιμος με τρόπο που να ικανοποιεί μια ανεξάρτητη επιτροπή·
- (δ) Αποκήρυξη — και ενεργή αντίθεση — σε κάθε χρήση ή απειλή χρήσης βίας με σκοπό τον επηρεασμό της πορείας ή του αποτελέσματος των διαπραγματεύσεων·
- (ε) Δέσμευση συμμόρφωσης με οποιαδήποτε συμφωνία επιτευχθεί στις συνομιλίες και προσφυγή αποκλειστικά σε ειρηνικά και δημοκρατικά μέσα για την τροποποίηση οποιουδήποτε σημείου με το οποίο ενδέχεται να υπάρχει διαφωνία·
- (στ) Έκκληση για άμεσο τερματισμό των λεγόμενων «τιμωρητικών» δολοφονιών και ξυλοδαρμών και ανάληψη ουσιαστικών ενεργειών για την πρόληψή τους.

Οι παραπάνω αρχές έμειναν γνωστές ως **Αρχές Μίτσελ** (Mitchell Principles) και υιοθετήθηκαν αργότερα από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη ως προϋπόθεση συμμετοχής στις συνομιλίες.

Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα — τον εντοπισμό και την πρόταση κατάλληλης και αποδεκτής μεθόδου για πλήρη και επαληθεύσιμο αφοπλισμό — η Διεθνής Επιτροπή παρουσίασε ένα σύνολο κατευθυντήριων αρχών για τον τρόπο υλοποίησης της διαδικασίας. Σύμφωνα με αυτές, ο αφοπλισμός: (α) δεν θα πρέπει να υποδηλώνει ούτε νίκη ούτε ήττα για οποιαδήποτε πλευρά· (β) πρέπει να πραγματοποιηθεί με τρόπο που να ικανοποιεί μια ανεξάρτητη επιτροπή· (γ) οφείλει να καταλήξει στην πλήρη καταστροφή του οπλισμού, με τρόπο που να ενισχύει την ασφάλεια των πολιτών· (δ) να είναι πλήρως επαληθεύσιμος· (ε) να μη θέτει σε κίνδυνο πρόσωπα που συμμετέχουν στη διαδικασία, προστατεύοντάς τα από πιθανές διώξεις· (στ) και να βασίζεται στην αρχή της αμοιβαιότητας.

Σε ό,τι αφορά το δεύτερο ερώτημα — εάν υπάρχει σαφής δέσμευση από την πλευρά των κατόχων παραστρατιωτικού οπλισμού να συμβάλουν εποικοδομητικά στο πλήρη και επαληθεύσιμο αφοπλισμό — η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι υπάρχει σαφής πρόθεση, ως μέρος της ευρύτερης διαδικασίας των πολυμερών συνομιλιών. Ωστόσο, η δέσμευση αυτή δεν περιελάμβανε την ολοκλήρωση του αφοπλισμού πριν από την έναρξη των συνομιλιών. Αξιολογώντας τα επιχειρήματα και των δύο πλευρών, η Επιτροπή κάλεσε όλους τους εμπλεκόμενους να εξετάσουν μια ενδιάμεση λύση, σύμφωνα με την οποία μέρος του αφοπλισμού θα μπορούσε να λάβει χώρα κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, και όχι αποκλειστικά πριν ή μετά το πέρας τους. Τέλος, η Επιτροπή επισήμανε την ανάγκη για πρόσθετα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης, όπως: η διακοπή στοχοποίησης πιθανών θυμάτων από παραστρατιωτικές οργανώσεις· η

παροχή πληροφοριών για τους αγνοούμενους· και η ασφαλής επιστροφή όσων είχαν εξαναγκαστεί να εγκαταλείψουν τις εστίες τους. Κυρίως, όμως, πρότεινε τη δημιουργία μιας εκλογικής διαδικασίας ευρείας αποδοχής, με σαφή εντολή και ενσωμάτωσή της στο πλαίσιο των τριών αξόνων των διαπραγματεύσεων, η οποία θα μπορούσε να ενισχύσει καθοριστικά την εμπιστοσύνη στο συνολικό εγχείρημα.

Οι προτάσεις του Τζορτζ Μίτσελ έγιναν σε μεγάλο βαθμό αποδεκτές από τη βρετανική κυβέρνηση και από το Ενωτικό Κόμμα του Όλστερ (UUP), το οποίο στο μεταξύ είχε νέο ηγέτη, τον Ντέιβιντ Τρίμπλ. Ωστόσο, ο Τζον Μέιτζορ υιοθέτησε επιλεκτικά μόνο ορισμένα σημεία της έκθεσης: τις Αρχές του Μίτσελ και την ιδέα της εκλογικής διαδικασίας. Αντίθετα, απέρριψε την καίρια πρόταση που αφορούσε τον χρονοδιάγραμμα για τον αφοπλισμό, επιμένοντας ότι οι παραστρατιωτικές οργανώσεις έπρεπε να ξεκινήσουν την παράδοση όπλων πριν την έναρξη των συνομιλιών. Αυτή η απαίτηση ήταν και ο βασικός λόγος που η διαδικασία βρέθηκε σε τέλμα. Παράλληλα, ο Μέιτζορ υποστήριξε ότι αν δεν σημειωνόταν πρόοδος στον αφοπλισμό, τότε μια εκλογική διαδικασία που θα εξασφάλιζε δημοκρατική εντολή για τη συμμετοχή στις διαπραγματεύσεις θα μπορούσε να λειτουργήσει ως εναλλακτικός μηχανισμός οικοδόμησης εμπιστοσύνης. Στην πράξη, οι εκλογές προορίζονταν να λειτουργήσουν ως μηχανισμός εισόδου στις συνομιλίες.

Οι αποφάσεις αυτές προκάλεσαν ανησυχία σε πολλούς Ιρλανδούς εθνικιστές, με το Σιν Φέιν να αντιδρά ιδιαίτερα έντονα — παρά τις σταθερές του εκκλήσεις για διαπραγματεύσεις χωρίς αποκλεισμούς. Υπήρχε η ευρέως διαδεδομένη πεποίθηση ότι η συντηρητική κυβέρνηση εξαρτιόταν πολιτικά από το UUP για να διατηρήσει την οριακή της πλειοψηφία στη Βουλή των Κοινοτήτων. Ως εκ τούτου, το Σιν Φέιν θεώρησε πως οι προτάσεις της έκθεσης του Μίτσελ αγνοήθηκαν εσκεμμένα. Επιπλέον, από την έναρξη της εκεχειρίας και εξής, ο IRA είχε αρχίσει να αντιλαμβάνεται ότι η κυβέρνηση Μέιτζορ είτε δεν επιθυμούσε είτε δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στις βασικές του ανησυχίες. Η αίσθηση αυτή ενισχύθηκε από τις τελευταίες εξελίξεις, οδηγώντας τον IRA να ανακοινώσει τον τερματισμό της εκεχειρίας στις 9 Φεβρουαρίου 1996. Σε απάντηση στη νέα έκρηξη βίας, οι κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας διέκοψαν την επίσημη επικοινωνία με το Σιν Φέιν.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ: ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΦΟΡΟΥΜ

Η προσοχή πλέον στράφηκε εξ ολοκλήρου στο πολιτικό σκέλος, καθώς το ζήτημα του αφοπλισμού παρέμενε σε αδιέξοδο. Με κοινό ανακοινωθέν στις 28 Φεβρουαρίου, ο Τζον Μέιτζορ και ο Τζον Μπρούτον ανακοίνωσαν ότι οι πολυκομματικές συνομιλίες θα ξεκινούσαν στις 10 Ιουνίου και ότι θα ξεκινούσαν εντατικές διαβουλεύσεις με τα πολιτικά κόμματα της Βόρειας Ιρλανδίας για τον καθορισμό της εκλογικής διαδικασίας. Έπειτα από σειρά διαβουλεύσεων, το βρετανικό κοινοβούλιο ενέκρινε τον Νόμο για τη Συμμετοχή στις Διαπραγματεύσεις στη Βόρεια Ιρλανδία του 1996 (Northern Ireland Entry to Negotiations Act 1996), ο οποίος καθόρισε τη μορφή των εκλογών καθώς και τη δομή και τις αρμοδιότητες ενός νέου φόρουμ, το οποίο θα ονομαζόταν επίσημα «Φόρουμ Πολιτικού Διαλόγου Βόρειας Ιρλανδίας» (Northern Ireland Forum for Political Dialogue).

Σε ό,τι αφορά τις εκλογές, ο νόμος προέβλεπε την εκλογή πέντε αντιπροσώπων από καθεμία από τις 18 εκλογικές περιφέρειες, καθώς και 20 επιπλέον αντιπροσώπους για το σύνολο της Βόρειας Ιρλανδίας (δύο από κάθε ένα από τα δέκα κόμματα με τα υψηλότερα ποσοστά ψήφων), δηλαδή συνολικά 110 αντιπροσώπους. Οι ψηφοφόροι θα εξέφραζαν την προτίμησή τους σε ένα κόμμα, και οι υποψήφιοι θα εκλέγονταν ανά περιφέρεια με βάση την αναλογική εκπροσώπηση κάθε κόμματος.

Οι εκλεγέντες αντιπρόσωποι θα συγκροτούσαν το Φόρουμ της Βόρειας Ιρλανδίας, το οποίο θα λειτουργούσε παράλληλα με τις διαπραγματεύσεις, χωρίς όμως να παρεμβαίνει σε αυτές. Το Φόρουμ θα συνεδρίαζε σε

τακτική βάση, τις ημέρες κατά τις οποίες δεν υπήρχαν προγραμματισμένες διαπραγματεύσεις, και ο σκοπός του θα ήταν η ενίσχυση του διαλόγου και της αμοιβαίας κατανόησης αναφορικά με ζητήματα που σχετίζονταν με τον Πρώτο Άξονα διαπραγματεύσεων δηλαδή τα ζητήματα που αφορούσαν τις σχέσεις εντός της Βόρειας Ιρλανδίας. Δεν θα διέθετε καμία νομοθετική, εκτελεστική ή διοικητική αρμοδιότητα, αλλά θα είχε αποκλειστικά γνωμοδοτικό χαρακτήρα. Η διάρκεια του Φόρουμ θα ήταν δώδεκα μήνες μετά τις εκλογές, με δυνατότητα παράτασης έως και δώδεκα επιπλέον μήνες με απόφαση του Υπουργού για τη Βόρεια Ιρλανδία.

Τα κόμματα που εξασφάλισαν έδρες στο Φόρουμ της Βόρειας Ιρλανδίας προσκαλούνταν να ορίσουν εκπροσώπους από τους εκλεγμένους αντιπροσώπους τους για συμμετοχή στις διαπραγματεύσεις. Ωστόσο, η τελική απόφαση για τη συμμετοχή τους ανήκε στον Υπουργό για τη Βόρεια Ιρλανδία, πρόβλεψη που αποσκοπούσε ουσιαστικά στον αποκλεισμό πολιτικών σχηματισμών με διασυνδέσεις με τη βία. Στις 15 Μαρτίου, οι κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας δημοσίευσαν τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές για τις ουσιαστικές πολυκομματικές διαπραγματεύσεις – προσδιορίζοντας το πλαίσιο, τη συμμετοχή, τη δομή, τη μορφή και τη θεματολογία τους.

Οι εκλογές διεξήχθησαν στις 30 Μαΐου 1996, με ποσοστό συμμετοχής 65%. Η κατανομή των εδρών στο Φόρουμ είχε ως εξής: UUP (30), SDLP (21), DUP (24), Σιν Φέιν (17), κόμμα Συμμαχίας (7) και Ενωτικό Κόμμα του Ηνωμένου Βασιλείου (UKUP) (3). Επιπλέον, τα κόμματα PUP, UDP, ο Συνασπισμός Γυναικών της Βόρειας Ιρλανδίας (NIWC) και ο Εργατικός Συνασπισμός παραχωρήθηκαν από δύο έδρες, καθώς συγκαταλέγονταν στα δέκα κόμματα με τα υψηλότερα ποσοστά ψήφων — ενισχύοντας έτσι την εκπροσώπηση μικρότερων πολιτικών σχηματισμών. Ο Συνασπισμός Γυναικών ιδρύθηκε το 1996 από την καθολική πανεπιστημιακό Μόνικα ΜακΓουίλιαμς και την προτεστάντισσα κοινωνική λειτουργό Περλ Σαγκάρ, με βασικό σκοπό την ενεργή συμμετοχή των γυναικών στην ειρηνευτική διαδικασία, δεδομένης της απουσίας ισόρροπης εκπροσώπησης των φύλων στα ψηφοδέλτια των πολιτικών κομμάτων. Από την άλλη πλευρά, το PUP και το UDP ήταν μικρότερα κόμματα με διασυνδέσεις με παραστρατιωτικές οργανώσεις των Νομιμοφρόνων. Όπως το Σιν Φέιν αντιπροσώπευε τη ρεπουμπλικανική παράταξη, έτσι και η υποστήριξη των Νομιμοφρόνων μέσω αυτών των κομμάτων θεωρήθηκε καθοριστική για την επιτυχία οποιασδήποτε ειρηνευτικής συμφωνίας. Ο Εργατικός Συνασπισμός, συμμαχία εργατικών και σοσιαλιστικών οργανώσεων, εξασφάλισε την παρουσία του συνδικαλιστικού κινήματος στις συνομιλίες.

Αυτός ο ευρύς και πολυφωνικός χαρακτήρας της σύνθεσης των συνομιλιών έδωσε φωνή σε ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων, ενισχύοντας την αίσθηση συλλογικής συμμετοχής και κυριότητας επί του αποτελέσματος. Παράλληλα, αντανakλούσε τον πολυκομματικό χαρακτήρα που προβλεπόταν να έχουν οι νέοι πολιτικοί θεσμοί της Βόρειας Ιρλανδίας, πέρα από τη σφαίρα των δύο κυρίαρχων κομμάτων.

Θεμέλια: Διαδικαστικές Συνομιλίες και η Εναρκτήρια Ολομέλεια

Οι πολυκομματικές συνομιλίες που οδήγησαν στην υπογραφή της Συμφωνίας του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής τον Απρίλιο του 1998 ξεκίνησαν τον Ιούνιο του 1996. Η πρόοδος ήταν αρχικά δύσκολη, καθώς οι διαπραγματεύσεις επικεντρώθηκαν σε διαδικαστικούς κανόνες και στη δομή των συνομιλιών. Η διαδικασία απέκτησε δυναμική, χάρη στην ανάληψη της ηγεσίας στο Ηνωμένο Βασίλειο από τον Τόνι Μπλερ και στην Ιρλανδία από τον Μπέρτι Αχερν. Οι δύο ηγέτες συνέβαλαν καθοριστικά στη θεσμοθέτηση της Ανεξάρτητης Διεθνούς Επιτροπής Αφοπλισμού (IICD), στην υιοθέτηση διαδικαστικών κανόνων και στη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης θεματολογίας για τις ουσιαστικές διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο της προσέγγισης των τριών αξόνων. Παράλληλα, η αποκατάσταση της εκεχειρίας του IRA άνοιξε τον δρόμο για τη συμμετοχή του Σιν Φέιν στις συνομιλίες.

ΈΝΑ ΔΥΣΚΟΛΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ: ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Η πρώτη συνεδρίαση των διαπραγματεύσεων πραγματοποιήθηκε στις 10 Ιουνίου 1996 στο Στόρμοντ, με την συμμετοχή όλων των κομμάτων με εξαίρεση το Σιν Φέιν το οποίο δεν προσκλήθηκε λόγω της επανέναρξης της βίας από τον IRA — οι δύο κυβερνήσεις απαιτούσαν την ξεκάθαρη αποκατάσταση της εκεχειρίας του Αυγούστου 1994 ως προϋπόθεση συμμετοχής. Λίγες ημέρες αργότερα, στις 14 Ιουνίου 1996, συνεδρίασε για πρώτη φορά και το Φόρουμ Πολιτικού Διαλόγου Βόρειας Ιρλανδίας στο Μπέλφαστ, χωρίς όμως τη συμμετοχή του Σιν Φέιν το οποίο παρέμεινε σταθερό στην πολιτική του να μην καταλαμβάνει τις έδρες που του αναλογούσαν. Η έναρξη της διαδικασίας σηματοδεύτηκε από εντάσεις — τα ενωτικά κόμματα εξέφρασαν έντονες αντιρρήσεις, θεωρώντας ότι οι κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας είχαν προκαταλάβει τη διαδικασία ορίζοντας τους βασικούς κανόνες και διορίζοντας τρεις ανεξάρτητους προεδρεύοντες χωρίς προηγούμενη διαβούλευση. Το UUP, το DUP και το UKUP απέρριψαν τόσο τους κανόνες όσο και τον διορισμό του πρώην Αμερικανού Γερουσιαστή Τζορτζ Μίτσελ ως επικεφαλής προεδρεύοντα. Τελικώς, οι δύο κυβερνήσεις αποδέχθηκαν να μεταβιβάσουν στα ίδια τα κόμματα την ευθύνη να διαπραγματευτούν και να συμφωνήσουν από κοινού επί των διαδικαστικών κανόνων. Έτσι, οι συνομιλίες επικεντρώθηκαν αρχικά σε διαδικαστικά ζητήματα, πριν εισέλθουν στην ουσία των διαπραγματεύσεων.

Οι συζητήσεις περιστράφηκαν γύρω από καίρια ζητήματα, όπως: η εντολή των ανεξάρτητων προεδρευόντων· το δικαίωμα των κομμάτων να εγείρουν ζητήματα χωρίς να υπόκεινται σε βέτο· η αρχή της συμμετοχής κομμάτων που συνδέονται με παραστρατιωτικές οργανώσεις υπό καθεστώς εκεχειρίας· το κατά πόσον ο αφοπλισμός θα αποτελούσε προϋπόθεση για τη συμμετοχή του Σιν Φέιν· και η ανάγκη καθιέρωσης μηχανισμού για τη λήψη αποφάσεων σε περίπτωση μη επίτευξης συναίνεσης. Στο αρχικό αυτό στάδιο των διαπραγματεύσεων δεν υπήρχαν ακόμη θεσπισμένοι κανόνες, ωστόσο ο Τζορτζ Μίτσελ διαχειρίστηκε τις συνομιλίες με ψυχραιμία και κέρδισε την εμπιστοσύνη όλων των μερών. Για τη διαμόρφωση των διαδικαστικών κανόνων, συμφωνήθηκε ότι οι αποφάσεις θα υιοθετούνται μόνο όταν επιτυγχάνεται

«επαρκής συναίνεση» — δηλαδή η συμφωνία της πλειοψηφίας των εκπροσώπων και των δύο κοινοτήτων, Ενωτικών και Εθνικιστών.

Ύστερα από σχεδόν δύο μήνες διαπραγματεύσεων, οι Κανόνες Διαδικασίας (Rules of Procedure – RoP) εγκρίθηκαν στις 29 Ιουλίου. Η έγκρισή τους αποτέλεσε σημαντικότερο ορόσημο απ’ όσο είχε αρχικά αναγνωριστεί, καθώς προηγήθηκε ένα θυελλώδες καλοκαίρι με σοβαρές εντάσεις γύρω από τις παρελάσεις του Ορανζιστικού Τάγματος (Orange Order), γεγονός που οδήγησε στην αποχώρηση του SDLP από το Φόρουμ Πολιτικού Διαλόγου της Βόρειας Ιρλανδίας. Μετά από αυτές τις εξελίξεις, οι διαπραγματεύσεις διακόπηκαν προσωρινά για το καλοκαιρινό διάλειμμα.

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ

Δομή των διαπραγματεύσεων και Συμμετοχή

Η επαναπλαισίωση της σύγκρουσης — από διαμάχη περί κυριαρχίας και ταυτότητας σε πρόβλημα διαρρηγμένων σχέσεων — αποτέλεσε το θεμέλιο της διαπραγματευτικής δομής μέσω της προσέγγισης των τριών αξόνων, που υιοθετήθηκε από τις συνομιλίες Μπρούκ-Μειχίου (1991–92) και εξής. Σύμφωνα με τον Κανόνα 3 του Κανονισμού Διαδικασίας, οι διαπραγματεύσεις οργανώθηκαν σε πέντε «μορφές» λειτουργίας: Ολομέλεια, Πρώτος Άξονας, Δεύτερος Άξονας, Τρίτος Άξονας, Επιτροπή Προγραμματισμού (Business Committee).

- Ο **Πρώτος Άξονας** κάλυπτε τις σχέσεις εντός της Βόρειας Ιρλανδίας, συμπεριλαμβανομένων των σχέσεων μεταξύ τυχόν νέων θεσμών και του Κοινοβουλίου του Ηνωμένου Βασιλείου. Στις συνομιλίες συμμετείχαν η βρετανική κυβέρνηση και τα πολιτικά κόμματα της Βόρειας Ιρλανδίας, υπό την προεδρία της βρετανικής κυβέρνησης. Οι διαπραγματεύσεις διεξάγονταν στα Castle Buildings, στο Μπέλφαστ..
- Ο **Δεύτερος Άξονας** αφορούσε τις σχέσεις εντός του νησιού της Ιρλανδίας (Βορρά-Νότου). Τις συνομιλίες συμπροήδρευαν ο Τζορτζ Μίτσελ, ο στρατηγός Τζον ντε Σατελέν και ο Χάρι Χόλκερι. Οι συνεδριάσεις πραγματοποιούνταν στο Μπέλφαστ, στο Δουβλίνο και στο Λονδίνο, σε ημερομηνίες που καθορίζονταν από την Επιτροπή Προγραμματισμού.
- Ο **Τρίτος Άξονας** εστίαζε στις σχέσεις μεταξύ των κυβερνήσεων του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας. Οι δύο κυβερνήσεις συμμετείχαν άμεσα, συμπροήδρευαν στις συνομιλίες και καθόριζαν τον τόπο διεξαγωγής τους.

Αυτές οι τρεις μορφές ήταν καθοριστικής σημασίας, καθώς παρείχαν μια δομή διαπραγματεύσεων που εξασφάλιζε ότι το σύνολο των σχέσεων και όλα τα ζητήματα αντιμετωπίζονταν και ότι όλοι οι σχετικοί φορείς εκπροσωπούνταν στο αντίστοιχο άξονα των διαπραγματεύσεων.

Ο Γερουσιαστής Τζορτζ Μίτσελ προήδρευε της Ολομέλειας· ο Στρατηγός Τζον ντε Σατελέν της Επιτροπής Προγραμματισμού (Business Committee)· ενώ ο Πρωθυπουργός Χάρι Χόλκερι είχε τον ρόλο του αναπληρωτή προέδρου στην Ολομέλεια, στον Δεύτερο Άξονα και στην Επιτροπή Προγραμματισμού. Πλην του Πρώτου και Τρίτου Άξονα, όλες οι υπόλοιπες μορφές διαπραγματεύσεων περιλάμβαναν τη συμμετοχή τόσο των δύο κυβερνήσεων όσο και των πολιτικών κομμάτων της Βόρειας Ιρλανδίας. Όσον αφορά τον Πρώτο Άξονα των διαπραγματεύσεων, η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου είχε την υποχρέωση να διατηρεί ενήμερη την κυβέρνηση της Ιρλανδίας και να την πληροφορεί για την πορεία των διαπραγματεύσεων, όπως αυτή οριζόταν από τους συμμετέχοντες. Αναφορικά με το Τρίτο Άξονα των διαπραγματεύσεων, προκειμένου να διασφαλιστεί η ενημέρωση και η διαβούλευση με τα πολιτικά κόμματα

της Βόρειας Ιρλανδίας, οι δύο κυβερνήσεις δεσμεύονταν: (α) να οργανώνουν τακτικές συναντήσεις στις οποίες τα κόμματα (με συμμετοχή έως τριών μελών από κάθε διαπραγματευτική ομάδα) θα ενημερώνονταν για την πρόοδο των συνομιλιών, θα διαβουλευόνταν όπου απαιτείτο και θα είχαν τη δυνατότητα να εκφράσουν τις απόψεις τους επί θεμάτων του Τρίτου Άξονα των διαπραγματεύσεων· (β) να συναντώνται με τα κόμματα κατόπιν αιτήματός τους για περαιτέρω συζήτηση θεμάτων του Τρίτου Άξονα. Παράλληλα, κάθε πολιτικό κόμμα διατηρούσε το δικαίωμα να απευθύνεται σε μία ή και στις δύο κυβερνήσεις, για να διατυπώνει προφορικά ή γραπτώς τις απόψεις του σχετικά με τα ζητήματα που τελούν υπό διαπραγμάτευση.

Σύμφωνα με τον Κανόνα 5 του Κανονισμού Διαδικασίας, προβλεπόταν επίσης η δυνατότητα σύστασης και άλλων επιτροπών και υποεπιτροπών. Τελικά συγκροτήθηκαν δύο υποεπιτροπές, επιφορτισμένες με την εξέταση: (α) των ρυθμίσεων για τον αφοπλισμό· και (β) μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης όπως η μεταχείριση των κρατουμένων, η ισότητα ευκαιριών, ο πολιτισμός και η γλώσσα, η οικονομική ανάπτυξη και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η ανάθεση ορισμένων από τα πλέον δύσκολα και φορτισμένα ζητήματα στις υποεπιτροπές δεν ήταν καθόλου τυχαία. Αποσκοπούσε στη διακριτή αποσύνδεσή τους από τους κύριους άξονες των διαπραγματεύσεων, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα ξεχωριστό και λιγότερο φορτισμένο πλαίσιο συζήτησης για θέματα που οι συμμετέχοντες θεωρούσαν ιδιαίτερα δύσκολο να προσεγγίσουν συλλογικά. Στο πλαίσιο αυτών των δύο υποεπιτροπών, οι τελικές ρυθμίσεις σπανίως συμφωνούνταν άμεσα· αντίθετα, συχνά παραπέμπονταν για περαιτέρω διαπραγμάτευση και οριστικοποίηση στο τελικό στάδιο της ειρηνευτικής διαδικασίας.

Η Επιτροπή Προγραμματισμού (Business Committee) αποτελούνταν από έως δύο εκπροσώπους κάθε αντιπροσωπείας και είχε την ευθύνη για τον συντονισμό της προόδου και των διαδικαστικών ζητημάτων των διαπραγματεύσεων, με κύριο ρόλο την επίλυση τυχόν εκκρεμών διαδικαστικών θεμάτων. Η Επιτροπή συμβούλευε τους προέδρους σχετικά με την καθημερινή άσκηση των καθηκόντων τους και διευκόλυνε την επικοινωνία μεταξύ των αντιπροσωπειών και της προεδρίας. Η ίδια η Επιτροπή Προγραμματισμού καθόριζε τον τρόπο διεξαγωγής των συνεδριάσεών της.

Διαδοχή των Διαπραγματεύσεων

Οι διαπραγματεύσεις θα ξεκινούσαν με μια Εναρκτήρια Ολομέλεια. Σύμφωνα με τον Κανόνα 11 του Κανονισμού Διαδικασίας, μετά την ολοκλήρωση αυτής, οι αρμόδιοι Πρόεδροι θα συγκαλούσαν αυθημερόν τις συνεδριάσεις των συνομιλιών στους τρεις Άξονες, οι οποίες θα διεξάγονταν παράλληλα και όχι διαδοχικά. Αν και οι Άξονες των διαπραγματεύσεων θεωρούνταν «αλληλένδετοι», στην πράξη λειτουργούσαν ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο, και η πρόοδος στον ένα δεν εξαρτιόταν από την πρόοδο στους υπόλοιπους. Αυτό το στοιχείο σχεδιασμού έδινε τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να επικεντρωθούν αποκλειστικά στο δικό τους πεδίο, χωρίς να επηρεάζονται υπερβολικά από την πορεία σε άλλους άξονες συνομιλιών, γεγονός που προσέφερε μεγαλύτερη ευελιξία και περιθώριο συμβιβασμού, καθώς κάθε ομάδα επικεντρωνόταν στην επίτευξη συμφωνίας στο δικό της Άξονα. Η βασική ιδέα ήταν ότι όλες οι επιμέρους συγκλίσεις θα συνενώνονταν τελικά σε μια ενιαία, συνολική συμφωνία. Σύμφωνα με τον Κανόνα 36 των Κανονισμών Διαδικασίας, οι διαπραγματεύσεις θα βασίζονταν στην αρχή ότι τίποτα δεν θα θεωρούνταν οριστικά συμφωνημένο, αν δεν υπήρχε συνολική συμφωνία επί του συνόλου.

Καθορισμός ημερήσιας διάταξης

Σύμφωνα με τον Κανόνα 17 των Κανονισμών Διαδικασίας, οι διαπραγματεύσεις σε κάθε σχήμα θα διεξάγονταν βάσει μιας συνολικής ατζέντας, η οποία εγκρινόταν κατόπιν συμφωνίας στην Εναρκτήρια Ολομέλεια. Οι συμμετέχοντες διατηρούσαν το δικαίωμα, κατόπιν συμφωνίας, να αναπτύσσουν ή να τροποποιούν την ατζέντα αυτή στην πορεία των συνομιλιών. Κανένας συμμετέχων δεν διέθετε δικαίωμα βέτο που θα μπορούσε να εμποδίσει άλλο μέρος να θέσει προς συζήτηση οποιοδήποτε σημαντικό ζήτημα το απασχολούσε και να τύχει δίκαιης ακρόασης για τις ανησυχίες του. Σύμφωνα με τον Κανόνα 19, η ημερήσια διάταξη κάθε επιμέρους συνάντησης καθοριζόταν από τους συμμετέχοντες, βάσει προτάσεων του προεδρεύοντος. Οι προτάσεις αυτές έπρεπε να ευθυγραμμίζονται με την συνολική ατζέντα του εκάστοτε σχήματος και να λαμβάνουν υπόψη τις εισηγήσεις της Επιτροπής Προγραμματισμού (Business Committee).

Αρχές του Μίτσελ

Όλα τα κόμματα που συμμετείχαν στις διαπραγματεύσεις είχαν αποδεχθεί τις Αρχές Μίτσελ. Ο Κανόνας 29 του Κανονισμού Διαδικασίας προέβλεπε επίσης μηχανισμό για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με τις Αρχές Μίτσελ καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας. Συγκεκριμένα, εάν κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων υποβαλλόταν επίσημη καταγγελία προς τους ανεξάρτητους προεδρεύοντες, σύμφωνα με την οποία κάποιος συμμετέχων, είχε απολέσει το δικαίωμα συμμετοχής επειδή παραβίασε με σαφή τρόπο τις αρχές της δημοκρατίας και της μη βίας, όπως αυτές ορίζονταν στις Αρχές Μίτσελ, τότε η καταγγελία αυτή διαβιβαζόταν από τους προεδρεύοντες σε όλους τους συμμετέχοντες και εξεταζόταν από τις δύο κυβερνήσεις, οι οποίες λάμβαναν υπόψη τις απόψεις των μερών πριν προχωρήσουν σε οποιαδήποτε ενέργεια.

Λήψη αποφάσεων - Επαρκής συναίνεση

Ο κανόνας 30 των Κανονισμών Διαδικασίας προέβλεπε ότι η αρχική και προτιμώμενη μέθοδος λήψης αποφάσεων ήταν η ομοφωνία, καθώς οι διαπραγματεύσεις θα διεξάγονταν με βάση τη συναίνεση. Ωστόσο, σε περίπτωση που δεν επιτυγχανόταν ομοφωνία, ο πρόεδρος είχε τη διακριτική ευχέρεια να ακολουθήσει μία ή περισσότερες από τις εξής εναλλακτικές διαδικασίες: α) να προχωρήσει σε διαβουλεύσεις με τους συμμετέχοντες, προκειμένου να προτείνει λύση που, κατά την κρίση του, θα μπορούσε να διασφαλίσει συμφωνία· β) να ζητήσει από τους συμμετέχοντες να συγκροτήσουν μία ευρέως αντιπροσωπευτική ομάδα εργασίας, στην οποία θα συμμετείχαν και εκπρόσωποι των δύο κυβερνήσεων (ή μόνο της βρετανικής κυβέρνησης, όταν επρόκειτο για ζητήματα του Πρώτου Άξονα)· γ) να εξασφαλίσει τη συναίνεση των συμμετεχόντων για την παραπομπή του ζητήματος σε μια ομάδα εμπειρογνομόνων κοινής αποδοχής, προκειμένου να υποβληθεί σχετική γνωμοδότηση εντός προκαθορισμένου χρονικού διαστήματος. Εάν, ωστόσο, όλες αυτές οι διαδικασίες αποτύγχαναν και η επίτευξη ομοφωνίας παρέμενε αδύνατη, ο πρόεδρος διατηρούσε τη διακριτική ευχέρεια να προτείνει τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων με βάση ότι μια πρόταση έχει εγκριθεί με «επαρκή συναίνεση».

Η εν λόγω φόρμουλα αντλεί την έμπνευσή της από εκείνη που εφαρμόστηκε στις διαπραγματεύσεις της Νότιας Αφρικής. Η αρχή της επαρκούς συναίνεσης θα εφαρμοζόταν σε όλες τις αποφάσεις που λαμβάνονταν στο πλαίσιο οποιασδήποτε από τις πέντε μορφές διαπραγματεύσεων. Ο Κανόνας 34 των Κανονισμών Διαδικασίας όριζε ότι μία πρόταση θεωρείται ότι έχει εξασφαλίσει επαρκή συναίνεση εφόσον υποστηρίζεται από πολιτικά κόμματα που:

- (α) συγκέντρωσαν από κοινού την πλειοψηφία των ψήφων στις τελευταίες εκλογές στη Βόρεια Ιρλανδία, και
- (β) εκπροσωπούν από κοινού την πλειοψηφία τόσο της ενωτικής όσο και της εθνικιστικής κοινότητας στη Βόρεια Ιρλανδία αντίστοιχα, και
- (γ) αποτελούν πλειοψηφία μεταξύ των πολιτικών κομμάτων που συμμετέχουν στη διαδικασία.

Με εξαίρεση τον Πρώτο Άξονα διαπραγματεύσεων, απαιτούταν η έγκριση και των δύο κυβερνήσεων –του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας– προκειμένου μια πρόταση να θεωρηθεί ότι πληρούσε την προϋπόθεση της επαρκούς συναίνεσης. Σε περιπτώσεις όπου δεν καθίστατο δυνατή ούτε η επίτευξη ομοφωνίας ούτε η εξασφάλιση επαρκούς συναίνεσης, ο πρόεδρος, σε διαβούλευση με τους συμμετέχοντες, προσπαθούσε να άρει τα εμπόδια για την επίτευξη συμφωνίας ή, με τη σύμφωνη γνώμη των συμμετεχόντων, μπορούσε να αποφασίσει τη μετάβαση στο επόμενο θέμα της ημερήσιας διάταξης.

Η ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Μετά το καλοκαιρινό διάλειμμα, οι συνομιλίες επανεκκίνησαν στις 9 Σεπτεμβρίου. Η Εναρκτήρια Ολομέλεια βρισκόταν ακόμη σε εξέλιξη (οι τρεις άξονες των διαπραγματεύσεων δεν είχαν ακόμη ενεργοποιηθεί) και οι διαβουλεύσεις επικεντρώνονταν στο ζήτημα του αφοπλισμού, το οποίο συνδεόταν με τη βίαιη δράση του IRA και την ενδεχόμενη συμμετοχή του Σιν Φέιν στις συνομιλίες, καθώς και σε περαιτέρω διαδικαστικές ρυθμίσεις. Η Εναρκτήρια Ολομέλεια λάμβανε χώρα σε μια αίθουσα όπου τα τραπέζια ήταν τοποθετημένα σε σχήμα τετράγωνου. Οι δύο κυβερνήσεις και οι ανεξάρτητοι πρόεδροι κάθονταν στη μία πλευρά. Για τα πολιτικά κόμματα, η διάταξη των θέσεων ήταν αλφαβητική, και τους δινόταν η δυνατότητα να τοποθετηθούν διαδοχικά μέσω μικροφώνου, σύμφωνα με αυτήν τη σειρά. Τα μεγαλύτερα κόμματα διέθεταν από τρεις θέσεις διαπραγματευτών, ενώ τα μικρότερα από δύο, με το δικαίωμα συμμετοχής μέχρι τριών επιπλέον υποστηρικτικών μελών για όλα τα κόμματα. Καθεμία από τις δύο κυβερνήσεις εκπροσωπείτο από τρεις διαπραγματευτές και πέντε επιπλέον μέλη υποστήριξης. Οι τρεις ανεξάρτητοι πρόεδροι πλαισιώνονταν από επιτελείο πέντε συνεργατών ο καθένας, ενώ κρατικοί υπάλληλοι κρατούσαν πρακτικά υπό την εποπτεία τους. Όλα τα παραπάνω συνέβαλαν στη δημιουργία πολυπληθών συνεδριάσεων. Ωστόσο, δεν ήταν το μέγεθος των συνεδριάσεων που εμπόδιζε την πρόοδο.

Οι Ενωτικοί τόνιζαν ότι οι ουσιαστικές διαπραγματεύσεις μπορούσαν να ξεκινήσουν μόνο εφόσον ικανοποιούνταν πλήρως ως προς το ζήτημα του αφοπλισμού. Η πρόοδος κατά τους πρώτους μήνες του 1997 υπήρξε αργή και συχνά παρεμποδιζόταν από επεισόδια ένοπλης δράσης εκ μέρους του IRA. Παράλληλα, τα κόμματα παρέμεναν επιφυλακτικά, καθώς αναμενόταν πιθανή αλλαγή κυβέρνησης στο Ηνωμένο Βασίλειο στις επικείμενες εκλογές του Μαΐου 1997. Στις 5 Μαρτίου, οι συνομιλίες αναστάλησαν έως τις 3 Ιουνίου, λόγω του Πάσχα και προκειμένου να δοθεί χρόνος στα κόμματα να προετοιμαστούν για τις βρετανικές γενικές εκλογές.

ΝΕΟΣ ΑΝΕΜΟΣ: ΜΠΛΕΡ ΚΑΙ ΑΧΕΡΝ & ΚΑΤΑΠΑΥΣΗ ΤΟΥ ΠΥΡΟΣ ΣΤΟΝ IRA

Οι γενικές εκλογές στο Ηνωμένο Βασίλειο διεξήχθησαν την 1η Μαΐου 1997 και το Εργατικό Κόμμα εξελέγη με μεγάλη κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Ο Τόνι Μπλερ, τότε ηγέτης των Εργατικών, ανέλαβε Πρωθυπουργός, ενώ η Μαρτζόρι (Μο) Μόουλαμ διορίστηκε Υπουργός για τη Βόρεια Ιρλανδία. Στις 26

Ιουνίου 1997, ο ηγέτης του Φιάνα Φολ (Fianna Fáil), Μπέρτι Αχερν, ανέλαβε καθήκοντα Τσάοισιχ στην Ιρλανδία. Και οι δύο ηγέτες, με φρέσκια εντολή και ισχυρή πολιτική υποστήριξη, αναζωογόνησαν τη δυναμική της ειρηνευτικής διαδικασίας. Η εκλογή ισχυρής κυβέρνησης Εργατικών στη Βρετανία και κυβέρνησης Φιάνα Φολ στην Ιρλανδία —σε συνασπισμό με το Κόμμα Προοδευτικών Δημοκρατών (Progressive Democrats), υπό την ηγεσία της Μαίρη Χάρνεϊ— έδωσε νέα ώθηση στη διαδικασία.

Στις 16 Μαΐου, ο Μπλερ πραγματοποίησε σημαντική επίσκεψη στο Μπέλφαστ, όπου εκφώνησε αποφασιστική ομιλία επαναβεβαιώνοντας τη δέσμευση της κυβέρνησής του στην ειρηνευτική διαδικασία, ενώ ταυτόχρονα διαβεβαίωσε για τη διατήρηση της Ένωσης, ενισχύοντας έτσι την εκεχειρία των Νομιμοφρόνων. Παράλληλα, κινήθηκε προς την κατεύθυνση ένταξης του Σιν Φέιν στην πολιτική διαδικασία, ανακοινώνοντας την πρόθεση της κυβέρνησης του να ξεκινήσει επαφές με εκπροσώπους του κόμματος. Πρότεινε επίσης τη διενέργεια ανεξάρτητης έρευνας για την Ματωμένη Κυριακή (Bloody Sunday), η οποία έγινε γνωστή ως Έρευνα Σάβιλ (Saville Inquiry). Από την πλευρά του Ρεπουμπλικανικού κινήματος, οι Άνταμς και ΜακΓκίνες εξελέγησαν στη Βουλή των Κοινοτήτων ενώ το Σιν Φέιν κέρδισε και έδρα στο ιρλανδικό κοινοβούλιο, γεγονός που ενίσχυσε την πολιτική αξιοπιστία του κόμματος. Τον Ιούλιο του 1997, ο Χιουμ και ο Άνταμς εξέδωσαν ακόμη μία κοινή δήλωση, στην οποία τόνιζαν ότι ο μόνος δρόμος προς μια δίκαιη και διαρκή ειρήνη περνά μέσα από διαπραγματεύσεις χωρίς αποκλεισμούς. Έπειτα από αξιολόγηση της πολιτικής κατάστασης, ο IRA ανακοίνωσε την πλήρη παύση των στρατιωτικών του επιχειρήσεων, με ισχύ από τις 20 Ιουλίου 1997. Η ένταξη του Σιν Φέιν στις συνομιλίες τον Σεπτέμβριο τέθηκε υπό τον όρο της παρακολούθησης, για έξι εβδομάδες, της συμμόρφωσης του IRA με την εκεχειρία. Η Μόουλαμ τελικά ανακοίνωσε ότι η νέα εκεχειρία είχε τηρηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό, επιτρέποντας στο Σιν Φέιν —το οποίο υπέγραψε τις Αρχές Μίτσελ στις 9 Σεπτεμβρίου— να συμμετάσχει στις πολυκομματικές συνομιλίες στο Στόρμοντ. Οι συνομιλίες επανεκκίνησαν στις 15 Σεπτεμβρίου, όμως το DUP και το UKUP αποχώρησαν τόσο από τη διαπραγμάτευση όσο και από το Φόρουμ της Βόρειας Ιρλανδίας. Τα κόμματα UUP, UDP και PUP επανήλθαν έπειτα από μία εβδομάδα εσωτερικών ζυμώσεων. Η διάσπαση αυτή στους κόλπους των Ενωτικών αποδείχθηκε μόνιμη για το υπόλοιπο της διαπραγματευτικής διαδικασίας.

ΎΡΣΗ ΤΩΝ ΕΜΠΟΔΙΩΝ ΣΤΙΣ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΣΥΝΟΜΙΛΙΕΣ: ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΟΕ

Το ζήτημα του αφοπλισμού των παραστρατιωτικών οργανώσεων παρέμενε ένα από τα κυριότερα σημεία τριβής που εμποδίζαν την πρόοδο των διαπραγματεύσεων. Ήδη από τον Φεβρουάριο του 1997, τα κοινοβούλια της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου είχαν θεσπίσει σχετική νομοθεσία (ο Νόμος περί Αφοπλισμού του 1997 στην Ιρλανδία και ο Νόμος περί Αφοπλισμού της Βόρειας Ιρλανδίας του 1997 στο Ηνωμένο Βασίλειο), και τα δύο νομοθετήματα προέβλεπαν τη δημιουργία σχετικής επιτροπής κατόπιν συμφωνίας των δύο κυβερνήσεων. Μετά τις εκλογές, οι κυβερνήσεις της Βρετανίας και της Ιρλανδίας εξέδωσαν, στις 25 Ιουνίου, το Έγγραφο για τον Αφοπλισμό (Document on Decommissioning), προκειμένου να ανοίξει ο δρόμος για μια ενδεχόμενη πρόοδο. Οι προτάσεις που περιλαμβάνονταν στο έγγραφο βασίζονταν σε μεγάλο βαθμό στην έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής για τον Αφοπλισμό, η οποία συνιστούσε όπως το ζήτημα του αφοπλισμού αντιμετωπιστεί παράλληλα με τις ουσιαστικές πολιτικές διαπραγματεύσεις. Προτάθηκε, συγκεκριμένα, η σύσταση μιας ανεξάρτητης επιτροπής, με αποστολή τη διευκόλυνση, παρακολούθηση, εποπτεία και επαλήθευση των προσπαθειών αφοπλισμού. Παράλληλα, προτάθηκε η σύσταση δύο υποεπιτροπών της Ολομέλειας —η μία με αντικείμενο τον αφοπλισμό και η άλλη με θέματα που σχετίζονταν με τα Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (MOE). Στις 26 Αυγούστου, οι δύο κυβερνήσεις υπέγραψαν συμφωνία για τη σύσταση της Ανεξάρτητης Διεθνούς Επιτροπής για τον

Αφοπλισμό (Independent International Commission on Decommissioning – IICD), με αντικείμενο τη διευκόλυνση του αφοπλισμού σύμφωνα με τις συστάσεις της σχετικής έκθεσης της Διεθνούς Επιτροπής. Ως πρόεδρος της νέας Ανεξάρτητης Επιτροπής (IICD) διορίστηκε ο στρατηγός Τζον ντε Σαστελέν (John de Chastelain).

Στις 24 Σεπτεμβρίου, εγκρίθηκε διαδικαστική πρόταση, με την οποία έληξε επίσημα η εναρκτήρια ολομέλεια μετά από ένα χρόνο και ξεκίνησαν οι ουσιαστικές διαπραγματεύσεις σε τρεις άξονες. Με την πρόταση αυτή, η Ολομέλεια χαιρέτισε την ίδρυση της Ανεξάρτητης Διεθνούς Επιτροπής για τον Αφοπλισμό και δεσμεύτηκε να εργαστεί εποικοδομητικά για να μπορέσει να επιτελέσει το ρόλο της. Ακόμη πιο σημαντικό, η Ολομέλεια συμφώνησε να συστήσει τις ακόλουθες δύο υποεπιτροπές οι οποίες θα αποτελούνταν από όλους τους συμμετέχοντες στις διαπραγματεύσεις, θα υπέβαλλαν τακτικά εκθέσεις στην Ολομέλεια και θα προεδρεύονταν από τον πρόεδρο της Ολομέλειας:

- *Υποεπιτροπή συνδέσμου για θέματα αφοπλισμού:* Συνδρομή στην εφαρμογή όλων των πτυχών του αφοπλισμού, όπως ορίζονται στην έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής για τον Αφοπλισμό.
- *Υποεπιτροπή διασύνδεσης για θέματα ΜΟΕ:* Συνδρομή στην εφαρμογή όλων των πτυχών της έκθεσης του της Διεθνούς Επιτροπής σχετικά με τα περαιτέρω ΜΟΕ.

Η διαδικαστική αυτή πρόταση ενέκρινε επίσης μια συνολική ατζέντα για τις διαπραγματεύσεις (πρόταση που υποβλήθηκε από κοινού από τα κόμματα UUJ, SDLP και Συμμαχία) και δρομολόγησε επίσημα τη διαδικασία των διαπραγματεύσεων βάσει της αρχιτεκτονικής των τριών αξόνων.

Επίτευξη Συμφωνίας: Ουσιαστικές Συνομιλίες και Δημοψηφίσματα

Οι διαπραγματεύσεις επί των ουσιαστικών ζητημάτων ξεκίνησαν το φθινόπωρο του 1997, εν μέσω κλιμάκωσης της βίας. Για να υποστηρίξουν τη διαδικασία, οι κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας υπέβαλαν ένα σύνολο προτάσεων («κύρια σημεία συμφωνίας»). Με την αξιοποίηση διαφόρων στρατηγικών, τα εμπλεκόμενα μέρη προχώρησαν σε εντατικές διαπραγματεύσεις εντός της προθεσμίας που είχε θέσει ο Μίτσελ και, τελικά, κατέληξαν σε συμφωνία στις 10 Απριλίου 1998. Η συμφωνία απαιτούσε την έγκρισή της μέσω δημοψηφισμάτων τόσο στη Βόρεια Ιρλανδία όσο και στην Ιρλανδία.

ΈΝΑΡΞΗ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΝΟΜΙΛΙΩΝ

Οι διαπραγματεύσεις επί των ουσιαστικών ζητημάτων ξεκίνησαν επίσημα στις 7 Οκτωβρίου. Οι συνομιλίες στους τρεις άξονες διεξάγονταν παράλληλα, με τους προεδρεύοντες να υιοθετούν έναν συντονισμένο τρόπο εργασίας: συνεδριάζαν μία φορά την εβδομάδα για κάθε άξονα, εξετάζοντας διαδοχικά κάθε σημείο της ημερήσιας διάταξης. Οι συμμετέχοντες καλούνταν να καταθέτουν έγγραφα που παρουσίαζαν τις θέσεις τους επί των σχετικών ζητημάτων, τα οποία στη συνέχεια συζητούνταν χωρίς, ωστόσο, να εξετάζονται εις βάθος. Η προσέγγιση αυτή, γνωστή και ως «σερφάρισμα στην ατζέντα», δεν απέφερε ουσιαστική πρόοδο, καθώς οι συζητήσεις επικεντρώνονταν περισσότερο στις διαφωνίες παρά στα σημεία πιθανής σύγκλισης. Παρ' όλα αυτά, αποτέλεσε ένα πρώτο βήμα προόδου, καθώς τα μέρη άρχισαν να κατανοούν τις «κόκκινες γραμμές» των υπολοίπων σε επίμαχα θέματα. Παράλληλα, επανεξετάστηκε και το σχήμα των συνομιλιών, καθώς διαπιστώθηκαν οι περιορισμοί των μεγάλων συνεδριάσεων. Τελικά, υιοθετήθηκε ένα πιο ευέλικτο σχήμα υποομάδας της Ολομέλειας, με τη συμμετοχή δύο εκπροσώπων από κάθε κόμμα, ενώ διατέθηκε ξεχωριστός χώρος, παρακείμενος της κύριας αίθουσας, για τη λειτουργία της.

Ωστόσο, οι προσπάθειες για την κατάρτιση ενός ολοκληρωμένου καταλόγου των βασικών θεμάτων και της μορφής που θα διευκόλυνε τις λεπτομερείς διαπραγματεύσεις κατά το επόμενο έτος, απέτυχαν πριν από τις διακοπές των Χριστουγέννων. Παρότι τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους, η ηγεσία του Σιν Φέιν συναντήθηκε με τον Τόνι Μπλερ – η πρώτη συνάντηση μεταξύ Βρετανού πρωθυπουργού και ηγέτη του Σιν Φέιν έπειτα από σχεδόν 75 χρόνια – οι Ενωτικοί αρνήθηκαν να εμπλακούν άμεσα σε διάλογο με το Σιν Φέιν, προτιμώντας αντ' αυτού συνομιλίες εγγύτητας τύπου Ντέιτον (Dayton proximity talks). Στα δύο στρατόπεδα, τόσο των Ενωτικών όσο και των Ρεπουμπλικάνων, επικρατούσαν εσωτερικές εντάσεις σχετικά με τη συνέχιση της διαδικασίας. Είχε διαμορφωθεί η αντίληψη ότι εντός του ρεπουμπλικανικού κινήματος επικρατούσαν εντάσεις αναφορικά με ζητήματα πολιτικής και τακτικής, ενώ εντός των ενωτικών κομμάτων, το UUP τελούσε υπό έντονη πίεση, καθώς σημαντικός αριθμός μελών του ζητούσε την αποχώρησή του από τις συνομιλίες. Σε αυτή την εσωτερική πίεση προστέθηκε και μια πιο έντονη εξωτερική αντιπολίτευση από τα κόμματα DUP του Πέισλι και UKUP, που είχαν ήδη αποχωρήσει από τη διαδικασία. Στις 23 Δεκεμβρίου, οι πολυκομματικές συνομιλίες διακόπηκαν για τις διακοπές των Χριστουγέννων, χωρίς να έχει επιτευχθεί ουσιαστική πρόοδος.

ΕΞΑΡΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

Η αποτυχία συμφωνίας επί ενός οδικού χάρτη συνέπεσε με την αναζωπύρωση της παραστρατιωτικής δραστηριότητας και της σεχταριστικής βίας. Παρά τις εκχειρίδες του IRA και της CLMC, παρακλάδια τόσο των Ρεπουμπλικανών (όπως ο Ιρλανδικός Εθνικός Απελευθερωτικός Στρατός – INLA, η Συνεχιστική IRA – CIRA και η Πραγματική IRA – RIRA) όσο και παρακλάδια των Νομιμοφρόνων (όπως η Εθελοντική Δύναμη των Νομιμοφρόνων – LVF) συνέχισαν να διαπράττουν επιθέσεις. Το UDP τέθηκε προσωρινά εκτός διαπραγματεύσεων λόγω βίαιης ενέργειας από παραστρατιωτική ομάδα με την οποία διατηρούσε στενή σύνδεση, παραβιάζοντας τις Αρχές του Μίτσελ. Αντίστοιχα, το Σιν Φέιν αντιμετώπισε αποβολή όταν η αστυνομική υπηρεσία υπέδειξε ανάμειξη του IRA σε δύο δολοφονίες στο Μπέλφαστ. Αν και οι δύο αποβολές ήταν σύντομες και τα κόμματα επέστρεψαν τελικά στο τραπέζι των συνομιλιών, οι αναστολές ενέτειναν τις εντάσεις εντός της διαδικασίας. Ύστερα από μια τριετία σχετικής ηρεμίας, παρατηρήθηκε αισθητή αύξηση στους θανάτους και τις βίαιες επιθέσεις στις αρχές του 1998. Το γεγονός αυτό υπενθύμισε με έντονο τρόπο τα όρια μέσα στα οποία μπορούσε να επιτευχθεί μια πολιτική διευθέτηση, ασκώντας επιπλέον πίεση στη διαδικασία των ήδη εύθραυστων διαπραγματεύσεων.

ΠΙΕΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΥΟ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΗΜΕΙΑ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ

Μετά τη χριστουγεννιάτικη διακοπή, οι διαπραγματεύσεις συνεχίστηκαν στις 12 Ιανουαρίου 1998. Για να διευκολύνουν τη σύγκλιση των θέσεων των μερών, οι κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας δημοσίευσαν κοινό έγγραφο με τίτλο «**Προτάσεις σχετικά με τα κύρια σημεία της Συμφωνίας**», με βάση τις απόψεις των μερών στις συνομιλίες. Το έγγραφο αναφερόταν στους θεσμούς που θα μπορούσαν να δημιουργηθούν στο πλαίσιο του κάθε άξονα των διαπραγματεύσεων, στις συνταγματικές αλλαγές που θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν από τη Βρετανία και την Ιρλανδία στη βάση της αρχής της συναίνεσης, σε προβλέψεις για τα ανθρώπινα, κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά δικαιώματα, καθώς και σε πρακτικά μέτρα για τη διαχείριση θεμάτων που αφορούσαν κρατούμενους, την ασφάλεια, την αστυνόμευση και τον αφοπλισμό. Δύο εβδομάδες αργότερα, οι δύο κυβερνήσεις εξέδωσαν μια άλλη σειρά εγγράφων σχετικά με την προτεινόμενη φύση των διασυννοριακών θεσμών. Τα έγγραφα αναφέρονταν σε δομές Βορρά-Νότου και Ανατολής-Δύσης και έθεταν ερωτήματα προς συζήτηση.

Κατά την περίοδο αυτή, οι διαπραγματεύσεις επικεντρώθηκαν στην εξέταση των εγγράφων αυτών. Εφαρμόστηκε η πιο περιορισμένη σύνθεση διαπραγματεύσεων, με μόλις δύο συμβούλους να πλαισιώνουν κάθε ζεύγος εκπροσώπων ανά κόμμα. Τα κόμματα κατέθεταν τις επίσημες προτάσεις τους, ενώ παράλληλα ανέλυαν εκείνες των άλλων, ζητώντας διευκρινίσεις ή εξηγώντας τις επιφυλάξεις και τις ενστάσεις τους.

ΔΙΑΣΧΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗ ΤΕΛΙΚΗ ΕΥΘΕΙΑ

Καθώς οι διαπραγματεύσεις εισέρχονταν στην ουσιαστική τους φάση, επανεμφάνιστηκαν οι μακροχρόνιοι φόβοι των δύο παραδόσεων – από τη μία, ο φόβος των Εθνικιστών για πιθανή κυριαρχία των Ενωτικών στις νέες δομές κατανομής της εξουσίας, και από την άλλη, ο φόβος των Ενωτικών ότι οι δομές Βορρά-Νότου θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως δούρειος ίππος για τη δημιουργία ενός κοινοβουλίου όλης της Ιρλανδίας. Στα τέλη Μαρτίου, ο Μίτσελ όρισε την 9η Απριλίου 1998 ως την καταληκτική ημερομηνία για την ολοκλήρωση των συνομιλιών, με ή χωρίς συμφωνία. Η ανακοίνωση αυτή λειτούργησε ως καταλύτης με την

προθεσμία να πλησιάζει, τα κόμματα άρχισαν να επικεντρώνονται σε ζητήματα που έως τότε δεν είχαν διερευνηθεί επαρκώς. Την ίδια περίοδο, τα περισσότερα κόμματα επιδόθηκαν σε εντατική δημόσια επικοινωνία, ενισχύοντας την εντύπωση της ακαμψίας των θέσεών τους. Στο εσωτερικό του SDLP δημιουργήθηκε μια άτυπη «ομάδα εργασίας», ένα είδος «λέσχης μελέτης», όπου μια μικρή ομάδα μελών του κόμματος συζητούσε εναλλακτικές επιλογές, τις αξιολογούσε με βάση τις ανάγκες του κόμματος αλλά και τις θέσεις των άλλων πλευρών, τις βελτίωνε ως προς την αποδοχή και την εφαρμόσιμότητα, και ανέπτυσσε παραλλαγές και επιλογές προς χρήση στην τελική φάση των διαπραγματεύσεων.

Στις 6 Απριλίου, ο Μίτσελ παρουσίασε στα κόμματα το δικό του προσχέδιο συμφωνίας, βασισμένο στην έως τότε πορεία των συνομιλιών. Οι διαπραγματεύσεις εντάθηκαν, με συνεδριάσεις που διαρκούσαν όλη τη νύχτα. Τα σημεία που αφορούσαν τις δομές Βορρά-Νότου προκάλεσαν έντονες αντιδράσεις στο εσωτερικό του UUP, και οι συνομιλίες εισήλθαν σε κρίσιμη καμπή. Η προθεσμία της 9ης Απριλίου παρήλθε, και οι διαπραγματεύσεις συνεχίστηκαν όλη τη νύχτα και μέχρι το πρωί της Μεγάλης Παρασκευής, 10 Απριλίου. Τελικά, επιτεύχθηκε συμβιβασμός στο Δεύτερο Άξονα, ενώ το UUP και το SDLP συμφώνησαν για τον χαρακτήρα των θεσμών του Πρώτου Άξονα. Τα ζητήματα που σχετίζονταν με τα Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (CBMs) παρέμεναν τα πιο ευαίσθητα και κατανάλωσαν μεγάλο μέρος του χρόνου και της ενέργειας των διαπραγματεύσεων. Πραγματοποιήθηκαν εντατικές διμερείς επαφές παρουσία των ηγετών των δύο κυβερνήσεων, ενώ καθοριστική υπήρξε και η συμβολή της αμερικανικής κυβέρνησης: ο ίδιος ο Πρόεδρος Κλίντον επικοινωνήσε τηλεφωνικά με διάφορους ηγέτες κομμάτων. Στις τελευταίες στιγμές, ο Μπλερ απέστειλε επιστολή στον ηγέτη του UUP, Ντέιβιντ Τρίμπλ, διαβεβαιώνοντάς τον ότι η Βρετανία θα παρενέβαινε στο νέο σύστημα διακυβέρνησης σε περίπτωση που ο IRA δεν προχωρούσε σε αφοπλισμό. Αυτό το έγγραφο κρίθηκε από τον Τρίμπλ ως ικανοποιητικό υπό τις συνθήκες. Όταν ο Μίτσελ συγκάλεσε ολομέλεια των διαπραγματευόμενων μερών γύρω στις 5 μ.μ. της Μεγάλης Παρασκευής, επιτεύχθη μια τελική και ιστορική ειρηνευτική συμφωνία.

ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΟΥ ΜΠΕΛΦΑΣΤ / ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

Η Συμφωνία του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής αποτελείται από μια σειρά ενοτήτων που καλύπτουν τα βασικά ζητήματα τα οποία τέθηκαν στις διαπραγματεύσεις. Το κείμενο ξεκινά με ένα Προοίμιο, το οποίο φέρει τον τίτλο «Διακήρυξη Στήριξης» (Declaration of Support) και εκφράζει τη φιλοσοφία που διέπει τη συμφωνία. Σε αυτό, κάθε συμμετέχων επαναβεβαιώνει την «πλήρη και απόλυτη δέσμευσή του σε αποκλειστικά δημοκρατικά και ειρηνικά μέσα για την επίλυση διαφορών και πολιτικών ζητημάτων». Οι υπόλοιπες ενότητες της συμφωνίας περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τα εξής:

Συνταγματικά ζητήματα

Η ενότητα αυτή περιγράφει τους όρους της συμφωνίας που επιτεύχθηκε μεταξύ των δύο κυβερνήσεων και των πολιτικών κομμάτων αναφορικά με συνταγματικά θέματα, περιλαμβανομένου του πλαισίου και του τρόπου άσκησης του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης στην Ιρλανδία, και ειδικότερα του καθεστώτος της Βόρειας Ιρλανδίας. Κεντρικό στοιχείο ήταν η αρχή της συναίνεσης (principle of consent). Η εξισορρόπηση μεταξύ του ορισμού της αυτοδιάθεσης και της συναίνεσης αποτέλεσε κρίσιμο στοιχείο των διαπραγματεύσεων. Υιοθετήθηκε από νωρίς από τις κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας και η σημασία της λειτούργησε διττά: Για τους Ενωτικούς και τους Νομιμόφρονες, προσέφερε ένα ασφαλές πλαίσιο, καθώς η Βόρεια Ιρλανδία δεν θα μπορούσε να ενωθεί με την Ιρλανδία χωρίς την πλειοψηφική

έγκριση του λαού της, ούτε με τη βία ούτε μέσω παραχώρησης από τη Βρετανία. Για τους Εθνικιστές και τους Ρεπουμπλικάνους, διευκρίνιζε ότι η βασική μονάδα της αυτοδιάθεσης είναι ο λαός της Ιρλανδίας στο σύνολό του, και ότι ο μελλοντικός προσδιορισμός του καθεστώτος του νησιού θα επαφίεται στους κατοίκους του, με την αρχή της συναίνεσης να ρυθμίζει ειδικά το καθεστώς της Βόρειας Ιρλανδίας. Η συμφωνία αναγνώρισε ότι, σύμφωνα με την αρχή της συναίνεσης, η τότε επιθυμία της πλειοψηφίας του πληθυσμού της Βόρειας Ιρλανδίας είναι να παραμείνει εντός του Ηνωμένου Βασιλείου. Ωστόσο, ορίστηκε ρητά ότι, εφόσον σε μελλοντικό χρόνο η πλειοψηφία αποφασίσει την ένωση με την Ιρλανδία, οι δύο κυβερνήσεις θα αναλάβουν τις απαραίτητες ενέργειες για να καταστεί αυτό εφικτό. Με άλλα λόγια, διαμορφώθηκε επίσημα μια ειρηνική, πολιτική και δημοκρατική οδός για μια πιθανή ένωση της Ιρλανδίας. Η ενότητα αυτή όρισε επίσης ότι, όποια κυβέρνηση κατέχει την κυριαρχία στη Βόρεια Ιρλανδία, θα την ασκεί με αυστηρή αμεροληψία, σεβόμενη πλήρως την ταυτότητα, την πολιτισμική παράδοση και τις επιδιώξεις και των δύο κοινοτήτων. Συνολικά, αυτή η προσέγγιση αντιπροσώπευε μια **λεπτομερώς εξισορροπημένη και δίκαιη διατύπωση** των αντίστοιχων προσδοκιών των δύο κοινοτήτων επί των θεμελιωδών συνταγματικών ζητημάτων και αποτέλεσε το θεμέλιο πάνω στο οποίο οικοδομήθηκε το υπόλοιπο της συμφωνίας.

Ίδρυση Θεσμών σε Τρεις Άξονες

Η Συμφωνία προέβλεπε τη σύσταση θεσμών στους τρεις άξονες των διαπραγματεύσεων, οι οποίοι στόχευαν στην αποκατάσταση του συνόλου των διαρρηγμένων σχέσεων που βρίσκονταν στο επίκεντρο τόσο της σύγκρουσης όσο και της αρχιτεκτονικής της διαδικασίας:

- **Ο Πρώτος Άξονας** αφορούσε τους δημοκρατικούς θεσμούς εντός της Βόρειας Ιρλανδίας και προέβλεπε την ίδρυση της Συνέλευσης της Βόρειας Ιρλανδίας (Northern Ireland Assembly) και της Εκτελεστικής Αρχής της Βόρειας Ιρλανδίας (Northern Ireland Executive), με σκοπό τη λήψη αποφάσεων και τη θέσπιση νομοθεσίας σε αποκεντρωμένα ζητήματα.
- **Ο Δεύτερος Άξονας** ρύθμιζε τις δομές διακυβερνητικής συνεργασίας στο νησί της Ιρλανδίας μεταξύ Βορρά – Νότου και προέβλεπε την ίδρυση του Υπουργικού Συμβουλίου Βορρά-Νότου (North-South Ministerial Council – NSMC) και των Διακρατικών Φορέων Υλοποίησης Βορρά-Νότου (North-South Implementation Bodies), που θα αναλάμβαναν συγκεκριμένες λειτουργίες κοινού ενδιαφέροντος.
- **Ο Τρίτος Άξονας** προέβλεπε τη σύσταση του Βρετανοϊρλανδικού Συμβουλίου (British-Irish Council – BIC) και της Βρετανοϊρλανδικής Διακυβερνητικής Διάσκεψης (British-Irish Intergovernmental Conference – BIIGC), θεσμοί που ενίσχυαν τη συνεργασία και τον διακυβερνητικό συντονισμό μεταξύ των δύο κρατών.

Συνολικός διακανονισμός / Εποικοδομητική ασάφεια

Τα εμπλεκόμενα μέρη συμφώνησαν στην ανάγκη συνολικής προσέγγισης για την επίλυση των ζητημάτων που ταλάνιζαν τις τρεις διαστάσεις ή άξονες των σχέσεων που ήταν στο επίκεντρο της σύγκρουσης. Ωστόσο, η «συνολική» Συμφωνία περιορίστηκε σε ένα κείμενο περίπου 34 σελίδων. Η έκτασή της, αν και λιτή, δεν ήταν τυχαία. Η Συμφωνία του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής έθιξε όλα τα καίρια ζητήματα που είχαν τεθεί στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, χωρίς να επιδιώκει να δώσει εξαντλητικές ή τελεσίδικες λύσεις για το καθένα. Η συμφωνία λειτούργησε ως αφετηρία μιας μακράς πορείας: Σε περίπτωση όπου η διαπραγμάτευση επί συγκεκριμένων θεμάτων απειλούσε να οδηγήσει τη διαδικασία σε αδιέξοδο,

προβλεπόταν η σύσταση επιτροπών ή άλλων θεσμών, στους οποίους θα ανατίθετο η περαιτέρω επεξεργασία και επίλυση των θεμάτων αυτών σε μεταγενέστερο στάδιο.

Μέρος αυτής της προσέγγισης ήταν η εσκεμμένη χρήση ασαφών ή διατυπώσεων με διττή ερμηνεία, ώστε κάθε πλευρά να μπορεί να προσδώσει στο τελικό κείμενο μια ερμηνεία συμβατή με τις δικές της θέσεις και αντιλήψεις. Η τακτική αυτή της «εποικοδομητικής ασάφειας» επέτρεψε την υπέρβαση βαθιών αποκλίσεων, καθώς πρόσφερε στις πλευρές τη δυνατότητα να διατηρήσουν την αξιοπρέπεια και τις βασικές αρχές τους, χωρίς να εξαναγκαστούν σε ρητές παραχωρήσεις. Έτσι, κατέστη εφικτή η οικοδόμηση συναίνεσης και η αποφυγή πολιτικού ναυαγίου.

Ρήτρα Αναθεώρησης

Η Συμφωνία περιλάμβανε ρητή πρόβλεψη για τη δυνατότητα αναθεώρησης των θεσμικών ρυθμίσεων και διαδικασιών, εφόσον αυτό ήταν αναγκαίο για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους. Η πρόβλεψη αυτή ενίσχυε την πεποίθηση των συμμετεχόντων ότι η συμφωνία δεν αποτελούσε ένα άκαμπτο ή τελεσίδικο πλαίσιο, αλλά μια δυναμική βάση που θα μπορούσε να προσαρμόζεται στις εξελίξεις επί του πεδίου. Η έννοια της αναθεώρησης λειτούργησε ως μηχανισμός διασφάλισης της βιωσιμότητας της Συμφωνίας επιτρέποντας τη διεξαγωγή συμπληρωματικών διαπραγματεύσεων κάθε φορά που προέκυπταν δυσκολίες στην εφαρμογή ή τη λειτουργία της. Μεταγενέστερες συμφωνίες ανέπτυξαν και εμπλούτισαν βασικά στοιχεία της Συμφωνία του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής, παραμένοντας πάντοτε εντός του πνεύματος και των βασικών της αρχών.

Επικύρωση από τον λαό

Ένα από τα πλέον καθοριστικά χαρακτηριστικά της Συμφωνίας του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής ήταν ότι οι όροι της θα τίθεντο προς έγκριση από τους λαούς της Βόρειας Ιρλανδίας και της Ιρλανδίας μέσω ταυτόχρονων δημοψηφισμάτων που θα διεξάγονταν την ίδια ημέρα. Σε περίπτωση που εγκρίνονταν και στις δύο δικαιοδοσίες, η συμφωνία θα αποκτούσε αδιαμφισβήτητη πολιτική νομιμοποίηση. Η πρόβλεψη αυτή δεν υπήρχε σε καμία από τις προηγούμενες συμφωνίες μεταξύ των δύο κυβερνήσεων και θεωρήθηκε θεμελιώδες στοιχείο της Συμφωνίας του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής.

ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑΤΑ

Από τα κόμματα που είχαν προσκληθεί στις πολυκομματικές συνομιλίες, το Δημοκρατικό Ενωτικό Κόμμα (DUP) και το Κόμμα των Ενωτικών του Ηνωμένου Βασιλείου (UKUP), μαζί με ανώτερα στελέχη του UUP που διαφωνούσαν, τάχθηκαν σθεναρά κατά της συμφωνίας. Τα υπόλοιπα κόμματα στήριξαν τη συμφωνία, συμπεριλαμβανομένου του Σιν Φέιν, το οποίο ήταν έτοιμο να εγκαταλείψει την 77ετή πολιτική του αποχής από τα έδρανα των βρετανικών και βορειοϊρλανδικών θεσμών. Παρά τη στήριξη του Σιν Φέιν, ο IRA δεν προέβη σε καμία δέσμευση σχετικά με το χρονοδιάγραμμα του αφοπλισμού. Οι κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας ψήφισαν νομοθεσίες για την προετοιμασία θεσμικών αλλαγών σε περίπτωση έγκρισης των δημοψηφισμάτων. Ο Ντέιβιντ Τρίμπλ και ο Τζον Χιουμ έδωσαν κοινή παρουσία σε συναυλία των U2 στο Μπέλφαστ στο πλαίσιο της εκστρατείας υπέρ του «ναι».

Οι κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας δεσμεύτηκαν να οργανώσουν ταυτόχρονα δημοψηφίσματα στη Βόρεια Ιρλανδία και την Ιρλανδία, όπως προβλεπόταν στη Συμφωνία του Μπέλφαστ /

Μεγάλης Παρασκευής, τα οποία και διεξήχθησαν στις 22 Μαΐου 1998. Στη Βόρεια Ιρλανδία, το δημοψήφισμα είχε στόχο την έγκριση της συμφωνίας που προέκυψε από τις πολυκομματικές διαπραγματεύσεις. Στην Ιρλανδία, σκοπός του δημοψηφίσματος ήταν η έγκριση της Συμφωνίας Βρετανίας-Ιρλανδίας και η συνταγματική τροποποίηση σύμφωνα με αυτήν. Η συμμετοχή στη Βόρεια Ιρλανδία ανήλθε στο 81%, με το 71% να ψηφίζει υπέρ της συμφωνίας. Από το στρατόπεδο του «ναι», η πλειοψηφία των ψήφων προήλθε από τους Εθνικιστές και τους Ρεπουμπλικάνους, ενώ μόνο μια οριακή πλειοψηφία των Ενωτικών και Νομιμοφρόνων στήριξε τη συμφωνία. Αντίθετα, στην Ιρλανδία η συμμετοχή ήταν 56% και το 94% ψήφισε υπέρ της τροποποίησης του Συντάγματος.

Υλοποίηση και Επόμενα Βήματα

Μετά τη συμφωνία, ακολούθησε μια δυναμική φάση υλοποίησης, η οποία χαρακτηρίστηκε από την ενεργό συμμετοχή διαφόρων πλευρών, παρά τις συνεχιζόμενες προκλήσεις. Οι δομές συνεργασίας που προβλέπονται στην Συμφωνία του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής, όπως το Υπουργικό Συμβούλιο Βορρά-Νότου (NSMC) και το Βρετανο-ιρλανδικό Συμβούλιο, διαδραμάτισαν ζωτικό ρόλο στην προώθηση της διασυννοριακής συνεργασίας σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης.

ΘΕΣΜΟΙ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΑΞΟΝΕΣ

Τα θεσμικά όργανα που εγκαθιδρύθηκαν στο πλαίσιο της Συμφωνίας του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στην υλοποίηση της ειρηνευτικής διαδικασίας, στην προώθηση της συμφιλίωσης και στην αντιμετώπιση των πολύπλοκων πολιτικών και κοινωνικών δυναμικών της Βόρειας Ιρλανδίας. Οι κοινοί θεσμοί δεν αποτελούσαν μέρος του κοινού στόχου όλων των Εθνικιστών και των Ενωτικών. Ήταν προϊόν συμβιβασμού, αλλά και έξυπνης διάρθρωσης των επιμέρους στοιχείων της ειρηνευτικής διαδικασίας.

Πρώτος Άξονας: Συνέλευση & Εκτελεστική Αρχή της Βορείου Ιρλανδίας

Η Συνέλευση και η Εκτελεστική Αρχή της Βόρειας Ιρλανδίας διαρθρώθηκαν στο πλαίσιο της Συμφωνίας με σκοπό τη διευκόλυνση τον διαμοιρασμό της εξουσίας (power-sharing) μεταξύ εθνικιστών και ενωτικών. Σημαντικό στοιχείο της λειτουργίας αυτών των δύο θεσμών είναι ότι η ίδια η συμφωνία ενσωματώνει θεσμικές δικλίδες ασφαλείας και μηχανισμούς ελέγχου και εξισορρόπησης (checks and balances), προκειμένου να διασφαλιστεί η διακοινοτική συμμετοχή, ώστε και οι δύο κοινότητες να μπορούν να συμμετέχουν και να συνεργάζονται, χωρίς η μία να κυριαρχεί επί της άλλης, και με τρόπο που διασφαλίζει την προστασία και των δύο.

Η Συνέλευση της Βόρειας Ιρλανδίας είναι το νομοθετικό όργανο, υπεύθυνο για τη θέσπιση νόμων σχετικά με αποκεντρωμένα ζητήματα. Η λειτουργία της βασίζεται στον διαμοιρασμό της εξουσίας μεταξύ εθνικιστικών και ενωτικών κομμάτων, με τον Πρώτο Υπουργό και τον Αναπληρωτή Πρώτο Υπουργό να εκλέγονται από κοινού από τα μεγαλύτερα κόμματα κάθε κοινοτικής παράταξης (Ενωτικών και Εθνικιστών). Η Συμφωνία προέβλεπε τέσσερις θεματικούς τομείς στους οποίους απαιτείται διακοινοτική συναίνεση (συμπεριλαμβανομένης της εκλογής της ηγεσίας της Εκτελεστικής Αρχής), ενώ σε άλλα θέματα προβλέφθηκε η δυνατότητα μεταγενέστερου καθορισμού. Επιπλέον, θεσπίστηκε η διαδικασία της **Αίτησης Αντίρρησης** (Petition of Concern), μέσω της οποίας μια σημαντική μειοψηφία των μελών της Συνέλευσης μπορεί να ζητήσει μια απόφαση να υπόκειται σε έγκριση με διακοινοτική συναίνεση. Η Συμφωνία προέβλεψε δύο τρόπους επίτευξης διακοινοτικής συναίνεσης:

- (α) **παράλληλη συναίνεση:** πλειοψηφία των παρόντων και ψηφιζόντων, η οποία να περιλαμβάνει ξεχωριστές πλειοψηφίες από κάθε κοινοτική παράταξη (Ενωτικούς και Εθνικιστές),
- (β) **σταθμισμένη πλειοψηφία:** πλειοψηφία 60% επί των παρόντων και ψηφιζόντων, εκ των οποίων τουλάχιστον το 40% να προέρχεται από κάθε μία από τις δύο κοινοτικές παρατάξεις.

Η Εκτελεστική Αρχή της Βόρειας Ιρλανδίας είναι το αποκεντρωμένο όργανο διακυβέρνησης, επικεφαλής του οποίου είναι ο Πρώτος Υπουργός και ο Αναπληρωτής Πρώτος Υπουργός, οι οποίοι επιλέγονται από κοινού από τα μεγαλύτερα κόμματα κάθε κοινοτικής παράταξης στη Συνέλευση. Η σύνθεση της Εκτελεστικής Αρχής βασίζεται σε σύστημα κατανομής εδρών (σύστημα d'Hondt), σύμφωνα με τη σχετική δύναμη κάθε κόμματος στη Συνέλευση, και εξασφαλίζει τη συμμετοχή και των δύο κοινοτήτων. Το Γραφείο του Πρώτου Υπουργού και του Αναπληρωτή Πρώτου Υπουργού είναι ένα κοινό διακοινοτικό όργανο, το οποίο εκπροσωπείται από τα δύο μεγαλύτερα κόμματα και λειτουργεί βάσει της αρχής της συναίνεσης.

Δεύτερος Άξονας (Βορράς-Νότος): Υπουργικό Συμβούλιο Βορρά-Νότου (NSMC) και φορείς υλοποίησης Βορρά-Νότου

Το Υπουργικό Συμβούλιο Βορρά-Νότου (North South Ministerial Council – NSMC) είναι θεσμός που εγκαθιδρύθηκε με σκοπό τη διευκόλυνση της θεσμοθετημένης συνεργασίας μεταξύ Ιρλανδίας και Βόρειας Ιρλανδίας. Το Συμβούλιο έχει εντολή να προωθή τη συνεργασία σε τομείς που προβλέπονται ρητά από τη Συμφωνία του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής. Συγκεκριμένα, έχουν καθοριστεί 12 τομείς δράσης: έξι πολιτικές αρμοδιότητες (*υγεία, εκπαίδευση, γεωργία, περιβάλλον, μεταφορές και τουρισμός*), και έξι οι οποίες υλοποιούνται μέσω διασυννοριακών εκτελεστικών φορέων. Όπως και τα υπόλοιπα θεσμικά όργανα που θεσπίστηκαν από τη Συμφωνία, το Υπουργικό Συμβούλιο Βορρά-Νότου έχει διαμορφωθεί κατά τρόπο που του επιτρέπει να εξελίσσεται. Αν και η θεσμική συνεργασία περιορίζεται στους προκαθορισμένους τομείς, υπάρχει η δυνατότητα επέκτασής της μέσω κοινής υπουργικής απόφασης Ιρλανδίας και Βόρειας Ιρλανδίας.

Ένα από τα πλέον ουσιαστικά όργανα του Συμβουλίου είναι η Κοινή Γραμματεία (Joint Secretariat). Η Γραμματεία λειτουργεί εντός του ίδιου κτιρίου και είναι υπό την κοινή ηγεσία ανώτερων δημοσίων υπαλλήλων από Βορρά και Νότο, οι οποίοι διορίζονται ως Κοινοί Γραμματείς. Την ομάδα στελεχών απαρτίζουν μέλη των δημοσίων διοικήσεων τόσο της Βόρειας Ιρλανδίας όσο και της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας, που εργάζονται από κοινού για την εποπτεία της εφαρμογής των συμφωνημένων δράσεων συνεργασίας. Ακόμα και σε περιπτώσεις που το Συμβούλιο δεν είναι σε πλήρη λειτουργία λόγω της απουσίας κυβέρνησης στη Βόρεια Ιρλανδία, η Κοινή Γραμματεία συνεχίζει την υλοποίηση του ήδη εγκεκριμένου προγράμματος εργασιών. Με αυτό τον τρόπο, λειτουργεί ως κρίσιμος μηχανισμός διασφάλισης της συνέχειας της διασυννοριακής συνεργασίας, ανεξαρτήτως πολιτικών αναταράξεων. Το Συμβούλιο χαράσσει την πολιτική κατεύθυνση και ασκεί εποπτεία στο έργο των έξι Εκτελεστικών Φορέων Βορρά-Νότου (North-South Implementation Bodies), που περιλαμβάνουν (α) τον Οργανισμό Εσωτερικών Υδάτων, (β) Οργανισμό Προώθησης Ασφάλειας Τροφίμων, (γ) Οργανισμό προώθησης εμπορικών συναλλαγών InterTradeIreland, (δ) Οργανισμό Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, (ε) Οργανισμό Γλωσσών και (στ) Οργανισμό Λόου (για τα θαλάσσια αλιευτικά ζητήματα). Οι Εκτελεστικοί αυτοί Φορείς λειτουργούν στην επικράτεια ολόκληρου του νησιού της Ιρλανδίας, υπάγονται στην πολιτική καθοδήγηση του Συμβουλίου και είναι υπόλογοι τόσο προς αυτό όσο και προς τα αντίστοιχα κοινοβούλια της Βορείου Ιρλανδίας και της Ιρλανδίας. Στελεχώνονται από συνδυασμό δημοσίων υπαλλήλων και άμεσα προσληφθέντων υπαλλήλων και λειτουργούν ως δημόσιοι οργανισμοί.

Η χρηματοδότησή τους προέρχεται από τη Βόρεια Ιρλανδία και την Ιρλανδία, χωρίς απαραίτητα να ισχύει αναλογία 50:50. Για κάθε οργανισμό, τα κριτήρια καθορισμού του ποσοστού χρηματοδότησης βασίζονται στα εκτιμώμενα οφέλη ανά δικαιοδοσία. Για παράδειγμα, ο Οργανισμός Λόου (αλιεία και θαλάσσιο περιβάλλον) χρηματοδοτείται κατά 50% από κάθε πλευρά, ενώ ο InterTradeIreland καλύπτεται με αναλογία 25% από τη Βόρεια Ιρλανδία και 75% από την Ιρλανδία.

Τρίτος Άξονας (Ανατολή-Δύση): Το Βρετανοϊρλανδικό Συμβούλιο (BIC) και η Διακυβερνητική Διάσκεψη Βρετανίας-Ιρλανδίας (BIIGC)

Το Βρετανο-ιρλανδικό Συμβούλιο αποτελεί βασικό θεσμικό όργανο που ιδρύθηκε στο πλαίσιο του Τρίτου Άξονα και περιλαμβάνει ευρεία σύνθεση μελών, μεταξύ των οποίων όλες οι αποκεντρωμένες διοικήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου (συμπεριλαμβανομένης της Συνέλευσης της Βόρειας Ιρλανδίας) και η κυβέρνηση της Ιρλανδίας. Σκοπός του είναι η προώθηση θετικών και πρακτικών σχέσεων μεταξύ των μελών του, προσφέροντας παράλληλα ένα φόρουμ για διαβούλευση και συνεργασία. Το τρέχον πρόγραμμα εργασίας του Συμβουλίου επικεντρώνεται στη συνεργασία σε τομείς κοινού ενδιαφέροντος, όπως η καταπολέμηση των ναρκωτικών, το περιβάλλον, οι μεταφορές, η κοινωνική ένταξη, η δημογραφία, η ψηφιακή ένταξη, η ενέργεια και η στέγαση. Σε περιόδους που δεν υφίσταται ενεργός κυβέρνηση στο Στόρμοντ, δημόσιοι λειτουργοί της Βόρειας Ιρλανδίας μπορούν να συμμετέχουν στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου, χωρίς όμως να τους επιτρέπεται να τοποθετούνται.

Η Βρετανο-ιρλανδική Διακυβερνητική Διάσκεψη είναι ένα ακόμη όργανο που ιδρύθηκε στο πλαίσιο του Τρίτου Άξονα και παρέχει θεσμικό πλαίσιο διαλόγου και συνεργασίας μεταξύ της βρετανικής και της ιρλανδικής κυβέρνησης για ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος, ιδίως για όσα αφορούν τη Βόρεια Ιρλανδία. Στο πλαίσιο της Διάσκεψης συζητούνται θέματα όπως η ασφάλεια, η δικαιοσύνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι συνεδριάσεις της είχαν ανασταλεί μετά το 2007, αλλά επανεκκινήθηκαν μετά το 2018.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Η περίοδος υλοποίησης της Συμφωνίας του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής θα μπορούσε να χαρακτηριστεί από μια σύνθετη αλληλεπίδραση επιτευγμάτων, προκλήσεων και πιασγουρισμάτων.

Σημαντικό στοιχείο και επίτευγμα κατά την περίοδο υλοποίησης αποτέλεσε η δημιουργία θεσμών στο πλαίσιο κάθε Άξονα, προσφέροντας ένα λειτουργικό πλαίσιο για συμμετοχική πολιτική στη Βόρεια Ιρλανδία, διασυννοριακή συνεργασία μεταξύ Βόρειας Ιρλανδίας και Ιρλανδίας, καθώς και ενίσχυση των διακυβερνητικών σχέσεων μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου και Ιρλανδίας. Παράλληλα, και παρά τις αρχικές προκλήσεις, καταγράφηκε πρόοδος ως προς τον αφοπλισμό των παραστρατιωτικών οργανώσεων, έστω και σταδιακά. Ο IRA ανακοίνωσε την πλήρη ολοκλήρωση του αφοπλισμού το 2005, και η UVF ακολούθησε το 2009. Το 2001, ιδρύθηκε η Αστυνομική Υπηρεσία της Βόρειας Ιρλανδίας (Police Service of Northern Ireland – PSNI), αντικαθιστώντας την RUC που μέχρι τότε είχε κυρίως προτεσταντική σύνθεση. Στο μεταξύ, τα κόμματα DUP και Sinn Féin ενίσχυσαν αισθητά την πολιτική τους απήχηση τα χρόνια μετά τη Συμφωνία, ξεπερνώντας το UUP και το SDLP αντίστοιχα, ως κύριοι εκφραστές των ενωτικών και των εθνικιστικών παρατάξεων.

Ωστόσο, η περίοδος υλοποίησης δεν ήταν χωρίς εμπόδια. Η λειτουργία της Συνέλευσης και της Εκτελεστικής Αρχής της Βόρειας Ιρλανδίας ανεστάλη επανειλημμένα, λόγω ζητημάτων όπως η στασιμότητα στον αφοπλισμό και καταγγελίες περί κατασκοπείας (2002–2007), το σκάνδαλο “cash-for-ash” (2017–2020), και οι εντάσεις που προκλήθηκαν από το Brexit (2022–Φεβρουάριος 2024). Επιπλέον είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ορισμένες από τις πρόνοιες της Συμφωνίας δεν έχουν ακόμη εφαρμοστεί πλήρως. Στο πλαίσιο του Πρώτου Άξονα, προβλεπόταν η σύσταση ενός Φόρουμ Πολιτών στη Βόρεια Ιρλανδία, με συμμετοχή εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών, κοινοτικών φορέων και μη κυβερνητικών οργανώσεων. Το φόρουμ λειτούργησε για ένα διάστημα αλλά στη συνέχεια καταργήθηκε και οι προσπάθειες αναβίωσής του δεν τελεσφόρησαν. Αντίστοιχα, στο πλαίσιο του Δεύτερου Άξονα, προτάθηκε η δημιουργία ενός Διασυννοριακού

Συμβουλευτικού Φόρουμ (Borrá-Nótu), το οποίο δεν υλοποιήθηκε ποτέ. Η Συμφωνία περιλάμβανε επίσης δέσμευση για την εξέταση ενσωμάτωσης Χάρτη Δικαιωμάτων της Βόρειας Ιρλανδίας στο εσωτερικό νομικό πλαίσιο, αλλά μέχρι και σήμερα εξακολουθούν να υπάρχουν διαφωνίες ως προς το περιεχόμενο και το εύρος του.

Αυτό που είναι κρίσιμο να σημειωθεί, ωστόσο, είναι ότι η ίδια η συμφωνία περιλάμβανε πρόνοιες για επανεξέταση και αναπροσαρμογή. Η Συμφωνία δεν αποτέλεσε το τέλος της πορείας, αλλά την αρχή. Τα χρόνια που ακολούθησαν τη Συμφωνία, τα εμπλεκόμενα μέρη προχώρησαν σε περαιτέρω διαπραγματεύσεις με στόχο τη βελτίωση και ενίσχυση επιμέρους πτυχών της, ενώ ο βασικός πυρήνας της συμφωνίας παρέμεινε ανέπαφος. Ενδεικτικά, η Συμφωνία του Σεντ Αντριους (St. Andrews 2006) αντιμετώπισε ζητήματα που σχετίζονταν με τον διαμοιρασμό της εξουσίας μεταξύ των κοινοτήτων, την λειτουργία της Εκτελεστικής και Νομοθετικής Εξουσίας και καθόρισε χρονοδιάγραμμα για τη μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων αστυνόμευσης και δικαιοσύνης από το κοινοβούλιο του Ηνωμένου Βασιλείου στη Συνέλευση της Βόρειας Ιρλανδίας. Αργότερα, η Συμφωνία του Hillsborough Castle (2010) επικεντρώθηκε στην επίλυση των τελευταίων εκκρεμοτήτων σε αυτούς τους τομείς. Η Συμφωνία του Stormont House (2014) έθιξε ευαίσθητα ζητήματα όπως οι σημαίες, οι παρελάσεις και η διαχείριση της κληρονομιάς των Ταραχών. Το 2015, η Συμφωνία Fresh Start στόχευσε στην αντιμετώπιση του παραστρατιωτισμού, τη θεσμική μεταρρύθμιση και ζητήματα προϋπολογισμού. Το 2020, η Συμφωνία «Νέα δεκαετία, νέα προσέγγιση» (New Decade, New Approach) επικεντρώθηκε στη διακυβέρνηση, την υγεία, την εκπαίδευση και θέματα ιστορικής μνήμης.

Αυτό που προστάτευσε την υλοποίηση της Συμφωνίας από τις πολιτικές αναταράξεις και κατα περιόδους πολιτικής αστάθειας — όπως η κατάρρευση της κυβέρνησης ή η αδυναμία σχηματισμού Εκτελεστικής Αρχής στη Βόρεια Ιρλανδία — και συνεχίζει να στηρίζει τη σταθερότητά της μέχρι σήμερα, είναι οι θεσμοί που θεμελιώθηκαν μέσω της ίδιας της συμφωνίας. Ορισμένες από τις πιο έντονες αντιπαραθέσεις κατά την εφαρμογή της Συμφωνίας προήλθαν από τομείς στους οποίους η Συμφωνία δεν θέσπισε σαφείς θεσμικούς μηχανισμούς συνεργασίας, αλλά είτε παρέπεμψε τα ζητήματα σε εξωτερικές επιτροπές (όπως στον αφοπλισμό και την αστυνόμευση) είτε απλώς υπογράμμισε την ανάγκη μελλοντικής δράσης (όπως για τον Χάρτη Δικαιωμάτων, τη γλώσσα, τα σύμβολα και τα εμβλήματα — ειδικά αυτά που συνδέονται με τις έντονα φορτισμένες ετήσιες παρελάσεις). Αντιθέτως, στους τομείς όπου η συνεργασία θεσμοθετήθηκε με σαφήνεια, η εφαρμογή ακολούθησε διαφορετική τροχιά. Ακόμη και σε περιόδους πολιτικού αδιεξόδου ή αναστολής των ανώτερων θεσμικών οργάνων (όπως των κοινών επικεφαλής της Εκτελεστικής Αρχής ή των υπουργών), οι σχέσεις, η συνεργασία και η διοικητική δραστηριότητα συνέχισαν να εξελίσσονται σε χαμηλότερα επίπεδα. Το αποτέλεσμα ήταν ένας πολύπλοκος, αργός, αλλά τελικά λειτουργικός μηχανισμός — ακόμη και σε συνθήκες απουσίας κυβέρνησης. Η δημόσια διοίκηση συνέχισε να παρέχει βασικές υπηρεσίες και η κοινωνία συνέχισε να λειτουργεί, ανεξαρτήτως πολιτικών διακυμάνσεων. Αυτή η θεσμική συνέχεια αποδίδεται σε μεγάλο βαθμό στις αρχές και τη φιλοσοφία που διαπνέουν τη Συμφωνία του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής.

Επίλογος

Η ειρηνευτική διαδικασία στη Βόρεια Ιρλανδία αποτελεί μια σύνθετη και διαρκή προσπάθεια υπέρβασης βαθιά ριζωμένων διαιρέσεων και οικοδόμησης μιας πιο περιεκτικής και ειρηνικής κοινωνίας. Η διαδικασία αυτή βασίστηκε σε εκτενείς και χωρίς αποκλεισμούς διαπραγματεύσεις μεταξύ πολιτικών κομμάτων, κυβερνήσεων και φορέων που εκπροσωπούν διαφορετικές κοινότητες στη Βόρεια Ιρλανδία. Παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί μέχρι σήμερα, τα εμπλεκόμενα μέρη δεν έχουν ακόμη κατορθώσει να εδραιώσουν έναν σταθερό ρυθμό διακυβέρνησης που να διασφαλίζει διαρκή διακοινοτική συναίνεση και αποφυγή πολιτικών αδιεξόδων — αν και, κατά τον χρόνο συγγραφής του παρόντος, η Εκτελεστική Αρχή και η Συνέλευση έχουν επαναλειτουργήσει έπειτα από την πιο πρόσφατη αναστολή τους.

Κατά τη διάρκεια των αναστολών, κάθε μία από τις δύο κύριες πολιτικές παρατάξεις χρησιμοποίησε μορφές πολιτικής διαμαρτυρίας για να εμποδίσει την εφαρμογή του συστήματος διαμοιρασμού της εξουσίας στο Στόρμοντ. Οι ιδιαίτερες συνθήκες που οδήγησαν στη δημιουργία αυτής της περίπλοκης αρχιτεκτονικής για τον διαμοιρασμό της εξουσίας ανάμεσα στις κοινότητες είναι μοναδικές για τη Βόρεια Ιρλανδία, όπως μοναδικό είναι και το πολιτικό της σύστημα. Εύλογα μπορεί να υποστηρίξει κανείς ότι από τη σύστασή τους, η Συνέλευση της Βόρειας Ιρλανδίας και οι διασυνδεδεμένοι θεσμοί ακολούθησαν μια πορεία γεμάτη διακυμάνσεις — με συνεχείς εναλλαγές λειτουργίας και αναστολής. Πιο πρόσφατα, το Brexit έθεσε σοβαρές προκλήσεις για την ειρήνη και τη σταθερότητα στη Βόρεια Ιρλανδία, λόγω των κινδύνων που εγκυμονούσε για τη λεπτή ισορροπία που είχε επιτευχθεί με τη Συμφωνία του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής. Ωστόσο, όπως ήδη αναφέρθηκε, στις αρχές του 2024 βρέθηκε διέξοδος στο αδιέξοδο που είχε δημιουργηθεί, επιτρέποντας την αποκατάσταση της λειτουργίας των θεσμών.

Καταβάλλεται συνεχής προσπάθεια για τη διατήρηση της ειρήνης και την αντιμετώπιση των προκλήσεων της υλοποίησης, μέσα από διαρκή αναθεώρηση και επαναδιαπραγμάτευση. Η ίδια η Συμφωνία του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής προέβλεψε έναν τέτοιο μηχανισμό «μετα-συμφωνιακής υποστήριξης», ενσωματώνοντας διαδικασίες παρακολούθησης και εξέλιξης. Παραμένει σε ισχύ και έχει αντέξει σε πολλαπλές συγκυρίες που θα μπορούσαν να την έχουν οδηγήσει σε κατάρρευση. Οι σποραδικές εκδηλώσεις σεκταριστικής βίας από περιθωριακές ομάδες δεν κατόρθωσαν να προκαλέσουν την ανάφλεξη που θα έσπρωχνε την περιοχή πίσω στη δίνη της ένοπλης σύγκρουσης, του φόβου, της αντεκδίκησης και της αστάθειας — αν και επικρατεί ευρεία συναίνεση πως δεν υπάρχουν περιθώρια εφησυχασμού. Οι προκλήσεις έρχονται και παρέρχονται, αλλά το τρένο της ειρηνευτικής διαδικασίας παραμένει στις ράγες. Είκοσι έξι χρόνια μετά την υπογραφή της, η Συμφωνία του Μπέλφαστ / Μεγάλης Παρασκευής έχει αποδείξει ότι αποτελεί ένα ανθεκτικό και ουσιαστικό πολιτικό οικοδόμημα, ικανό να αντεπεξέρχεται στις δυσκολίες και να στηρίζει την ειρηνική συνύπαρξη. Κρίσιμο στοιχείο της ανθεκτικότητάς της αποτελεί το γεγονός ότι έτυχε έγκρισης μέσω δημοψηφίσματος από τους πολίτες και των δύο μερών του νησιού — και ότι, σε ευρεία κλίμακα, είτε ρητά είτε σιωπηρά, έχει γίνει αποδεκτό πως οι θεσμικές ισορροπίες και οι μηχανισμοί ελέγχου που αυτή θεσπίζει είναι κατά βάση δίκαιες και οποιαδήποτε βιώσιμη εναλλακτική συμφωνία δύσκολα θα διέφερε ουσιαστικά από το ισχύον πλαίσιο.

Βιβλιογραφία

ΒΙΒΛΙΑ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΡΘΡΑ, ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Mansergh, M. (1999). The early stages of the Irish peace process. In C. McCartney (Ed.), Striking a balance: The Northern Ireland peace process (Accord, Issue 8) (updated in 2003) (pp. 20–25). Conciliation Resources. [Σύνδεσμος](#)

Duncan, M. (1999). The negotiations in practice. In C. McCartney (Ed.), Striking a balance: The Northern Ireland peace process (Accord, Issue 8) (updated in 2003) (pp. 36–43). Conciliation Resources. [Σύνδεσμος](#)

O'Grady, J. P. (2001). Forcing the Question of Northern Ireland: The Brooke-Mayhew Talks, 1990-1992. New Hibernia Review / Iris Éireannach Nua, 5(4), 73–92. [Σύνδεσμος](#)

Joint Committee on the Implementation of the Good Friday Agreement. (2023, March 28). Lessons from the architects of the Good Friday Agreement. Oireachtas. [Σύνδεσμος](#)

Hancock, L. E. (2008). The Northern Irish peace process: From top to bottom. International Studies Review, 10(2), 203–238.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

CAIN Archive - Conflict and Politics in Northern Ireland - [Σύνδεσμος](#) (Ο ιστότοπος προσφέρει λεπτομερή χρονολόγιο των γεγονότων και λειτουργεί ως αρχείο, παρέχοντας συλλογή εγγράφων, κείμενα συμφωνιών, πληροφορίες και πρωτογενές υλικό σχετικό με τις Ταραχές και το πολιτικό πλαίσιο της Βόρειας Ιρλανδίας.

Η παρούσα έκδοση χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το περιεχόμενο της έκδοσης συνιστά αποκλειστική ευθύνη του Κυπριακού Φόρουμ Διαλόγου και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αντιπροσωπεύει τις θέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

CYPRUS
DIALOGUE
FORUM